

Riksdagens protokoll

2009/10:124

Måndagen den 24 maj

Kl. 11.00 – 15.41

Protokoll
2009/10:124

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 17 och 18 maj.

2 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträden

Tredje vice talmannen anmälde att uppteckningar från följande EU-nämndssammanträden inkommit:

fredagen den 23 april

tisdagen den 4 maj

fredagen den 7 maj

3 § Anmälan om inkommet protokollsutdrag från utskott

Tredje vice talmannen anmälde att ett utdrag ur prot. 2009/10:37 från torsdagen den 20 maj i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag inkommit från näringsutskottet.

4 § Lex Sarah och socialtjänsten – förslag om vissa förändringar

*Lex Sarah och
socialtjänsten – förslag
om vissa förändringar*

Föredrogs

socialutskottets betänkande 2009/10:SoU19

Lex Sarah och socialtjänsten – förslag om vissa förändringar (prop. 2009/10:131).

Anf. 1 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Det här är en viktig proposition som har kommit några år efter det att vi fick lex Sarah. Nu har vi en del erfarenhet av hur det har fungerat. Här beskrivs hur man ska förfara när det har inträffat något, när något så att säga har gått snett och hur det sedan ska hanteras.

Jag vill inte förlänga diskussionen här utan bara säga att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 2 EVA OLOFSSON (v):

Fru talman! Jag talar i den här debatten för alla de tre rödgröna partierna, Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Vi stöder och ställer oss bakom propositionen om att förstärka och förtydliga lex Sarah. Lex Sarah kom ju till efter att den modiga undersköterskan Sarah Wagnert som vikarie i äldreomsorgen vågade lyfta fram missförhållanden och tydligt visa på att det behövdes ett stöd för personal att kunna göra detta.

Det föreslås flera bra åtgärder för att säkra kvaliteten på socialtjänstens insatser. Bland annat föreslås att lex Sarah ska omfatta alla grupper inom socialtjänsten och Statens institutionsstyrelse och att lagen utökas till att omfatta en påtaglig risk för missförhållanden. Det är viktigt att man inte bara agerar när missförhållanden har skett utan att man redan när man ser att det kan komma att hända slår larm. Det är också bra att de enskilda utförarnas ansvar har förtydligats.

Vi ställer oss bakom propositionen i stora drag, eftersom vi anser att den ökar kvaliteten på verksamheten och ger bättre och tryggare arbetsplatser. Men vi har en synpunkt i en reservation. Vi är kritiska till lämpligheten i att personal i enskild verksamhet ska rapportera missförhållanden till den som ansvarar för verksamheten.

På en väl fungerande arbetsplats diskuterar man arbetsförhållandena och hur jobbet fungerar. Där framför personalen sina iakttagelser och synpunkter, vad som är bra och vad som inte är bra. Personalens kunskap tas till vara och bidrar till kontinuerlig kvalitetssäkring och verksamhetsutveckling.

Men vad händer när en arbetsplats inte fungerar, där relationen mellan ledning och personal kanske inte är bra och där det inte finns en fungerande arbetsmiljö? Det är där risken finns att personalens kunskap inte tas till vara, att missförhållanden inte rättas till eller inte uppmärksammas. Det är främst i de här fallen, där det inte fungerar, som personalen behöver stöd i lex Sarah. Det kan då vara direkt olämpligt att ledningen, som kanske är problemet, ska ta emot anmälan och göra en bedömning av allvarligheten i missförhållandet.

Vår ståndpunkt stöds också av Kommunal som är det fackförbund som organiserar de allra flesta inom äldreomsorgen och som har stor erfarenhet av hur det fungerar på arbetsplatserna. De framför att det måste finnas samma trygghet för anmälaren oavsett om han eller hon är anställd inom offentlig eller privat verksamhet. Det får inte finnas en risk för att anmälningsförfarandet av arbetsgivaren kan uppfattas som att arbetstagaren åsidosätter den lojalitet som han eller hon är skyldig att visa arbetsgivaren.

För att det inte ska bli arbetsrättsliga åtgärder säger Kommunal att det är väldigt viktigt att man vet detta och kan känna sig trygg. Kommunal anser också att alla missförhållanden ska anmälas till den som är huvudman för verksamheten, det vill säga kommunen och inte till ansvariga i enskild verksamhet.

Samma synpunkter har också framförts av Riksrevisionens styrelse i den framställan man gjorde angående statens styrning av kvaliteten i privat äldreomsorg.

Vi tycker att mycket är bra i den här propositionen, men vi har en reservation. Den gäller att anställda i enskild verksamhet, som alltså jobbar i verksamhet som har privata utförare, precis som de som jobbar i kom-

munal verksamhet ska lämna sin anmälan till kommunen och kommunens socialnämnd.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

I detta anförande instämde Elina Linna (v), Christer Engelhardt och Marina Pettersson (båda s) samt Thomas Nihlén (mp).

Anf. 3 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Fru talman! Gör rätt från början! Det är precis det som ett systematiskt kvalitetsarbete egentligen handlar om. Om man gör rätt från början behöver man inte göra om och behöver inte heller riskera fel. Precis så lätt och precis så svårt är det.

Syftet med lex Sarah är och kommer också i fortsättningen att vara att komma till rätta med brister i den egna verksamheten, att utveckla sin verksamhet och att förhindra att missförhållanden uppkommer igen.

Alliansregeringen fokuserar väldigt starkt på ökad kvalitet i socialtjänsten och har därför satsat på flera åtgärder både för att stärka kunskaperna och för att höja kvaliteten. Det handlar till exempel om öppna jämförelser, brukarundersökningar och att utveckla olika kvalitetsindikatorer, men också om bättre underlag för fria val inom socialtjänsten.

Fru talman! Det viktigaste styrinstrumentet staten har är tillsynen. Tillsynsreformen inom socialtjänsten har lagt grunden till en tillsyn som kan bedrivas på ett samordnat, effektivt och enhetligt sätt över hela landet. Lex Sarah har en stor potential att kunna utvecklas till ett bra instrument både för att identifiera, dokumentera och åtgärda fel, brister och missförhållanden i hela socialtjänsten. Då krävs det förändringar. Det krävs att lex Sarah också ska ändras till att gälla inom hela socialtjänsten och få större likheter med hälso- och sjukvårdens lex Maria.

För den som precis som jag lyssnade på helgens rapportering om situationen på en del Sisinstitutioner, där det berättas att ungdomar tvingas till avklädning eller tas av kläderna med tvång innan de isoleras, känns dagens debatt och onsdagens beslut ännu viktigare än tidigare, att vi nu beslutar om en skyldighet också för personal inom de områdena att rapportera om missförhållanden eller påtagliga risker för sådana.

Fru talman! Det viktigaste i det här ärendet är ändå själva implementeringen i arbetet och ute i verksamheterna. Det allra mest avgörande för att det ska bli ett bra resultat av denna lex Sarah är att bestämmelserna blir en regelmässig del av det systematiska kvalitetsarbete som görs i kommunerna och i de enskilda verksamheterna som hör till socialtjänsten. Här är också grundtanken att vi ska sluta leta personliga syndabockar, att det är viktigare att fokusera på systemet i stället för individen. Det ska inte handla om vem som gjorde fel utan vad det var som brast i organisationen. Det är bara när man börjar lägga mer tonvikt vid det förebyggande, på riskanalyser och på rent kvalitetsarbete, det som gör att fel, brister och missförhållanden upptäcks på ett tidigt stadium, som vi i möjligaste mån kan undvika att det händer.

Visst var hon modig, Sarah Wagnert, som för 13 år sedan vågade stå upp för de gamla som hon tyckte för illa. Hon var sedan den som fick ge namn till lagen lex Sarah. Det är inte många förunnat att få en lag uppkallad efter sig, men det civilkurage hon visade var både viktigt och

djävrt. Det är så pass att hon i år av Mälardalens högskola blev utsedd till hedersdoktor. Hon promoverades för nästan två månader sedan vid en ceremoni i Västerås domkyrka. Högskolan skriver bland annat i motiveringen: ”Sarah Wägner utgör därför en viktig förebild för vår verksamhet inom hela området Hälsa och välfärd.”

Fru talman! Nu är det dags för nästa steg, för en utvecklad lex Sarah, där förhoppningen är att alla inblandade ska vara besjälade av att höja kvaliteten i alla verksamheter, skapa tryggare arbetsplatser och därmed minimera risker och fel.

Fru talman! Jag yrkar därmed bifall till utskottets förslag.

Anf. 4 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c):

Fru talman! Precis som vi har hört förut infördes lex Sarah 1999 för att gälla inom både kommunal och enskild verksamhet. Nu kommer, precis som Magdalena sade strax innan mig, lex Sarah att utvidgas till att gälla även de som arbetar i andra grupper som är föremål för socialtjänstens stöd och omvårdnad på olika sätt. Lex Sarah ska i fortsättningen omfatta alla som arbetar inom socialtjänsten och i Statens institutionsstyrelse, Sis. Arbetsgivaren och ansvarig nämnd, Sis ledning eller enskild som driver verksamhet måste utan fördröjning ta itu med rapporterade problem. Personal inom missbruksvård och ungdoms- och utredningshem får också samma rapporteringsskyldighet.

Fru talman! Det som jag tycker är viktigast i förslaget – det är mycket som är viktigt – är att ett allvarligt missförhållande, eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande, också snarast ska anmälas till Socialstyrelsen. Det har varit många gånger som man har väntat ut att något har hänt eller ska hända innan man har agerat. De som jobbar ideellt kommer inte att beröras av förslaget, men det hindrar inte att man visar civilkurage och anmäler ändå.

Fru talman! Jag tror att många håller med om att socialtjänsten behöver kvalitetssäkras så att vi alla kan vara lugna med att det fungerar på alla socialkontor i olika kommuner. Det är en av samhällets viktigaste inrättningar, till och med kanske den allra viktigaste, för att våra trygghetssystem ska fungera. Det är dit människor ska kunna vända sig med ett litet behov eller ett behov på liv och död för den enskilde. På de allra flesta socialkontor tar personalen uppgiften på allra största allvar och jobbar mycket med värderingar och attityder för att på bästa sätt möta människor som är i behov av deras hjälp och stöd. Man följer portalparagrafen och är mån om att arbeta med helheten, man har barnperspektivet i fokus och låter det styra i alla frågor som rör barn och unga samt man arbetar ständigt med attityd- och värderingsfrågor.

Men så finns det socialkontor och institutioner som arbetar precis tvärtom. Även om de är få blir de likväl för många. Portalparagrafen med efterföljande meningar står längst in i en hylla. Helheten och respekten för dem som behöver hjälp kan kanske till och med vara noll. Socialkontoret eller institutionen är introvert, och man arbetar efter principen att vara kollegial. Att slå ifrån sig med att det inte är mitt ärende, att det inte är jag som är den unges kontaktperson eller liknande kommer med det nya förslaget inte att vara möjligt.

Fru talman! Vi har i massmedierna bara under de senaste åren kunnat läsa om flera hårresande fall. Magdalena Andersson tog upp några. Det

är fråga om ungdomar som inte får behandling eller får fel sorts hjälp, som inte får hjälp alls, blir satta i isoleringsrum, barnärenden som har skötts på ett regelvidrigt sätt samt barn och unga som på olika sätt har blivit kränkta. Det här är bara några exempel.

Det vilar ett tungt ansvar på de handläggare och övrig personal som är med och fattar de livsavgörande besluten när det gäller barn och unga. Det gäller hela deras framtid, inte bara nu. Det krävs ett gott ledarskap med en öppen attityd och en vilja att rätta till eventuella missförhållanden. Jag tror att en utvidgad lex Sarah bland annat kan ses som en hjälp för en handläggare på ett socialkontor och personal inom olika institutioner, som har fått samhällets ansvar att arbeta på allra bästa sätt för de barn och unga som behöver hjälp. De ska få den trygghet och omvårdnad som alla barn och unga har rätt till. Det ska också ses som ett led i att vi i framtiden aldrig mer ska behöva göra en ny vanvårdsutredning. Det hoppas vi ska vara en engångsföreteelse och inte bli en kapitelbok.

Fru talman! Ändringarna som nu föreslås ska börja gälla den 1 juli 2011. Jag avslutar med att yrka bifall till propositionen.

Anf. 5 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (fp):

Fru talman! Det var hösten 1997 som Sarah Wägnert gick ut i medierna och berättade om vanvården av äldre på det sjukhem som hon då jobbade på. Det var då debatten om vården av äldre började i Sverige och utmynnade i att lex Sarah-bestämmelsen infördes i socialtjänstlagen 1999. Det var för att äldre och personer med funktionsnedsättning skulle garanteras god omvårdnad och få leva under trygga förhållanden. Både frivilligarbetande och yrkesverksamma fick i och med bestämmelsen en skyldighet att anmäla missförhållanden. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade fick 2005 en liknande bestämmelse som skulle vaka över att personer som omfattades av lagen skulle få gott stöd, god service och få leva under trygga förhållanden.

Fru talman! Tyvärr har vi trots lex Sarah fått ta del av många livsöden bland äldre och personer med funktionsnedsättning som har varit utsatta för fysiskt våld, psykiska kränkningar och andra övergrepp. Länsstyrelserna har också pekat på att reglerna kan upplevas som oklara bland personal. Men efter tio år kan vi dock konstatera att kännedomen om lex Sarah ökat bland omsorgspersonalen.

Regeringen har på olika sätt vidtagit åtgärder för att stärka kvalitetsarbetet inom socialtjänsten. Det har man bland annat gjort med öppna jämförelser, brukarundersökningar, förbättrade kvalitetsindikatorer och det fria valet inom socialtjänsten.

Fru talman! Trots att vi har haft lex Sarah i tio år har man tyvärr funnit att erfarenheterna från anmälningar som har inkommit inte har använts i kvalitetsarbetet för att utveckla vården och för att förhindra och förebygga att inte allvarliga missförhållanden uppstår.

Därför tycker vi att det är glädjande att alliansregeringen tar ytterligare ett steg för att höja kvaliteten inom socialtjänsten. Det gör man genom att utvidga lex Sarah till att omfatta hela socialtjänsten men också verksamhet inom Statens institutionsstyrelse och verksamhet som berör lagen om stöd för personer med funktionshinder samt enskilt anställda. Personalen får med denna utvidgning ett personligt ansvar för att medverka till att arbetet som bedrivs inom dessa områden är av god kvalitet.

På detta sätt ökar förutsättningarna för att komma till rätta med brister inom verksamheterna, att utveckla dem och förhindra att missförhållanden uppstår. Man kommer att kunna identifiera, dokumentera och åtgärda missförhållanden inom hela socialtjänsten.

Fru talman! Detta känns mycket tillfredsställande eftersom även andra områden inom socialtjänsten varit föremål för kritik. Inom framför allt barn- och ungdomsområdet har det under åren redovisats alarmerande rapporter om barn som farit illa. Vi vet till exempel att socialtjänsten trots skyldighet att starta utredning efter inkommen anmälan om att barn far illa i många fall inte startar någon utredning. I en forskningsrapport från Linköpings universitet hade man granskat 1 570 anmälningar om barn som far illa, och 41 procent av dessa ärenden ledde inte till någon som helst fördjupad utredning.

Statens institutionsstyrelse – en del har nämnt det i tidigare anföranden – kommer också att omfattas av lex Sarah, och det kan behövas med tanke på de rapporter och den kritik som vi har fått höra med anledning av den inläsning av ungdomar som har skett på Sisinstitutionerna.

Med denna ändring får man också större likhet med hur lex Maria används inom hälso- och sjukvården. Det känns helt rätt i tiden eftersom man som enskild många gånger är aktuell inom båda huvudmannaskapsområdena, både i landstingen och i kommunerna.

Fru talman! Alliansregeringen har åter satt ned foten för att utveckla kvaliteten inom socialtjänsten och för att ingripa mot missförhållanden, allt för den enskildes bästa. Som personal är man i och med denna ändring skyldig att rapportera om missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden till berörd nämnd eller ledning, inte bara då man beviljats en åtgärd utan redan då en åtgärd kommer på tal.

Fru talman! Vi har haft otillräcklig kunskap om hur situationen kring förekomsten av missförhållanden ser ut i hela landet, men med denna ändring kommer vi att få möjlighet att ha bättre koll på detta. Det är angeläget att vi får den inblicken för att kunna utveckla dessa områden, systematisera rutiner och kvalitetssäkra. Sedan stärker vi återigen individens ställning.

Anf. 6 LARS-AXEL NORDELL (kd):

Fru talman! Vi minns alla hur hon plötsligt stod där framför tv-kamerorna 1997, Sarah Wagnert, 23 år gammal. Med ett stort mått av civilkurage berättade hon om vad som hände på Polhemsgården i Solna. Det avslöjande som hon gjorde ledde fram till två viktiga saker.

Dels ökade medvetenheten i varje kommun och landsting om behovet av att tillförsäkra sig en hög beställarkompetens. Dels ledde det fram till den här förändringen i socialtjänstlagen, lex Sarah – en väldigt viktig lagstiftning. Där föreskrivs att den som uppmärksammar eller får kännedom om allvarliga missförhållanden i omsorgerna måste anmäla detta till socialnämnden. För yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet ska anmälan om allvarligt missförhållande göras till den ansvarige för verksamheten. Detta beslutade Sveriges riksdag från 1999.

Lex Sarah har fyllt en viktig funktion inom äldre- och handikappomsorgen, men den har haft vissa svagheter som åtgärdas i och med de förändringar som regeringen föreslår och som nu ligger på riksdagens bord för beslut.

För det första utvidgas lagen till att omfatta hela socialtjänsten, även barn- och ungdomsvården och Statens institutionsstyrelse. Det är viktigt.

För det andra utvidgas lagen så att det inte bara är allvarliga missförhållanden som ska anmälas utan missförhållanden över lag och om det finns en risk för missförhållanden. Med lagförslaget underlättar vi alltså för den som överväger att rapportera ett missförhållande att först bedöma om det verkligen rör sig om ett allvarligt missförhållande eller inte.

Med lagen räcker det alltså att det är ett missförhållande som inte behöver vara av allvarlig karaktär för att en rapport ska göras, och på så sätt bidrar den till att skapa bättre förutsättningar och ett bättre förebyggande arbete. Det handlar inte om att i första hand jaga syndabockar utan om att stärka kvalitetsarbetet, som vi tidigare har sagt. Jag tycker att det känns väldigt bra.

En viktig sak är att om en ansvarig finner att missförhållandet som rapporterats in är av allvarlig karaktär ska detta snarast anmälas till Socialstyrelsen. Det är oerhört viktigt.

Det finns en följdmotion från Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet, där det föreslås att en rapporteringsskyldighet till socialnämnden ska införas också för yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet. Jag vill påminna om att enligt nuvarande regler ska en anmälan om allvarliga missförhållanden i enskilt bedriven verksamhet göras till den som är ansvarig för verksamheten. Utskottet anser inte att det finns skäl att frångå denna ordning som i dag gäller, utan när man nu gör dessa ändringar kvarstår det.

Syftet med lex Sarah är att komma till rätta med brister i den egna verksamheten, att utveckla den och att förhindra att liknande missförhållanden uppkommer igen. Regeringen anser att bestämmelserna och de ändringar som görs kan utgöra ett effektivt fungerande instrument för att lättare identifiera, dokumentera och åtgärda fel, brister och missförhållanden inom hela socialtjänsten.

Mot denna bakgrund, fru talman, yrkar jag avslag på motionen och bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

5 § Ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning

*Ökad kvalitet vid
läkemedelsförskrivning*

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2009/10:SoU23
Ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning (prop. 2009/10:138).

Anf. 7 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! I betänkandet SoU23 behandlas regeringens proposition om ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning och 23 motionsyrkanden från allmänna motionstiden.

Bland annat föreslås att Apotekens Service AB ska lämna ut uppgifter om uttag av läkemedel och andra varor till landstingen för att förbättra möjligheterna för landstingen att öka kvaliteten och effektiviteten i läkemedelsförskrivningen. Vidare föreslås att receptregistret ska få innehålla

uppgifter om förskrivarkod oavsett om förskrivningen avser narkotiska läkemedel eller inte. Slutligen föreslås att läkemedelsförteckningen ska få innehålla uppgifter om förskrivarens namn, yrke, specialitet och arbetsplats.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2010.

Utskottets majoritet tillstyrker propositionen. Det finns två reservationer och två särskilda yttranden.

Varsågod att debattera!

Anf. 8 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Vänsterpartiet står bakom de lagändringar som presenteras i socialutskottets betänkande. Det är inte bara majoriteten som står bakom dem, utan vi från oppositionen står också bakom lagändringarna. Vi hoppas också att kvaliteten vid läkemedelsförskrivning kommer att förbättras ytterligare med dessa åtgärder.

Jag gissar att allianspartiernas representanter som kommer upp senare i talarstolen mest kommer att tala för regeringens proposition. Därför väljer jag, fru talman, att i mitt anförande hålla mig till Vänsterpartiets motion från höstens allmänna motionstid, som också behandlas i betänkandet, och till det särskilda yttrande som vi har tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Vänsterpartiet har i betänkandet också en reservation tillsammans med Miljöpartiet. Eftersom den reservationen bygger på Thomas Nihléns motion överlåter jag argumentationen för en så kallad barn-Fass till Miljöpartiets Thomas Nihlén.

Fru talman! Först vill jag säga några ord om vårt särskilda yttrande. Visserligen kan vi läsa i betänkandet att läkemedel är en viktig del av hälso- och sjukvården, men när det gäller försäljningen av läkemedel ser regeringen den i huvudsak som en detaljhandelsfråga och inte som en del av hälso- och sjukvården.

Ett välfungerande system med ett statligt apotek har avreglerats, och ett stort antal apotek har privatiserats. Följden är massor med problem. Otaliga är de patienter som till exempel numera får jaga runt för att mediciner som de vill hämta ut inte råkar finnas på apoteket. Förr kunde apotekspersonalen direkt berätta i vilket apotek man kunde hitta mediciner som saknades. Men numera har läkemedlen blivit företagshemligheter. Därför kan jag inte som kund få upplysningar om i vilket apotek läkemedlet kan finnas.

Nej, apoteken är inte längre sig lika.

För att belysa detta ytterligare, fru talman, ska jag citera ett avsnitt ur ett brev jag fick i min hand för ett tag sedan. Brevskrivaren beskriver sina erfarenheter bland annat så här: ”Har varit inne på två apotek efter privatiseringen. Det första, tidigare ett av de bästa i min stad, såg ut som en hafsigt second hand-affär med hälsopreparat utströdda i affären och receptdisken inträngd i ett hörn. På det andra apoteket presenterade jag mig som läkare för att skriva ett recept. Där mötte jag en nyanställd expedient som verkade väldigt obekant med rutiner och bl a förklarade för mig funktionen av receptrensorna tre gånger. Som läkare vet jag förstås vilka mediciner jag tar, men frågan är hur informerar han andra patienter?”

Nej, det är tydligt att det var andra krafter än dem som handlar om att öka kvaliteten inom läkemedelsförsörjningen som fick regeringen att driva igenom förändringen av det svenska apotekssystemet.

Fru talman! Vänsterpartiet anser att en rationell och genomtänkt läkemedelspolitik är en viktig del av hälso- och sjukvårdspolitiken. Det är också viktigt att vi stöder producentobunden forskning och information om läkemedel.

Vi har ett förslag i betänkandet som vi tycker borde ha fått en mer seriös behandling än det korta konstaterande som nu finns i betänkandet. Vänsterpartiets förslag om att utreda möjligheterna att etablera ett statligt företag för läkemedelstillverkning avslås med motiveringen: Utskottet delar inte motionärernas uppfattning. Det är inte bara jag och Vänsterpartiet som har uppfattningen att en statlig läkemedelstillverkning borde utredas. Jag har sett likalydande förslag både i medierna och i bloggssfären.

Fru talman! Erfarenheterna av höstens och vinterns pandemivaccinationer har väckt intresset för inhemsk vaccintillverkning. Visserligen tjänade företaget som regeringen skrev avtal med om de 18 miljoner doserna stora pengar på affären. Men är det klokt att betala sådana överpriser på grund av ett pandemihot?

Jag läste någonstans att de bolag som tillverkade vaccinet hävade in vinster på 70 miljarder av vaccinförsäljningen. En pandemi slår till utan urskiljning i fattiga och rika länder. Alla har inte råd att vaccinera sin befolkning. Alla är inte heller intressanta för läkemedelsbolagens syften. Om vi hade en statlig tillverkning skulle vi till exempel kunna satsa på att hjälpa utvecklingsländer vid en eventuell pandemi. Vi skulle också kunna tillverka vaccin mot säsongsinfluensa och olika barnvacciner.

Jag ställde tidigare, under en frågestund, en fråga till folkhälsominister Maria Larsson om svensk vaccintillverkning. Hennes svar var att ”vi har ingen kompetens för influensavaccintillverkning i det här landet”. Det låter som att ministern totalt saknar förtroende och visioner för svensk läkemedelstillverkning. Det gör inte Vänsterpartiet. En svensk nationell vaccinproduktion skulle underlätta ett långsiktigt smittskyddsarbete och göra oss mindre beroende av enskilda företag.

Fru talman! Läkemedel är inte som vilken handelsvara som helst. De kommersiella krafterna inom läkemedelsindustrin är inriktade på att tjäna pengar, inte att förbättra folkhälsan. Vi har till exempel stora problem med antibiotikaresistens, men läkemedelsföretagen är inte intresserade av att forska fram nya läkemedel som skulle kunna klara av resistenta bakterier. I stället satsar man på läkemedel mot sjukdomar orsakade av livsstil. Det är sjukdomar som i stor utsträckning kan botas just genom att man byter livsstil.

Vänsterpartiet anser att problemet med bristande tillverkning av läkemedel som har små vinstmarginaler men som är nödvändiga skulle kunna lösas med en statlig läkemedelstillverkning. Därför föreslår vi en utredning om möjligheterna att starta ett statligt företag för läkemedelstillverkning.

Fru talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 9 THOMAS NIHLÉN (mp):

Fru talman! I det här betänkandet om ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning har Miljöpartiet en reservation som handlar om barn-Fass. Därför vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

Miljöpartiet har under hela den gångna mandatperioden målmedvetet agerat för att synliggöra de stora brister som finns inom läkemedelsområdet i Sverige. Den felaktiga läkemedelsanvändningen och läkemedelsförskrivningen är ett av de största kvalitets- och patientsäkerhetsproblemen inom vården.

Årligen drabbas över 100 000 patienter av undvikbara vårdskador. En stor del av dem kan hänföras till läkemedelsrelaterade problem. Även när det gäller många av de tusentals patienter som varje år avlider av undvikbara vårdskador är det sannolikt läkemedelsrelaterat.

Felaktig läkemedelsanvändning och läkemedelsförskrivning är ett mycket stort folkhälsopolitiskt, samhällsekonomiskt och medicinskt problem. Därför är det glädjande att regeringen äntligen kommer med en proposition där man föreslår flera åtgärder för att öka kvaliteten vid läkemedelsförskrivning.

Fru talman! Miljöpartiet ställer sig bakom de förslag som framförs i propositionen och betänkandet, men vi noterar att det, enligt vår uppfattning, finns vissa brister i en del av förslagen samt att det saknas flera viktiga förslag. I regeringens förslag är det tydligt att man vill ge landstingen och regionerna utökade möjligheter att skärpa tillsyn och kontroll av läkemedelsförskrivningen och förskrivarna. Det finns dock en stor risk att olika landsting och regioner kommer att utnyttja denna nya möjlighet väldigt olika och att man kommer att tolka den nya lagstiftningen olik. Därför är det viktigt att framhålla att det inte bara är landstingen som utökar sin tillsyn utan att även Socialstyrelsen skärper sin myndighetstillsyn och kontroll för att se till att likvärdigheten inom vården ökar.

En annan brist i regeringens förslag är att likvärdigheten i vården sätts ur spel, eftersom det saknas förslag på hur landstingen och regionerna ska kunna utöva en utökad tillsyn, uppföljning och kontroll av privata vårdgivares läkemedelsförskrivning. Eftersom privata vårdgivare inte omfattas av offentlighets- och sekretesslagen kommer det att vara svårt för landstingen och regionerna att utnyttja de nya lagförslagen inom den allt större privata sektorn inom vården.

Vilka förslag är det då som saknas? Enligt Miljöpartiets uppfattning är det flera viktiga förslag som saknas. Jag ska här nämna två av dem.

Först och främst är det dagens brist på kunskap om den felaktiga läkemedelsanvändningens omfattning och orsaker. Eftersom vi i dag saknar säkra uppgifter om detta är det svårt att veta vilka åtgärder som kan vara mest effektiva för att uppnå en mer rationell läkemedelsanvändning. Dessutom blir det näst intill omöjligt att följa upp om olika förslag till förändringar inom läkemedelsområdet verkligen leder till ökad kvalitet inom läkemedelsanvändningen och läkemedelsförskrivningen. Med anledning av detta hade det varit önskvärt och viktigt om regeringen föreslagit att det inrättas en kommission för läkemedels säkerhet i enlighet med Miljöpartiets förslag.

Det andra förslaget som saknas är krav på att förskrivningsorsak och diagnos ska finnas med på receptet och därigenom också i receptregistret. Regeringen föreslår att namn, yrke, specialitet, arbetsplats och för-

skrivarkod ska bli obligatoriskt, vilket är bra. Detta förslag hade blivit ännu mer komplett om man även föreslagit att förskrivningsorsak och diagnos skulle bli obligatoriskt på recepten. Förskrivningsorsak en viktig och ofta nödvändig uppgift när läkemedels nyttoeffekter ska studeras. Även när läkemedlens oönskade effekter och biverkningar ska studeras är det ofta nödvändigt att veta skälet till att läkemedlet har förskrivits. Om förskrivningen kan kopplas till diagnos kan uppföljning göras i relation till de riktlinjer och behandlingsrekommendationer som Socialstyrelsen, Läkemedelsverket och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket beslutat om.

En annan viktig aspekt är patientmedverkan, som är en förutsättning för delaktighet i och följsamhet till behandlingen. Patienten behöver veta varför han eller hon förväntas ta ett visst läkemedel. Förskrivningsorsak och diagnos på receptet är också en viktig patientsäkerhetsfråga. För att patienten ska få en säker behandling krävs att behandlande läkare kan ta ställning till olika pågående behandlingar och hur de påverkar varandra. Att sätta in eller ändra en pågående behandling kräver kunskap om varför behandlingen initierades, samt vilket mål som finns med behandlingen.

Fru talman! Återstoden av mitt anförande tänker jag ägna åt att beskriva och argumentera kring varför Sverige behöver en barn-Fass.

Två av tre läkemedel som ges till barn i Sverige saknar dokumentation och har oftast inte prövats på barn. Mer än var tionde förskrivning till barn i öppenvården sker utan godkänd indikation. Störst är fenomenet inom området ögon och öron, där nästan inga preparat har information om barn i produktresumén. Här ingår bland annat antibiotika och steroider.

Ett annat exempel på förskrivning till barn som saknar vetenskapligt stöd och dokumentation i Fass är sömnmedel och lugnande läkemedel till barn. Utskrivningen av sömnmedel och lugnande läkemedel till barn och tonåringar har ökat med drygt 200 procent de senaste fem åren. Även barn så unga som ett år får oftare sömnmedel i dag.

Många sjuka barn får alltså ofta läkemedel som bara har prövats på vuxna. Detta framkom av en studie som Läkemedelsverket tagit fram och som presenterades under våren 2009. Forskargruppen har granskat läkemedel som ordinerats till barn på sjukhus samt den receptfria försäljningen på apoteken.

Fass är en sammanställning av läkemedelsfakta från läkemedelsindustrin till olika förskrivare av läkemedel, främst läkare och apotekspersonal. Läkare använder Fass för att exempelvis kontrollera doseringar och biverkningar. Att det i Fass saknas dokumentation och samlad information om hur läkemedel ska förskrivas till barn är en mycket allvarlig brist och ett hot mot patientsäkerheten. Ca 75 procent av alla läkemedel som förskrivs till barn saknar dokumentation i Fass.

Kraven på att läkemedelsindustrin ska testa nya läkemedel även på barn har hårdnat sedan en ny EU-lag om barnläkemedel infördes för några år sedan. Den nya EU-lagstiftningen tvingar företagen att skicka in redan genomförda studier där barn är inblandade; det finns en hel del sådana studier. Det kan naturligtvis uppfattas som oetiskt att testa läkemedel på små barn men samtidigt är det ännu mer oetiskt att läkemedlen inte är testade. Därför har också regelverket kring läkemedelstester på barn mycket hårda etiska krav och säkerhetskrav.

I länder som USA och Storbritannien finns det så kallade barn-Fass med mycket information just om läkemedelsbehandling av barn. I Sverige får läkarna behandla och förskriva läkemedel till barn utan det stödet.

Miljöpartiet anser att det ur etiskt perspektiv och ur patientsäkerhetsperspektiv är avgörande att vi i Sverige får en samlad information och dokumentation om hur läkemedel ska förskrivas till barn.

Eftersom det fortfarande saknas vetenskaplig dokumentation och tester för många läkemedel som ges till barn bör en svensk barn-Fass innehålla både vetenskaplig dokumentation utifrån kliniska tester och den samlade erfarenhet och kunskap som i dag finns hos framför allt våra barnläkare och apotekare. Därför föreslår Miljöpartiet att riksdagen ska tillkännage för regeringen att uppdra till lämplig myndighet att sammanställa underlag och utge en svensk barn-Fass.

Anf. 10 FINN BENGTSSON (m):

Fru talman! Det aktuella betänkandet stöder alliansregeringens ambition till ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning genom ett flertal förslag till förändringar i läkemedelslagen, lagen om receptregister, lagen om läkemedelsförteckningen och patientdatalagen.

Bland förslagen för bättre kontroll och uppföljning av läkemedelsförskrivningen på regional nivå finns även ett mycket klokt förslag om att inrätta ett centralt rådgivande organ vid Läkemedelsverket, Rådet för bättre läkemedelsanvändning.

Att även skilja nuvarande forsknings- och utvecklingsverksamhet från tidigare den monopoldistributören av läkemedel, Apoteket AB, och överföra denna till myndigheten med särskild kompetens för kvalitetsaspekter på läkemedel, det vill säga Läkemedelsverket, som alliansregeringen föreslår är synnerligen välmotiverat.

Jag tror, fru talman, att det delvis motsvarar Thomas Nihlén's och Miljöpartiets önskemål att fördjupa kompetensen när det gäller läkemedelseffekter på barn, för att inte tala om äldre och avvikande särskilda patientgrupper, och att detta hamnar som en forsknings- och utredningsuppgift inom den läkemedelsvårdande myndigheten, snarare än hos distributören för läkemedel.

Jag kan tycka att detta på alla sätt har tillgodosetts genom ett klokt förslag i föreliggande proposition från regeringen.

Fru talman! Låt mig därför yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationer, särskilda yttranden och motioner.

Med detta sagt vill jag samtidigt erinra om att det goda syftet med att sträva efter en ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning i vårt land samtidigt kräver vissa ingrepp i lagstiftningen som inte är helt utan komplikationer om dessa inte förtydligas ytterligare. Självklara aspekter på högt ställda krav från patienter och förskrivare på individuell integritet, såsom den stränga sekretessen inom hälso- och sjukvården påbjuder, måste fortsatt kunna garanteras. Detta har bland annat tydliggjorts av tunga remissinstanser som Datainspektionen och Svenska Läkaresällskapet i deras remissyttranden och dessutom av Sveriges Läkarförbund i en särskild skrivelse till socialutskottet.

Tillfälligt kan jag konstatera att vi i socialutskottet i vårt betänkande poängterar bland annat vikten av en bibehållen sträng sekretess och högt

ställda krav på skydd av personlig integritet för såväl enskilda patienter som förskrivare.

Precis som Elina Linna sade i sitt inledningsanförande talar jag väl för detta förslag som vi ska komma till beslut om. De saker som togs upp i Elina Linnas och Vänsterpartiets inlägg kan ändå förtjäna en reflektion över vad oppositionen egentligen bidrar med i detta sammanhang när alliansregeringen nu föreslår kraftfulla åtgärder med fokus på en ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivningen.

Det låter som om det är mycket, fru talman, men sanningen är att det inte är så mycket. I ett särskilt yttrande vill man erinra om att man inte vill avbryta apoteksmonopolet i Sverige. Detta är en fråga som inte primärt har ett dugg med ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning att göra utan är det pinsamma mantra som lever kvar i oppositionens föreställningsvärld – att sjukvården inklusive hanteringen av distributionen av läkemedel till medborgarna ska vara en av socialisternas sista bastioner i vårt land, ämnad för monopol.

Möjligen förstärks denna enfald riktad mot en svunnen tid i Vänsterpartiets reservation till förmån för att förstatliga läkemedelstillverkningen. Detta förslag var omöjligt förlegat redan när det togs upp av kommunister för 40–50 år sedan, och det är inte mindre omodernt i dag.

Fru talman! Låt mig därför ställa frågan till Vänsterpartiet om hur framgångsrik man upplever att utvecklingen av läkemedel har varit i totalitära stater som förstatligat sin läkemedelsindustri. Hur många läkemedel har världssamfundet kunnat ta del av som utvecklats till exempel i forna Sovjetunionen, på Kuba eller i Nordkorea som inte ens kan förse sina medborgare med mat för dagen utan är fullt upptagna med fientliga utfall mot nära grannar och resten av världen?

Hur ser Socialdemokraterna och Miljöpartiet på Vänsterpartiets förslag att vilja tillskapa statliga företag som tillverkar läkemedel? Från vilka skatteintäkter ska dessa resurser till riskkapital tas när staten ska utveckla och tillverka läkemedel? För vilka befintliga seriösa och forskande läkemedelsföretag och riskkapital som i dag arbetar för läkemedelsutvecklingen i Sverige ska man försäkra villkoren genom att de får konkurrera direkt med staten?

Fru talman! Vi har knappast för många utan för få seriöst forskande läkemedelsindustrier i Sverige i dag. Att då komma med ett så kontraproduktivt förslag som att ytterligare beskära dessa företags nationella och internationell konkurrenskraft vittnar möjligen om den fundamentala brist på insikt som Vänstern har i hur framgångsrikt drivna högteknologiska företag i en kraftigt konkurrensutsatt värld fungerar.

Det är för mig en gåta hur Socialdemokraterna och Miljöpartiet kan finna stimulans i att samarbeta med krafter som genom sina förslag så påtagligt hotar framgången för en av de industrinäringar som vi i Sverige sedan lång tid kan vara stolta över att ha etablerat i stenhård internationell konkurrens.

Fru talman! Jag har några avslutande ord kring detta med vaccintillverkning. Det finns en anledning till att det inte var moget för beslut om vaccintillverkning vare sig i Sverige eller i övriga Norden, och det handlar om att vi just nu genomgår ett så kallat tekniksifte. Från att ha tagit fram vaccin producerat av befintliga fågelägg föreskriver vi en framtid där vi kommer att kunna göra detta med modern genteknik. Den utveckl-

ingen är dock inte så snabb och så säker att man i dag kan säga att det ena eller det andra alternativet är bättre. Därför var en enad expertis överens om att någon sådan investering inte skulle göras. Detta har regeringen och även de andra nordiska länderna hörsammat.

Jag kan också nämna att jag precis är hemkommen från World Health Assembly – Världshälsoorganisationens högst beslutande organ – där man har gjort en granskning av huruvida Världshälsoorganisationen i sina riktlinjer för pandemiskydd har haft någon oegentlig verksamhet tillsammans med den seriösa läkemedelsindustrin. Att något sådant skett fann inget stöd i denna helt oberoende granskning, vilket samtliga medlemsländer kunde omvitna.

Det har alltså gjorts en helt oberoende granskning av detta. Vinstmarginalen ligger inom ramen för vanlig läkemedelsutveckling, vilket naturligtvis Vänsterpartiet är negativt till, men detta har faktiskt gett världssamfundet ett vaccinskydd som i alla stycken var väldigt viktigt och framgångsrikt. Detta vittnade medlemsländerna samfällt om. Detta ska betonas i den debatt om att man skulle ha slösat bort resurser som tyvärr ibland blommar upp utan vetenskapliga förtecken i det här landet.

Detta är den samlade bedömningen från WHA som jag just kommer ifrån: Man gjorde alldeles rätt och kommer att fortsätta på samma inslagna linje när det gäller förberedelser för nya influensa- och andra infektionshot över världen.

Anf. 11 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Finn Bengtsson tar i ordentligt. Det är både Nordkorea, Kuba och forna Sovjetunionen. Albanien saknades, men det kanske kommer sedan.

Det lät som Vänsterpartiet skulle förstatliga all läkemedelstillverkning som finns här i landet, men så är det ju inte. Jag hoppas att Finn Bengtsson har läst vår motion. Det handlar om att ha en statlig läkemedelstillverkning som skulle garantera vaccintillverkning och forskning och tillverkning när det gäller antibiotika. Generika har vi också diskuterat.

Jag vet att Finn Bengtsson är sakkunnig i de här frågorna, och då förmodar jag att Finn Bengtsson också är mycket orolig över att läkemedelstillverkarna inte är så engagerade i att ta fram antibiotika som kan bita också på resistenta bakterier. Vi i socialutskottet har fått redovisningen från Strama, och den visar tydligt på att det kommer att behövas väldigt stora krafter innan läkemedelsföretagen ser möjligheten att tjäna pengar på detta. Det finns ju läkemedel som inte garanterar sådana vinster som läkemedelsbolagen vill ha.

Hur ska vi lösa den problematiken? Folkhälsan riskeras av resistenta bakterier, som ett exempel.

Anf. 12 FINN BENGTTSSON (m) replik:

Fru talman! Elina Linna, jag kommer inte att ta upp Albanien och inte heller Rumänien, Bulgarien eller forna Tjeckoslovakien, för där har man kastat ut sina kommunistledare och blivit demokratiska samhällen. Men Nordkorea och Kuba kramar fortfarande de apoteksmonopol som av någon anledning även den svenska vänsteroppositionen vill återinföra, vilket är besvärande att lyssna till.

När det sedan gäller den viktiga diskussionen som Elina Linna tar upp om antibiotikaresistens och så vidare, så låt mig då säga att ni själva skriver: ”Vänsterpartiet anser dock att problemet med bristande tillverkning av läkemedel som har små vinstmarginaler men som är nödvändiga, skulle kunna lösas av en statlig läkemedelstillverkare.”

Ni skriver så. Jag har läst detta mycket noga.

Det här vittnar om en missriktad tanke om hur man måste bilda ett statligt företag för att kunna driva detta. Strama har varit väldigt tydliga i att säga att man vill finna nya, alternativa lösningar för hur den seriösa läkemedelsindustrin tillsammans med det offentliga samhället ska kunna samverka för att finna nya läkemedel, till exempel nya antibiotika. Det handlar om det vi kallar OPS-lösningar, där staten har sin roll och sitt ansvar visavi medborgarna och sjukvården, medan industrin bedrivs på ett traditionellt, effektivt och rationellt sätt med riskkapital, just för att man också ska kunna ha rimliga vinster att hämta från de risker man investerar i.

Det ni föreslår är någonting gammalt och förlegat – att förstatliga företagen och stjäla marknadsandelar. Riskkapitalet drar sig då undan, och i stället ska skattebetalarna in med riskkapitalet. Min fråga är: Var ska ni ta dessa skatteresurser ifrån? Var finns detta i den alternativa budgetpropositionen? Hur ställer sig Miljöpartiet och Socialdemokraterna till en sådan vision som ni återigen uttrycker som en tanke på att lösa många av läkemedelsproblemen?

Detta är och förblir gammal socialism, för att inte säga kommunism, och det löser inte våra problem. Det finns i dag ingen i världen som tror på förstatligande av läkemedelsindustrin mer än totalitära stater. Jag hoppas att Elina Linna också backar på den punkten.

Anf. 13 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet föreslår en utredning för att man ska utreda möjligheterna för statlig tillverkning, inte av hela läkemedelsproduktionen utan av vissa produkter, till exempel vaccin – generika har vi tidigare talat om – och antibiotika.

Finn Bengtsson satt inte i riksdagen under den förra mandatperioden, men han tog upp diskussioner som man hade bland de nordiska länderna under den förra mandatperioden när den så kallade fågelinfluensan slog till. Den blev inte någon pandemi. Men det fanns långt gångna planer bland alla nordiska länder, oberoende av majoritet, på vaccintillverkning i statlig regi.

Maria Larsson har tyckt att det inte ens finns kompetens i Sverige när det gäller vaccintillverkning. Jag vill därför avsluta med att ställa en fråga till Finn Bengtsson som är kunnig inom detta område och antagligen känner till vilken kompetens som finns i landet. Delar Finn Bengtsson Maria Larssons uppfattning att vi inte har kompetens för influensavaccintillverkning i det här landet?

Anf. 14 FINN BENGTSSON (m) replik:

Fru talman! När det gäller fågelinfluensan får Elina Linna inte göra en höna av en fjäder och diskutera detta utifrån perspektivet med en läkemedelsindustri som förstatligas och som ska lösa problemet. Jag ska återge hur processen har varit.

Den svenska regeringen har varit lyhörd för samtliga experter som har varit inblandade. Det har varit såväl myndighetsexperter som sakkunniga experter inom smittskyddsområdet som har diskuterat och gett sina råd. Man kan säga att ett enhälligt besked har kommit till regeringen om att en vaccinproduktion inte är aktuell. Man föreslår, bland annat på grund av tekniskiftesproblemet, att man nu inte investerar de mångmiljardresurser som det kan komma att visa sig bli om man gör en felaktig investering. Man gjorde den upphandling som de flesta andra medlemsländer inom bland annat WHO har gjort och som man, som jag sade, vid deras högsta beslutande organ också samfällt tyckte var en riktig strategi. Varför Vänsterpartiet ska ändra på denna ordning kan man undra.

När det handlar om den inhemska kompetensen och produktionen har vi en hög kompetens. Men det är inte detsamma som att säga att kompetensen räcker för att sätta upp en industriell produktion. Då kan man säga att den högsta kompetensen i dag inom detta område nog egentligen finns i Norden, i Danmark. Det är Statens Serum Institut som har viss kapacitet att producera vaccin. Men inte ens det räcker, vare sig för det danska eller för det nordiska behovet, utan man har beslutat att den seriösa traditionella läkemedelsindustrin ska stå för detta och sluta sådana avtal.

Jag tror att det är viktigt att inom överskådlig framtid inse att staten har sitt ansvar och att sjukvårdsmännen naturligtvis har sitt ansvar. Till sammans med seriös läkemedelsindustri håller vi på att hitta nya vägar fram. Det handlar om hur vi har influensaberedskap framgent men också om hur vi kan få fram nya antibiotika.

Att backa tillbaka till ett halvsekel gammalt resonemang kring förstärkande av läkemedelsindustrin som rycker undan marknaden både för befintliga företag och för riskkapital tror jag inte är någon väg framåt.

Anf. 15 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Läkemedelsförskrivningen och läkemedelsanvändningen inom hälso- och sjukvården har ökat kraftigt. Det visar sig också i de ökade kostnaderna.

Att det ser ut på olika sätt i landet har vi hört många gånger. Men det ska inte ha någon betydelse var i landet man bor. Vården ska ges på lika villkor enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Vi är väl medvetna om att antalet anmälda läkemedelsskador har ökat. Det måste finnas möjlighet till medicinsk uppföljning, vilket inte finns för närvarande. Det är en stor och viktig anledning till denna proposition från regeringen.

Kvalitet, kostnadseffektivitet, hur vi använder skattepengarna, säkerhet i läkemedelsförskrivning och i användning av läkemedel är otroligt viktigt gentemot patienterna. Här måste man stärka patientens ställning.

Vi går mot en alltmer individualiserad behandling som kan betyda många nya och dyra läkemedel. Dessutom har vi gruppen äldre som blir allt större. Där är läkemedelsanvändningen riklig, om man kan använda det ordet, och man bör arbeta med denna fråga.

Det behövs verkligen en förbättrad uppföljning av förskrivningen av läkemedel för en ökad patientsäkerhet.

Fru talman! Mot denna bakgrund välkomnar Centerpartiet de ändringar som regeringen i denna proposition föreslår i läkemedelslagen, i

lagen om receptregister, i lagen om läkemedelsförteckning och i patientdatalagen.

I dag har landstingen tillgång till statistik endast i journaler hos landstingens egna vårdgivare. För att det ska bli mer samarbete och samverkan behövs det möjligheter att följa upp förskrivning, användning och kvalitet. Därför krävs det förändringar enligt de förslag i propositionen som jag har nämnt.

Det är viktigt att notera att detta förslag inte kommer att ge landstingen möjlighet att ta del av enskilda individers läkemedelsanvändning. Personuppgifterna är krypterade, vilket är viktigt.

Förskrivarkod registreras i receptregistret och ska innehålla namn, yrke, specialitet, arbetsplats och arbetsplatskod och ska alltid anges på receptet.

Thomas Nihlén tog upp oron för att diagnos inte står där och att det inte finns någon tillsyn. Men all legitimerad personal som förskriver läkemedel står under Socialstyrelsens tillsyn. Detta kan leda till att man följer upp felaktig förskrivning.

När det gäller läkemedelsförteckningen är en förutsättning för att en yrkesutövare ska kunna bedöma patientens tillstånd, behandlingseffekter, risker för interaktioner och biverkningar att han eller hon får en korrekt och komplett bild av patientens läkemedelsanvändning. Det är viktigt att förskrivaren har en fullständig bild av patienternas uthämtade läkemedel och också att det är möjligt för behörig vård- och omsorgspersonal att ta del av läkemedelsförteckningen. Detta är, som jag ser det, otroligt viktigt särskilt inom äldreomsorgen. Jag har med egna ögon sett och använt mig av det. Det är viktigt att det finns en samlad bild av vem som har förskrivit läkemedel och att detta är tillgängligt för dem som hanterar patienten i vardagen.

Det finns också en målsättning att ytterligare förbättra läkemedelsanvändningen, att verka för samordning och samverkan och att skapa ett centrum med samlad kompetens för bättre läkemedelsanvändning, ett kunskapscentrum. Det välkomnar verkligen vi i Centerpartiet.

Jag tänkte lite grann kommentera det som har sagts här om avvecklingen av apoteksmonopolet. Ibland hör man kanske bara det som man vill höra, Elina Linna. Jag har inte hört de beskrivningar som du framförde här från talarstolen. Däremot har jag hört många positiva framställningar om att man nu äntligen kan komma till apoteken och att de är öppna även på kvällstid. Jag har hört många som är positiva till just denna service och detta bemötande. Jag har inte hört något av det som Elina Linna lyfter fram.

Hemma stängdes apoteket plötsligt ett halvår. Det var på sommarhalvåret när vi hade som störst befolkning. Under ett halvår minskades tillgängligheten. Mot detta blev det en otroligt stor opposition. Nu har vi ett apotek som är öppet hela sommaren, även på obekvämtid. Detta uppskattar vi verkligen.

Anf. 16 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Jag måste säga att det är väldigt bra att nu få stå här i talarstolen och tala om området en bättre läkemedelsanvändning. Det tog lång tid innan

det blev fart på det här arbetet, men under de allra senaste åren med Alliansen vid makten har det verkligen blivit fart på det.

Förra våren kom en handlingsplan för en effektivare läkemedelsanvändning. Bakom den stod alla ansvariga myndigheter inom området, Sveriges Kommuner och Landsting samt regeringen. En rad punkter lyftes fram. En av punkterna gällde just den proposition som vi i dag behandlar. Detta är *en* av många saker som händer.

Med den här propositionen får nu landstingen möjlighet att på ett helt annat sätt än tidigare analysera läkemedelsanvändningen inom det egna landstinget. Landstingen är motiverade för detta eftersom de har ansvaret för läkemedelsnotan.

Kan man nu med detta redskap på ett bättre sätt se var problemen finns och åtgärda dem är det bra för enskilda patienter, för människor som använder läkemedel, men också för notan. Mycket pengar sparas genom en god användning.

I det här sammanhanget har man tagit upp frågan om behovet av att förskrivningsorsak anges på recepten. Visst skulle det vara väldigt bra. Jag har tidigare drivit den frågan. Men efter att under ett antal år ha deltagit i en så kallad diagnos-recept-undersökning och sett kvaliteten och vilken information man fått vet jag att det som oftast står på receptet är vilka symtom läkemedlet i fråga är bra för. Diagnosen finns inte med. Information om vilket symtom det handlar om har det varit mer relevant för patienten att få veta. Detta gjorde att data som vi fick från undersökningen inte var användbara, utan det är den information som finns i journalerna som vi har glädje av. Med det IT-system som är under utveckling kommer vi så småningom att få möjlighet till nämnda kombinationer.

Jag vill också ta upp andra punkter som är viktiga och där man nu fått fart på arbetet. Det gäller exempelvis detta med att göra hälsoekonomiska bedömningar av ett läkemedels värde. Eftersom vi får nya och dyrare läkemedel men också läkemedel som är mycket effektiva måste vi se till värdet i hela det läkemedelskomplex som finns för aktuella sjukdomar.

Vi är med i programmet om en uppgradering av IT-stödet. Här finns det möjligheter att söka information om ett läkemedel finns registrerat för barn eller inte. Frågan om barn-Fass har tagits upp. Därför vill jag erinra om att man i många år inte fick pröva läkemedel på barn. Barn fick inte ingå i kliniska prövningar därför att barn inte skulle utsättas för de risker som kliniska prövningar kunde innebära. Det är nog den främsta orsaken till att vi i dag saknar kunskap om barn och läkemedel. Detta arbetar den europeiska läkemedelskontrollmyndigheten nu mycket med och hämtar in information.

Information saknas inte bara när det gäller barn utan också när det gäller äldre människor som inte heller varit med i kliniska prövningar. Skälet till det är att det varit svårt att pröva nya läkemedel på personer med flera sjukdomar samtidigt. Den europeiska läkemedelskontrollmyndigheten jobbar också med detta. Sverige är aktivt med i det arbetet. Därför finns det inte anledning för oss att själva lyfta ut frågan och gå i ett eget spår.

Här finns också med frågan om samma förutsättningar att följa upp förskrivningarna i offentlig och i privat vård. Även här är ett arbete på gång i patientsäkerhetssammanhang. Landstingen står för subventionen

av läkemedel oavsett om dessa förskrivs i offentlig vård eller om de förskrivs i privat vård.

Väldigt mycket är således på gång som redan nu genererar kunskap genom de öppna jämförelser som regelbundet kommer ut. Det handlar om Socialstyrelsens analyser av hur läkemedel används och om att Läkemedelsverket nu får ett samlat ansvar när det gäller användningen av läkemedel på ett bra sätt. En sådan enhet som nätverket för läkemedelsepidemiologi kommer här in med sin professionella kunskap och sitt landstingsnätverk, så vi kan nu se fram emot att på ett mycket bättre sätt än tidigare kunna ta tag i problemen kring läkemedelsanvändningen.

En del problem har vi identifierat, till exempel den dåliga utbildning i läkemedelsförskrivning som läkare får. Jag är väldigt stolt över att den här regeringen nu kommer att se över läkemedelsutbildningen och se till att denna motsvarar de behov som finns bland patienterna ute i samhället. Det gäller ju inte bara läkemedelsanvändningen utan också geriatrik, psykiatri och allmänmedicin samt att vi får till stånd en utbildning som motsvarar patienternas behov.

Jag ska inte upprepa det Finn Bengtsson sade om vaccintillverkning och sådant. Det är ingen barnlek att tillverka läkemedel. Här måste vi samverka på europeisk och global nivå och använda den expertis som finns på olika håll i världen. Man kan se hur nationella läkemedelsföretag har avvecklats eller gått in i mer globala koncerner av nämnda skäl.

Det handlar också om att finna patienter för utprovning av nya läkemedel. Jag tänker då på människor med sällsynta sjukdomar. Patienterna i ett enskilt land räcker inte för provning, utan man måste ha tillgång också till människor i andra delar av världen som ställer upp. Läkemedelsområdet är ett globalt område så vi måste ta vara på alla resurser som finns på olika håll.

Jag menar – för att återknyta till det som propositionen handlar om, läkemedelsförskrivningen – att Sverige nu kan stå som modell när det gäller vilka informationskällor som behövs och hur dessa kan användas för att få ett bra grepp om hur läkemedel används och om hur man på ett bra sätt kan rätta till felaktigheter.

Anf. 17 ANDERS ANDERSSON (kd):

Fru talman! Vi debatterar nu och ska senare fatta beslut om regeringens proposition *Ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning*. Med anledning av propositionen och betänkandet instämmer jag i inläggen här från Finn Bengtsson, Gunnel Wallin och Barbro Westerholm som på ett bra sätt har beskrivit tankegångarna och grunderna när det gäller alliansregeringens arbete.

Först och främst vill jag säga att syftet med aktiviteten från regeringens sida och från de fyra allianspartierna i riksdagen är att stärka patientens ställning och att skapa en ökad patientsäkerhet. Det är därför också socialutskottet när vi gör vårt betänkande lyfter fram att vi ser det som mycket positivt att de insatser som redan tidigare gjorts i denna riktning är en utvecklingskraft för att just ge patienten en stärkt ställning inom sjukvården.

Vi har också i detta förslag sagt att landstingen, utan att den enskilde individens identitet röjs, måste ges tillgång till uppgifter om uttag av läkemedel och andra varor så att man kan medverka till att kvaliteten och

effektiviteten i läkemedelsförskrivningen ökas. Det är den samordning som är nödvändig för att vi ska gå vidare. Den proposition vi nu behandlar och debatterar är en i raden av åtgärder för en ökad patientsäkerhet, och jag välkomnar att patientsäkerhetsfrågorna finns i fokus i den sjukvårdsdebatt vi har.

Fru talman! Jag vill också i mitt anförande anknyta något till det som finns i propositionen, där olika projekt som syftar till att förbättra läkemedelsanvändningen redovisas. Ett av dessa utvecklingsarbeten, som har fokus på IT-lösningar, är det som har bedrivits vid E-hälsoinstitutet vid Högskolan i Kalmar – nuvarande Linnéuniversitetet.

Jag vill med anledning av propositionens skrivning framhålla vikten av ett fortsatt nyttjande av den kompetens som byggs upp på E-hälsoinstitutet vid Linnéuniversitetet i Kalmar. En avgörande faktor för att nå framgång i det syfte som finns med denna proposition är att ta till vara kunskap och erfarenhet som finns när det gäller IT-lösningar i vården.

Jag är därför glad för att socialutskottet i vårt ställningstagande på s. 16 i betänkandet återigen lyfter fram den prioritering av e-hälsa som gjordes under det svenska EU-ordförandeskapet. Vi kunde när Sverige hade ordförandeskapet notera framgångar i detta arbete, och för att svensk hälso- och sjukvård ska kunna tillgodose rimliga förväntningar från patienterna och dessutom ange vad som tillhör framtidens hälso- och sjukvård är det nödvändigt att ha ett mycket starkt fokus på IT-lösningar inom olika delar av sjukvårdssektorn.

Fru talman! Jag vill även något beröra debatten vi har haft i kammaren. I våra handlingar får vi del av Vänsterpartiets förslag att utreda möjligheten till etablering av ett statligt företag för läkemedelstillverkning. Vi hörde i ett replikskifte att Elina Linna ville markera att det var en utredning. Det var möjligen formulerat för att något lugna de bänkkamrater som finns runt Vänsterpartiet, men hur man än försöker lugna omgivningen på vänstersidan råder ingen tvekan om att det som ligger i förslaget från Vänsterpartiet är en signal om vart Vänsterpartiet och en vänsterpolitik leder.

Frågan är om Miljöpartiet verkligen vill följa med på detta återtåg. Jag tror inte ens att Socialdemokraterna är beredda att ta ett litet kliv upp på det återtåg som en vänsterpolitik skulle innebära. Jag är också övertygad om att en stor majoritet av svenska folket vill avvisa ett sådant återtåg där vi tror att det är statliga företag som ger oss både kvalitet och utveckling. Det är därför det vore angeläget att få en markering från Miljöpartiet och Socialdemokraterna om hur man egentligen ser på samarbetspartnerns ambitioner när det gäller förstatligande.

Sedan handlar det, fru talman, om apoteksomregleringen. Den har varit diskuterad under lång tid. Det är många som har fört fram vikten av att vi blir en del av Västeuropa när det gäller hur vi tillhandahåller och ger service, kvalitet och tillgänglighet på apoteksmarknaden. Det är därför alliansregeringen har initierat och genomfört något som har efterfrågats. Jag är övertygad om att den omreglering av apoteksmarknaden som har gjorts är något som tillhör framtiden.

Vi kan se att vi får en utveckling där allt färre kommer att ropa på att man vill tillbaka till ett gammalt monopolsystem. Jag tror att monopoltiden också i detta avseende tillhör det förgångna. I det avseendet är jag övertygad om att svenska folket uppskattar och ser vikten av att vara med

och få tillgång till en tillgänglighet, en service och en kvalitet som bygger på att man har respekt för de farmaceuter som jobbar inom apoteksverksamheten. Jag är också övertygad om att vi på detta sätt kan kombinera en utveckling av hälso- och sjukvården som tillgodoser patienternas förväntningar.

Fru talman! Med dessa kommentarer yrkar jag bifall till förslaget i socialutskottets betänkande nr 23.

Anf. 18 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag måste förtydliga Vänsterpartiets synpunkter. Vänsterpartiet förstår mycket väl att läkemedelstillverkning inte är någonting man beslutar från den ena dagen till den andra, utan det behövs en utredning.

Jag blev lite förvånad över att Anders Andersson tycker att detta är så märkligt. Anders Andersson kommer nämligen från Kalmar läns lands-ting – jag vet inte om han till och med kommer från Kalmar – och under den förra mandatperioden uppvaktades den dåvarande, socialdemokratiska regeringen väldigt mycket från Kalmar med tanke på vaccintillverkning. Det fanns bland de Kalmarintressenter som uppvaktade regeringen stora ambitioner att få staten med i denna tillverkning. Så främmande är alltså inte tanken, och jag förutsätter att Anders Andersson känner till denna bakgrund.

När det gäller influensavaccintillverkning är det inte så enkelt med tanke på den nya teknik som också kommer. Nu har folkhälsominister Maria Larsson kommit in i salen, och jag passar på att upprepa den fråga jag ställde även till Finn Bengtsson: Delar Anders Andersson Maria Larssons uppfattning att vi inte har kompetens för influensavaccintillverkning i det här landet?

Anf. 19 ANDERS ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill inledningsvis säga att jag förstår att Elina Linna behöver förtydliga sitt ställningstagande. Det har hon nu sagt två eller tre gånger i anförande och repliker, att hon måste förtydliga vad Vänsterpartiet står för. Jag förstår också bakgrunden, av den anledningen att lösningen med statlig tillverkning av läkemedel är ett gammalt kommunistkrav. Det är en gammal kommunistidé som mycket få i vårt land just nu delar. Det är därför det är så märkligt att den upprepas.

När det gäller erfarenheten av att analysera vaccintillverkning i Sverige eller Norden har vi gjort en sådan analys, och vi kom fram till det Finn Bengtsson redovisade. Jag tyckte att Finn Bengtsson här i kammaren på ett tydligt sätt förklarade både för oss och för Elina Linna att vi har gjort en analys. Man kan se att inte heller de möjligheter vi såg i Danmark är tillräckliga för att klara detta, och jag vill då med bestämdhet säga att det vaccinbehov vi senast hade inte hade klarats av på detta sätt om vi hade haft en statlig tillverkning enligt vänsterpartimodell. Det tror jag att de flesta har fått klart för sig efter att ha analyserat frågan.

Anf. 20 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Denna analys har inte varit så offentlig att vi alla kan dra de slutsatser som Anders Andersson gör. När det gäller just vaccintillverkning och till exempel avtalen med företaget som nu försörjde Sve-

rige med de 18 miljoner doser vi har fått och betalat för är detta avtal inte heller någonting som är offentligt. Vi som inte sitter i regeringen kan inte dra några slutsatser om hur lönsamt detta avtal var och vilka hälsoekonomiska effekter man gjorde.

Jag ska också passa på att kommentera Anders Anderssons synpunkter när det gäller Apoteket. Det är nämligen så att Apoteket AB hade en verksamhet som skattades högt bland svenska folket.

Det fanns utredningar som till exempel Konsumentverket gjorde strax före privatiseringen av Apoteket som tydligt visar att konsumenterna var nöjda. När Anders Andersson beskriver avregleringen av Apoteket låter det som att Apoteket skulle ha varit någonting som svenska folket har varit väldigt missnöjda med. Det stämmer inte. Men det stämmer att om jag i dag ska hämta ut receptbelagd medicin som inte finns på just det apoteket får jag inte upplysning om i vilket närmaste apotek jag kan hämta ut medicinen. Den tjänsten fanns i Apoteket AB.

Anf. 21 ANDERS ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! När det gäller statligt företag för läkemedelstillverkning är tystnaden från Miljöpartiet och Socialdemokraterna det mest talande i kammaren. Den tystnaden är mest talande för hur isolerat Vänsterpartiet är i svensk debatt om läkemedelsfrågor. Man driver en gammal bakåtsträvande socialistisk-kommunistisk idé där man tror att det är staten som ger oss utvecklingskraften på företagssidan. I det här avseendet vet vi att det krävs både riskvilligt kapital och oerhörd kompetens och kunskap, och det fordrar att man också vågar se det i ett större sammanhang än att göra Sverige och staten till en ny företagsdel i läkemedelsindustrin.

Tystnaden är det mest talande från Miljöpartiet och Socialdemokraterna, och vi noterar det för framtiden.

När det gäller apoteksomregleringen kommer tillgängligheten, och vi kan se det redan nu, att öka. Vi får en flexibilitet, och människor får möjlighet att hämta ut sina läkemedel på tider då man själv har chans till det. Vi kan också se att utbudet ökar. Detta är en del i den utveckling som vi tror på. De receptfria läkemedlen har fått en stor spridning på upp till 5 000–6 000 olika försäljningsställen. Antalet apotek med fullsortiment har utökats, och det ger människor en större tillgänglighet. Det är den tillgängligheten vi tror är viktig för framtiden, och det är den vi vill arbeta för.

Anf. 22 Statsrådet MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Då jag förstår att vaccin har varit föremål för diskussion och att frågor har riktats till mig i min frånvaro vill jag ta möjligheten att gå upp i talarstolen och berätta något om bakgrunden.

Jag hörde frågan som Elina Linna ställde till mig alldeles när jag kom till salen. Det finns all anledning att ta upp den på ett offentligt plan och för mig att gå i svaromål, även om jag förstår att den borgerliga alliansens representanter till stor del har svarat på frågorna.

När vi ser tillbaka på det som har hänt med pandemin som vi hade att hantera under föregående år, med de vaccinleveranser som beställdes och med den logistik som utvecklades i landstingen för att vaccinera människor i vårt land, kan vi säga att det utifrån de förutsättningar som fanns när beslut fattades känns som att vi har landat väldigt rätt.

Det Elina Linna hävdar, att vi borde ha haft en egen vaccintillverkning, hade varit ett riskprojekt av stora mått. Vi undersökte frågan mycket noga. Vi försökte vända på alla stenar och ta reda på fakta, inte bara med hjälp av våra svenska experter utan också med utländska. Alla kom till samma slutsats, nämligen att det vore högst olämpligt och skulle vara ett stort riskprojekt att i det läget satsa på egen vaccintillverkning.

Detta informerades samtliga partier om, också Elina Linna som då inte hade särskilt mycket att invända mot den planering som regeringen lade fast när vi tecknade vaccinavtalen. Man måste våga titta på fakta, våga se att vi har en vaccintillverkare i det här landet som dock inte har kompetens när det gäller influensavaccin. Vi försökte kontraktera utländska bolag för etablering i Sverige, men det fanns inget intresse. I det läget var det absolut bästa vi kunde göra att teckna avtal med bolag som fanns utomlands och som kunde stå för en leveranssäkerhet.

Vi har sett under resans gång att det här med vaccinproduktion inte är alldeles lätt. Det finns komplikationer som kan tillstöta. Men vi har fått våra leveranser till Sverige bland de första av de europeiska länderna, vilket gjorde att vi väldigt tidigt kunde gå i gång med vaccinering av vår befolkning.

Vi har haft en information till allmänheten som har gjort att vi har uppnått i stort sett den högsta graden av vaccinering för en befolkning, vilket gör att vi i många avseenden kan känna oss nöjda. Det var ett försök att testa ett maskineri som inte har varit i bruk innan. Man har alla fakta på hand när man påbörjar en sådan här process.

Där vi är i dag och med den erfarenhet vi har skaffat oss kan jag säga att vi gjorde väldigt mycket rätt. Det finns säkert saker som vi kan rätta till och förbättra när det gäller struktur, logistik och annat. Men om vi hade struntat i att teckna avtal med vaccinproducenter och i stället sagt att vi riggar en egen vaccinproduktion hade vi inte haft tillgång till det vaccin som vi hade.

Man ska inte utesluta någonting för framtiden, men jag vill tydligt poängtera, apropå Elina Linnas frågor om att i historien ha fattat ett beslut om vaccintillverkning, att det hade varit ett alldeles för stort riskprojekt, och det hade lett oss fullständigt fel. Då hade vi aldrig haft den beredskap som vi hade när pandemin drabbade oss.

Vi vet att framtiden kommer att innehålla möten med nya pandemier. Vi kommer att värdera, vända på stenarna och titta vad som är bästa sätt att hantera det på i det kommande arbetet. Ingenting ska uteslutas för framtiden, men i det läge som vi hade har vi agerat alldeles rätt, och det har vi gjort med hjälp av den expertis som fanns för handen. Det här är viktigt att säga i talarstolen. Det är uppenbart att Elina Linna vill insinuera saker som det inte riktigt finns täckning och fog för.

Anf. 23 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Tack, folkhälsoministern – det var bra att ministern kom in i debatten. Jag förstår att Maria Larsson kanske fick en felaktig uppfattning av vad jag sade i mitt anförande. Jag har inte kritiserat den svenska regeringens pandemivaccinbeställning eller hur frågan sköttes. Jag har kritiserat till exempel det faktum att läkemedelsföretagen, enligt den uppgift jag har, hävat in vinster på 70 miljarder när det gäller försäljningen av influensavaccinet.

I de diskussioner vi hade i början av mandatperioden utifrån de diskussioner som den förra regeringen hade haft om vaccintillverkningen fick i alla fall jag uppfattningen att regeringen trodde – det kommer säkert Maria Larsson ihåg – att den säljteknik som då diskuterades skulle bli verklighet inom den närmaste tiden. Så blev det inte, utan det blev teknik med äggodlat vaccin som användes igen.

Nu när Maria Larsson kom in i debatten vill jag passa på att fråga: Hur ser avtalet ut som regeringen upprättade? Kommer det att bli offentligt? Kommer vi alla partier att få veta vilka löften läkemedelsbolaget gav och vilka förutsättningar regeringen har i avtalet?

Anf. 24 Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! När man dyker in så här i debatten är det möjligt att man inte har hela frågeställningen klar för sig. Men av det jag hörde av debatten kändes det som att det riktades en allvarlig anklagelse, och då finns det all anledning att gå upp och bemöta det. Om man ifrågasätter varför vi inte har en egen vaccintillverkning är det att indirekt kritisera att vi beställde vacciner av en extern leverantör.

Det är så, Elina Linna, att det har varit en brist på vacciner i världen. Genom att många länder har gått in och tecknat avtal med vaccinbolag har det möjliggjort en utveckling av vacciner där fler företag har etablerat sig, där marknaden har erbjudit många fler aktörer än vad som fanns om vi bara går tio år tillbaka i tiden. Så det har varit en positiv tillväxt för vaccinproduktion som gjort det möjligt för befintliga bolag att växa men också för nya att etablera sig. Det har tillkommit mycket genom garantier som länder har tecknat.

Min uppgift och utgångspunkt som folkhälsominister har varit att se till att det finns vaccin att tillgå i händelse av en pandemi. Då hade jag att väga de olika alternativ som stod till buds: egen tillverkning, som Elina Linna uppenbarligen är anhängare av, eller något som jag tyckte var en betydligt tydligare, säkrare och framkomlig väg, att teckna avtal med externa leverantörer. Det avgjordes ganska enkelt med hjälp av alla externa experter, både nationella och internationella, som var samfälliga i sina utlåtanden att Sverige absolut inte skulle satsa på en egen vaccintillverkning i det skede där vi stod då. Hur framtiden ser ut vet jag inte än.

Öppenhet när man tecknar den här typen av avtal är naturligtvis inte möjligt att ha. Men i dag är det gamla avtalet offentliggjort, så det är bara att gå in och läsa det. Det är fullt möjligt också för Elina Linna.

Anf. 25 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag har citerat Maria Larsson tidigare här i debatten från en frågestund, som Maria Larsson säkert kommer ihåg, där jag ställde frågor om svensk vaccintillverkning. Vårt förslag – jag säger det återigen – är att utreda möjligheten. Men vi tror på idén att det finns vinster att få om man har en statlig tillverkning. Och det handlar inte bara om vaccin, utan det handlar också om antibiotika och generika.

Det finns också en möjlighet att öka kompetensen i Sverige. Som Maria Larsson kanske kommer ihåg fick jag till svar i frågestunden där jag ställde den här frågan att vi inte har någon kompetens för influensavaccintillverkning i det här landet. Jag blev rätt bekymrad över det, därför att jag inte hade någon möjlighet att kommentera det. Men jag har stort

förtroende för kompetensen när det gäller läkemedelsforskning och läkemedelstillverkning i Sverige.

Jag passar på att fråga Maria Larsson igen: Finns det inte tillräcklig kompetens i Sverige?

Anf. 26 Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! När jag uttrycker mig om kompetens utgår jag från den befintliga kompetensen i Sverige i dag. Vi har ingen tillverkning av influensavaccin i Sverige. Det är utgångspunkten för mitt uttalande. Det betyder att här finns inte många människor som har jobbat med tillverkning av influensavaccin. Det är naturligtvis möjligt att rekrytera personal från annat håll om man skulle vilja starta en tillverkning, förutsatt att man erbjuder bra villkor.

Skillnaden mellan Elina Linna och mig är att Elina Linna vill ha det mesta i statlig regi, i statlig produktion. Min angelägenhet är att få ut mesta möjliga till bästa möjliga pris av skattebetalarnas pengar. Därför är jag inte beredd att riskera stora delar av skattebetalarnas pengar i en produktion som vi inte vet om den skulle vara lyckosam, när det finns andra aktörer som till vettiga priser kan leverera det som vi behöver.

Det är en avgrunds djup skillnad i synen på det här mellan Vänsterpartiet och eventuella samarbetspartner till Elina Linna och Kristdemokraterna och Alliansen. För mig är det mycket angeläget att ta hand om skattebetalarnas pengar på ett så bra sätt som möjligt. Och en statlig produktion skulle ha varit ett mycket stort riskmoment.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

6 § Värdigt liv i äldreomsorgen

Föredrogs

socialutskottets betänkande 2009/10:SoU18

Värdigt liv i äldreomsorgen (prop. 2009/10:116).

Anf. 27 LARS-AXEL NORDELL (kd):

Fru talman! I socialutskottets betänkande SoU18 behandlas regeringens proposition *Värdigt liv i äldreomsorgen*. En gemensam följdmotion från s, v och mp har med anledning av betänkandet väckts med sammanlagt tio reservationer, en för var och en av de tio avsnitt som behandlas i betänkandet.

Regeringen föreslår i propositionen att det införs en bestämmelse i socialtjänstlagen om en nationell värdegrund för äldreomsorg som syftar till att äldre personer ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Ambitionen är tydlig i förslaget, att en äldre person så långt det är möjligt ska kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

Propositionen innehåller också förslag om en lagändring som gör det möjligt för kommuner att lämna ekonomisk kompensation till enskild person som inte fått bistånd enligt socialtjänstlagen inom skälig tid eller i

Prot. 2009/10:124

24 maj

*Ökad kvalitet vid
läkemedelsförskrivning*

*Värdigt liv i
äldreomsorgen*

enlighet med beslut av socialnämnd eller ett avgörande av domstol. Förslaget ger också en kommun rätt att ge kompensation till enskild i det fall socialnämnden inte fullgjort den garanti som lämnats att inom en viss tid eller på ett visst sätt tillhandahålla biståndet.

För att tydliggöra en verksamhetskvalitet på området föreslås ett frivilligt system med värdegrundsmärkning av äldreomsorg i såväl kommunalt som enskild bedriven äldreomsorg.

Betänkandet innehåller även förslag till stöd till en fortsatt primärkommunalisering av hemsjukvården, där det kan bli aktuellt att ge kommunerna rätt att anställa läkare, samt insatser för att främja ökad mångfald av utförare inom vård och omsorg.

Lagförslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2011.

Fru talman! Med denna inledande presentation av betänkandet om värdigt liv i äldreomsorgen överlämnar jag härmed detta för debatt och beslut i kammaren.

Anf. 28 CATHARINA BRÅKENHIELM (s):

Fru talman! I dag ska vi debattera något som berör väldigt många, nämligen de en och en halv miljoner människor som är över 65 år i vårt land. På bara 100 år har medellivslängden ökat med 25 år, och man har fått många fler friska år. Det bygger egentligen på den generella välfärdspolitik som vi har haft i vårt land, och den har gällt oss alla. Det är det som har varit så bra.

Propositionen som vi ska debattera i dag innehåller många försök till förbättringar. Man ska nu skriva in i socialtjänstlagen att äldre ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Egentligen är det en självklar sak som redan finns inskriven, men som man nu väljer att kalla en nationell värdegrund inom äldreomsorgen.

När gruppen äldre ökar kraftigt måste det till en mycket bättre organisation inom sjukvården och äldreomsorgen. När behov av vård och omsorg uppstår ska det inte råda någon tvekan om att det är samhället som ska bistå med detta. Man ska inte behöva känna oro eller behöva ta till privata försäkringslösningar för att känna sig trygg. Alla ska kunna lita på att samhället finns där.

Den gamla ska mötas av respekt. Man ska också kunna styra över sin vardag och ha inflytande över vilka insatser man får. Det är något som vi som sitter här anser som helt självklart.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen inledde 2006 ett långsiktigt och brett investeringsprogram för att utveckla och stärka vården och omsorgen om våra äldre. Till det knöt vi 1,4 miljarder kronor per år och även ett investeringsstöd för att öka antalet platser i särskilt boende.

Dagens proposition innebär att begreppet ”värdegrund” skrivs in i socialtjänstlagen. Socialstyrelsen har dock avstyrkt förslaget med motiveringen att det till stora delar blir en upprepning av de mål och principer som redan finns i SoL. De brister som finns inom äldreomsorgen beror inte på att det saknas lagstiftning, utan de beror på att man inte har någon uppföljning och inga bestämmelser som följs. SKL avstyrker också förslaget på samma grunder som Socialstyrelsen.

De invändningar som framförts av flera remissinstanser är viktiga, och de pekar på svårigheterna med denna typ av lagstiftning. Vi ser samtidigt ett behov av detta för att öka de äldres inflytande, som det är

ganska dåligt med i dag. Det krävs dock en lång rad förändringar för att de äldre ska kunna vara med och styra sin vardag även när kroppen behöver omsorg.

Äldre måste få besluta om sina egna liv, precis som alla andra vuxna människor. De måste visas respekt och ha rätt till den hjälp de behöver för att leva ett bra liv.

Den här propositionen kommer inte att förbättra äldreomsorgen.

Det finns områden som det är helt nödvändigt att göra förändringar på för att uppnå ett värdigt liv inom äldreomsorgen. Det handlar till stor del om utbildning av personalen. Det är en viktig del. Fortfarande saknar många anställda i äldreomsorgen grundläggande utbildning för yrket. Det är helt oacceptabelt, och det bara fortgår.

Anser man att det är lika viktigt med utbildad personal i äldreomsorgen som tar hand om våra gamla som det är med utbildad personal som tar hand om våra barn, alltså lärare, är det mycket negativt att den borgerliga regeringen valt att inte fortsätta den statliga satsningen Kompetensstegen som startades av vår regering. Det satsades 1 miljard, och över 100 000 personer fick möjlighet till kompetenshöjning. Det var i alla fall en bra början. Regeringen har dess värre inte tagit några nya initiativ eller fortsatt på vår väg.

En annan viktig del är personalens rätt att yttra sig om sin verksamhet. I dag omfattas alla av rätten att meddela uppgifter för publicering, meddelarfrihet. Man är också garanterad anonymitet. Offentliga arbetsgivare får inte efterforska vem som har lämnat meddelandet. En ökad andel av offentlig verksamhet utförs dock i dag av privata företag, och insynen där är obefintlig eftersom det betraktas som företagshemlighet. Så kan det inte få vara.

Riksrevisionen har i en rapport kritiserat bristen på kontroll av äldreomsorgen och menar att regeringen har ett ansvar för att förvissa sig om att äldreomsorgsmarknaden fungerar som saknas i dag. Regeringen har dock inte gjort något åt detta.

Dagens huvudmannaregler i hemsjukvården är ett stort problem. I hälften av landets kommuner är det fortfarande två olika organisationer för vården och omsorgen om de äldre som vårdas hemma. Det betyder att det först kommer en bil från hemtjänsten och sedan en bil från landstingets omvårdnadsteam. Det blir många personer som besöker den gamla. Dessutom blir det många bilar, vilket inte är särskilt bra för miljön. De äldre drabbas bara för att man inte kommer överens mellan huvudmännen. Det är ganska sorgligt att man inte gör något mer kraftfullt.

I den nationella utvecklingsplanen från våren 2006 redovisade vi att huvudansvaret för hemsjukvården absolut borde överföras till kommunerna och att regeringen skulle återkomma med ett förslag om detta.

Omedelbart efter regeringsskiftet redovisade dock den borgerliga regeringen att man inte skulle genomföra den förändring som vi föreslog. Det visade sig dock ganska snabbt att det inte var något klokt beslut, för nu har regeringen ändrat sig – flera år för sent – och redovisar att man tillsätter en nationell samordnare med uppgift att stödja landsting och kommuner och fortsätta processen med att överföra ansvaret för hemsjukvården från landstinget till kommunen. Det är bra, men det är alldeles för klenligt att tillsätta en organisationsstödjare. Det är dags att sätta ned foten ordentligt så att det blir någon verkstad av det hela.

Regeringen redovisar också i propositionen att det tyvärr inte blir någon lagreglering av yrkeskrav för äldreomsorgen – detta trots att det är den viktigaste åtgärden för att höja kvaliteten inom äldreomsorgen. Det är helt uppåt väggarna att över 30 procent av personalen inte har någon yrkesutbildning för sitt jobb – något som man har i nästan alla andra yrken. Varför är det så? Socialstyrelsen har också i sin granskning av äldreomsorgen kritiserat just detta. Att det är ett viktigt jobb måste man visa genom att införa nationella kompetenskrav för att kunna få arbeta inom äldreomsorgen.

Maten är ett annat bekymmer inom äldreomsorgen. Maten är en självklar del av vår vardag. Många av oss sitter kanske och funderar på vad vi ska välja att äta till lunch. De äldre inom omsorgen får dock inte välja själva, och de borde de få göra i mycket större utsträckning. Maten är något som vi alla ser fram emot. Det är inte bara vad som ligger på tallriken utan hur hela matsituationen ser ut som räknas. Att få känna doften av nylagad mat då och då är en rättighet och även att få äta i gemenskap med andra om man vill.

Alltför många äldres enda matupplevelse är att få långt i förväg tillagad mat. Oftast har den transporterats långt och serveras i en plastlåda, och lådorna körs ut för flera dagar i taget. Många gamla klarar inte ens av att få upp plastfilmen på förpackningen, än mindre att värma maten i mikron. Personalen får ändå köra ut och ordna detta. Att sedan äta maten ensam varje dag livet ut är inte förenat med god kvalitet i äldreomsorgen. Där behöver man absolut göra något.

Uppdrag till Socialstyrelsen och övriga aktörer bör kompletteras med ett uppdrag till Livsmedelsverket och Folkhälsoinstitutet att se över reglerna för en god matkultur i äldreomsorgen. Det gäller även möjligheten att kunna laga mat på plats.

Regeringen föreslår en ändring i lagen som ger kommunen rätt att lämna ekonomisk kompensation till en enskild när en person inte fått bistånd inom skäligen tid efter beslut av socialnämnd eller domstol. Socialstyrelsen och SKL avstyrker förslaget och anser att det är tveksamt att man ska kunna köpa sig fri från de skyldigheter man har. Vad hjälper det tant Agda som behöver en plats på äldreboendet om hon får en slant i stället för platsen? Inte ett enda dugg. Nej, socialnämndens beslut ska gälla; inget annat är acceptabelt.

Man pekar också på att det kan bli en ganska lönande affär att skjuta upp besluten, ge en slant i kompensation och i stället låta anhöriga göra kommunens jobb.

Skadestånd i denna form är ett nytt sätt att bedriva lagstiftningsarbete när det gäller äldreomsorg. Det känns inte värdigt svensk äldreomsorg.

Äldreomsorgen ser väldigt olika ut i landets kommuner. Regeringen vill införa ett frivilligt system för värdegrundsmärkning av all äldreomsorg. Det är ett alldeles för vagt begrepp och ett kraftlöst initiativ. Man bör snabbt återkomma till riksdagen med ett förslag om kvalitetsmärkning av äldreomsorgen där viktiga aspekter som läkemedelsanvändning och personalens kompetens tillförs.

Regeringen redogör också i propositionen för sin avsikt att uppdra åt berörda myndigheter att skapa en nationell handlings- och åtgärdsplan för säkerhetsfrämjande arbete för äldre. Det är mycket bra och viktigt. Vi

stöder verkligen detta initiativ, men vi skulle också vilja ha in den viktiga frågan om våld mot äldre och mäns våld mot äldre kvinnor i uppdraget.

För äldre personer som är i behov av omsorg av någon annan är ju otroligt sårbara och utsatta.

Våldet är ett dolt brott som sker i hemmet eller på en vårdinrättning. Det är övergrepp i olika former som inte sällan utförs av anhörig eller anställd personal. Det gör utsattheten dubbel, eftersom offret är beroende av förövaren för att klara sin vardag.

Ofta är förövaren den ende som står för kommunikationen. Den äldre kan inte ens meddela att det pågår något där hemma. Därför måste både vårdpersonal och chefer självklart ha utbildning för det här.

Propositionen innehåller många bra idéer och uppslag, men de är alltför kraftlösa. De flesta förslag bygger på frivillighet. I de här tiderna, när dagens regering har delat ut 100 miljarder kronor till Sveriges allra rikaste personer i stället för att stärka den svenska äldreomsorgen, känns det inte särskilt hoppfullt att det här förslaget heller blir verklighet.

Jag yrkar bifall till reservation nr 6 och reservation nr 10.

Anf. 29 EVA OLOFSSON (v):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 6 om nationell yrkeskompetens och reservation nr 7 om trygghetsboende.

I förra veckan var jag på anhörigriksdagen i Varberg tillsammans med ungefär 900 andra. Det var personal, politiker och främst anhörigvårdare.

När anhörigriksdagen startade intervjuade man och frågade två anhörigvårdare, en kvinna och en man, vad de tyckte var viktigt att tänka på för framtiden. Kvinnan lyfte fram att hon trodde att det kommer att förändras mycket i hela samhället. Det är nog inte alls säkert, sade hon, att vi anhöriga kommer att kunna ställa upp på det sätt som vi gör i dag. Man måste tänka på det när man utvecklar äldreomsorgen och stödet till anhöriga.

Mannen sade lite tvärtom. Han sade: Jag tror inte att samhället kommer att ha råd att ta hand om de gamla framöver när de blir fler. Jag tror att det är vi som får ta hand om alltihop.

Redan i dag gör anhöriga väldigt mycket, 70 procent av insatserna. Vi kan också konstatera att när det gäller anhöriga som gör insatser ser det olika ut. Det är i högre grad döttrar och svärdöttrar än söner och svärsöner.

För de äldre som själva har en ekonomi som är dålig och anhöriga som inte har höga inkomster får döttrarna rycka in och ta tag i det som kanske inte äldreomsorgen klarar av tillräckligt bra. När man har en bättre ekonomi som äldre eller anhöriga som har det kan man komplettera med privata köpta tjänster. På så sätt riskerar vi att få ett tudelat samhälle för de äldre.

Jag skulle vilja säga till mannen på anhörigriksdagen att vi har råd. Vi har råd i dag, och vi har råd framöver.

De nedskärningar som flera pratade med mig om på anhörigriksdagen och som äger rum runt om i landet i dag hade inte behövt ske med en regering som satte välfärdsjobb i kommuner och landsting framför skattesänkningar. Det är därför som minst 12 miljarder mer till kommuner och landsting 2011 och 2012 är ett viktigt rödgrönt krav.

I min hemstad Göteborg skulle det innebära 340 miljoner. Jag skulle vilja säga till den kvinna som var väldigt bekymrad över läget i Jönköping att Jönköping skulle ha fått 85 miljoner mer.

Vi har råd också i framtiden. Det handlar om hur vi prioriterar: världens bästa välfärd utan vinstintressen, jobb, grön omställning och en rättvis fördelningspolitik eller skattesänkningar och en ensidig ökning av den privata konsumtionen.

Från Vänsterpartiets sida tycker vi att det är självklart att människor ska ha stöd utifrån sina behov och att vi solidariskt ska bidra till vår gemensamma välfärd. Vi ska få hjälp och stöd efter behov och betala efter bärkraft. Du ska betala mer skatt om du tjänar mer men absolut inte mer skatt än andra för att du är pensionär, arbetslös eller sjukskriven. Det handlar om vilket samhälle vi vill leva i.

Det har sagts tidigare vad den här propositionen handlar om. De konkreta förslag som ligger är ändringar i socialtjänstlagen och i lagen om kommunala befogenheter.

Vi från Vänsterpartiet och De rödgröna yrkar inte avslag på någon av de ändringarna. Som sades tidigare här av Catharina Bråkenhielm skriver man in en värdegrund, rätten att bemötas med respekt och känna välbefinnande.

Det är vi absolut inte emot. Däremot undrar vi vad det blir för direkt förbättring av att skriva in ungefär samma saker en gång till. För det står redan vackra ord i socialtjänstlagen som man kan hänvisa till. Vi tror det behövs mer handfasta saker för att utveckla äldreomsorgen.

Att kommunerna frivilligt ska kunna ge ersättning för att man inte får den hjälp man ska ha tycker vi är ett något konstigt sätt att prioritera förändringar i lagstiftningen inom äldreomsorgen. Det viktiga är att alla ska ha den hjälp som de behöver.

Vi tycker att det är bra att det tydligt framgår att äldre ska kunna påverka de timmar och det bistånd de får. Det är något som vi själva har motionerat om i flera år.

Men det behövs mer handfasta förslag om det här ska bli verklighet ute i äldreomsorgen. Då handlar det om att kommunerna har långsiktiga ekonomiska förutsättningar.

Vi är mycket tydliga där. Vi ska inte bara satsa på ökat stöd nu så att vi stoppar nedskärningar och besparingar. Vi ska satsa på ökad kvalitet och fler anställda i hemtjänsten och på äldreboendena framöver, för det behövs.

Det behövs också närvarande chefer som har utrymme att vara med och utveckla äldreomsorgen. Det tror vi är betydligt mycket viktigare nu än att vi får en bra ledarutbildning. Vi har inget emot det, men utan möjligheten att cheferna har utrymme för att göra sitt jobb gör det inte den nytta det skulle kunna göra.

Att arbeta med sköra äldre människor är ett mycket viktigt arbete. De som gör det ska ha bra arbetsförhållanden och möjligheter att utveckla sig i arbetet. Många saknar grundläggande utbildning för sitt jobb och tillräckliga möjligheter till fortbildning.

Regeringen valde att inte fortsätta den kompetensutvecklingsatsning, Kompetensstegen, som startades av oss rödgröna. Det var 1 miljard mellan 2005 och 2008. Jag vet att det drog i gång många kompetenshöjande och kvalitetshöjande verksamheter i äldreomsorgen.

Vi vill återuppta en satsning på Kompetensstegen. Den skulle aldrig ha avbrutits. Det behöver också tydligt sägas att det ska vara en långsiktig satsning på att höja kompetensen och utbildningsnivån i äldreomsorgen.

I vår budget i Vänsterpartiet hade vi förslag på en tioårig kompetenssatsning med 400 miljoner om året. Det kan inte vara så att så många som upp till 30 procent – och i en del kommuner oändligt mycket mer, för det ser olika ut – inte ens har den grundläggande utbildning de ska ha.

Ska äldreomsorgen bli attraktiv och människor vilja jobba där och fortsätta att jobba där måste man kunna leva på sin lön. Därför är rätten till heltid så viktig.

Vi rödgröna gör en gemensam heltidssatsning med 1 heltidsmiljard till kommunerna på två år för att heltid ska bli en rättighet och deltid en frivillig möjlighet. Vi är beredda att lagstifta om inte det hjälper.

Fru talman! Vänsterpartiet har, som jag sade tidigare, krävt valfrihet i vardagen för äldre människor under flera år. Det handlar om rätten att så långt som möjligt själv bestämma vad de timmar man får i hemtjänsten ska användas till, när man får hjälpen och hur den utförs och att vara med och påverka under biståndsbedömningen. Det handlar om att kunna påverka det liv som jag lever på ett äldreboende, om jag får komma ut, hur många gånger jag får duscha och att få hjälp och stöd att göra det som är viktigt för mig.

Men för att det som skrivs in i socialtjänstlagen ska bli verklighet måste det finnas tillräckligt med personal. Det här handlar om ett flerårigt utvecklingsarbete, om hur vi organiserar och utvecklar äldreomsorgen och bemötandet.

Vi har en annan politik än den borgerliga regeringen. Vi säger nej från Vänsterpartiets sida till marknadsanpassning och vinstintressen i äldreomsorgen. Vi säger nej till att stora vårdbolag som Carema, Aleris och Attendo Care, som i dag driver 70 procent av de äldreboenden som har privata utförare, ska vara med och i allt högre grad påverka den äldreomsorg vi ska ha i Sverige. Deras primära mål som privata bolag är vinst.

Vi i Vänsterpartiet har ett alternativ som handlar om verklig valfrihet, rätten att ha ett inflytande över sin vardag, tillräckligt med personal så att man kan se hela människan och få kontinuitet i verksamheten, bra arbetsförhållanden och bra utvecklingsmöjligheter.

Det handlar också om en äldreomsorg som aldrig får utestänga någon av ekonomiska skäl. Det finns anledning att ifrågasätta höga hemtjänsttaxor. När man börjar behöva ha hjälp tar många kommuner ut en avgift per timme som ligger långt utöver vad hushållsnära tjänster kostar. Det är helt orimligt att stänga ute människor. Det innebär att vi får en äldreomsorg där fattiga pensionärer hänvisas till kommunen och andra väljer hushållsnära tjänster när man har råd att betala det.

Vi tycker också att det är självklart att man som par ska ha rätt att bo tillsammans.

Lika självklart är det att vi behöver utveckla och se över matsituationen. Det ska inte behöva vara pulversåser. Det ska inte behöva vara halvfabrikat. Flera har visat att man kan satsa på en nylagad, närproducerad mat och göra måltiden till den högtid den ska vara.

Jag ska känna mig trygg och veta att jag kan bo bra och självständigt när jag inte klarar att bo i mitt hus längre eller om jag bor på tredje våningen och inte längre kan ta trapporna utan måste bo i ett hus med hiss. Då måste vi se till inte bara att detta finns i form av moderna lägenheter och trygghetsboenden utan också att de fattigaste pensionärerna har råd att flytta in i de bra boenden som skapas. Det gäller alltså att satsa på både fysisk tillgänglighet och ekonomisk tillgänglighet.

Det finns olika alternativ när det gäller äldreomsorgen. De alternativen ska vi utveckla och diskutera i valrörelsen framöver.

Med detta vill jag tacka för mig och säga att det viktigaste för oss är en äldreomsorg efter behov och att välfärden finansieras solidariskt efter bärkraft.

Anf. 30 THOMAS NIHLÉN (mp):

Fru talman! I det här betänkandet om ett värdigt liv i äldreomsorgen behandlas en gemensam motion från Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Vi har också tio gemensamma reservationer som vi naturligtvis står bakom, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till reservation nr 8, som handlar om särskilt boende enligt socialtjänstlagen.

Förslaget om en nationell värdegrund för äldreomsorgen innebär att det skrivs in i socialtjänstlagen att socialtjänstens verksamhet som rör omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande samt att den äldre personen, så långt det är möjligt, ska kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

Vi i De rödgröna har gemensamt ställt oss bakom det här förslaget, men vi är samtidigt tveksamma till om man genom detaljerad lagstiftning kan förbättra sådana saker som människosyn och bemötande inom äldreomsorgen.

De brister som i dag finns inom äldreomsorgen beror enligt vår uppfattning inte på att det saknas lagstiftning, föreskrifter, nationella mål och riktlinjer för äldreomsorgen. Problemet är i stället att mål, riktlinjer och aktuell lagstiftning inte följs.

Ett annat problem med förslaget till nationell värdegrund för äldreomsorgen är att man med förslaget särbehandlar gruppen äldre i socialtjänstlagen. Rimligen borde alla grupper omfattas av den nya lagstiftningen.

Vi i De rödgröna anser i stället att den enskilt viktigaste åtgärden för att höja kvaliteten inom äldreomsorgen är att satsa på personalen. Det är helt oacceptabelt att ca 30 procent av personalen i dag inte har yrkesutbildning för jobb inom äldreomsorgen. Att den alltför låga andelen yrkeskompetent omvårdnadspersonal inverkar negativt på kvalitetsutvecklingen är för oss en självklarhet. Därför vill vi genomföra kraftfulla åtgärder för att öka andelen kompetent omvårdnadspersonal. Vi vill att det införs nationella kompetenskrav för att arbeta i äldreomsorgen. Det är personalens kunskap, erfarenhet, empati, människokänedom, humor och kreativitet som skapar förutsättningar för en förbättrad kvalitet inom äldreomsorgen.

Men även med en fullgod kompetens hos personalen är bemanningssituationen helt avgörande. På många håll inom äldreomsorgen är bemanningen alldeles för låg, vilket innebär att trots att personalen har

tillräcklig kompetens och vet hur man ska genomföra arbetet med hög kvalitet och säkerhet blir det i princip omöjligt eftersom bemanningen är för låg i förhållande till arbetsuppgifternas storlek.

Fru talman! Under resten av mitt anförande tänker jag uppehålla mig vid en kvalitets- och patientsäkerhetsfråga inom äldreomsorgen som vi tycker att det talas alltför lite om, nämligen de äldres matsituation.

Maten och måltiden är grundläggande för vårt välbefinnande. Alla människor borde ha möjlighet att få känna doften av nylagad, god mat och sedan få den serverad i en trevlig och lugn miljö. God mat är en avgörande livskvalitetsfråga för de äldre. Inom dagens äldreomsorg är plastlådorna med färdiglagad mat vanligt förekommande. Att det enda vi erbjuder våra gamla är en många gånger smaklös, uppvärmd mat visar på dålig förståelse för matens betydelse för trivsel och hälsa.

Vi tycker att det är respektlöst att ge våra äldre i äldreomsorgen mat som många gånger inte smakar gott, inte ser god ut och inte luktar gott. Detta leder till att en stor andel äldre inom äldreomsorgen i dag är undernärda eller riskerar att bli undernärda och till att många svälter ihjäl. Maten och näringsinnehållet behöver anpassas efter de äldres behov, och de ska alltid erbjudas god mat som smakar och doftar gott! Hälsa och mat hänger ihop.

För de gamla är måltiden ofta den viktigaste stunden på dagen. Bra mat kan bidra till en förbättrad livskvalitet och ett friskare liv. God och näringsrik mat är en nyckelfråga för en fungerande äldreomsorg och en effektiv vård.

Många av de äldre som bor kvar hemma och får hjälp av hemtjänsten har många gånger svårt att motivera sig att äta tillräckligt och har dålig matlust. Detta riskerar att leda till undernäring. De flesta äldre upplever måltidsupplevelsen av att äta uppvärmd mat ur en plastlåda som väsentligt sämre än att äta mat som har lagats på plats. Därför behövs det stora satsningar inom framför allt hemtjänsten så att man till exempel får trevligt sällskap vid måltiderna och att maten både doftar och smakar bra. Det bör också vara fullt möjligt att välja bort plastlådan till förmån för att få maten lagad hemma av hemtjänstpersonalen.

För Miljöpartiet handlar maten i stor utsträckning om värdegrund, välbefinnande och värdighet.

Mat som lagas centralt och körs ut inom kommunen och ibland mellan kommuner genererar många onödiga transporter med trängsel och miljöpåverkande utsläpp som följd. En matlagning där maten först tillagas och sedan kyls ned för att åter värmas upp använder väsentligt mer energi än den som serveras direkt efter tillagning. Förpackningarna och matrester som slängs ger också upphov till stora volymer sopor som ofta eldas upp. Den portionsförpackade maten ger heller inget utrymme för att anpassa portionsstorleken eller att använda rester följande dagar.

Den goda maten är viktig för hälsa, klimat och miljö.

Fru talman! Att många äldre lider av undernäring inom äldreomsorgen är ett faktum som har bekräftats av många studier och forskning.

Forskning som utförts av Anja Saletti vid Karolinska Institutet visar att ca 70 procent av alla äldre inom äldreomsorg och hemtjänst är i riskzonen för undernäring.

Enligt Yngve Gustafson, professor i geriatrik, är undernäring en bidragande orsak till att var tredje patient läggs in på geriatriska kliniken i Umeå.

Sjukdomsrelaterad undernäring hos äldre är mycket vanligt, undervärderat och underbehandlat. Tillståndet kan obehandlat vara livshotande och leda till minskad funktion och livskvalitet samt till ökad sjuklighet och dödlighet. För att undvika undernäring hos våra äldre behöver problemet uppmärksammas på alla nivåer, och det behövs vidareutbildning av personal och bättre utnyttjande av dietisternas kompetens samt fler tillagningskök.

Vi vill ge i uppdrag till Livsmedelsverket och Folkhälsoinstitutet att se över regler för byggande i syfte att underlätta och främja en god matkultur i äldreomsorgen genom att underlätta för byggande av fler tillagningskök.

Vi måste våga satsa på god mat inom äldreomsorgen. Det är också viktigt att ge måltidspersonalen tid, kompetens och resurser att laga mat från bra råvaror.

Bra mat ska naturligtvis ha ett bra näringsinnehåll och vara fri från oönskade mikroorganismer, gifter och andra skadliga substanser. Men mat till människor är inte bara en fråga om hur många gram den innehåller av olika näringsämnen och vitaminer. Bra mat måste också ha smak, doft, och utseende som väcker glädje och lust att äta och ger god aptit.

Vad spelar det för roll om maten är näringsriktig om de äldre inte äter den?

Anf. 31 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Många av er som lyssnar på den här debatten har liksom jag följt en åldrig moder genom hemtjänsten, genom särskilt boende och till livets slut. Vi vet vad det betyder när bemötandet, vården och servicen fungerar. Men vi vet också vad det betyder när det inte fungerar, som för det gamla paret som inte får sluta sina dagar tillsammans trots att de så önskar. En träffande rubrik i Expressen i lördags löd: ”I nöd och lust tills kommunen skiljer er åt!”

Så ska vi inte ha det med ensamhet, otrygghet och svårigheter att få ambitionerna när det gäller de ökade behoven och resurserna att gå ihop. Vi står inför stora utmaningar men också inför stora möjligheter. Vi måste klara av att säkra kvaliteten i äldreomsorgen för gamla mor och far så att de gamla, och så småningom också vi, ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande och fortsätta få bestämma över våra liv även på äldre dar.

Det är det här som propositionen *Värdigt liv i äldreomsorgen* handlar om, nämligen att få fortsätta att vara den unika person jag varit och är under hela livet ända fram till livets slut.

I dag kan vi ta ställning till konkreta lagförslag om tillägg till socialtjänstlagen. Det handlar om värdegrunden. I propositionen står det: ”Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.” Därtill handlar det om valfriheten, och det står vidare i propositionen att den äldre personen så långt det är möjligt ska kunna välja när och hur stöd och hjälp i boende och annan lättåtkomlig service ska ges.

Vidare föreslås ändringar i lagen om vissa kommunala befogenheter som ger kommunerna möjligheter, befogenhet, att lämna kompensation till en enskild person. Med dessa och övriga förslag i propositionen utvecklar vi äldreomsorgen ytterligare. Vi går från ord till handling, och det känns tillfredsställande.

Jag yrkar bifall till socialutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Fru talman! Centerpartiet har tillsammans med övriga allianspartier och med statsrådet Maria Larsson i spetsen inlett ett omfattande arbete för att utveckla äldreomsorgen utifrån den enskilda människan. Vi har infört lagen om valfrihetssystem, LOV, som gör det möjligt för äldre att välja hemtjänst och omsorg med mera i de kommuner som använder sig av denna än så länge frivilliga lag.

Vi har ökat valfriheten i boendet genom att få fram flera intressanta alternativ för boendelösningar – kommunala, privata och kooperativa.

Vi har avsatt pengar, en halv miljard, i fyra år för att stimulera byggandet av trygghetsbostäder för äldre. Investeringsstöd lämnas både för nybyggnad och för ombyggnad.

Vi har gjort det lättare för anhöriga som vårdar närstående att få avlastning och stöd. Kommunerna är nu skyldiga att erbjuda anhöriga det stödet.

Vi har tillfört 1,35 miljarder varje år under mandatperioden för att stimulera och utveckla äldreomsorgen i kommunerna. Det är pengar som används till att utveckla läkemedelsgenomgångar, bra mat, demensvård, samverkan och så vidare.

Vi har genomfört en tillsynsreform för att skärpa tillsynen över äldreomsorgen.

Stora och nödvändiga satsningar har gjorts för att rusta och utveckla äldreomsorgen. Förslagen i dagens proposition har också täckning i årets budget med särskilda medel för att stödja införandet av en nationell värdegrund och värdegrundsmärkning, medel för program för en god äldreomsorg, medel för att utveckla ledarskapet i äldreomsorgen och det psykiatriska stödet, riktade medel till anhörigstöd, teknikstöd, forskning och stöd till pensionärs- och anhörigorganisationer. Det finns budgeterat.

Varför är det så viktigt att Centerpartiet och alliansregeringen får fortsätta och att vi undviker en vänstersväng i höst? Jo, därför att vi inte är klara. Vi har kommit en bra bit på väg, och det känns tydligt att inriktningen är rätt. Men mycket återstår. Och vad är vänsterpartiernas alternativ? Avskaffande av den uppskattade lagen om valfrihetssystem, LOV, som ger människor makt över sitt liv och därtill käppar i hjulen för den positiva utvecklingen av det ökade intresset för privata och kooperativa alternativ till den offentligt drivna äldreomsorgen. Det är vad det finns farhågor om.

När jag analyserar vänsterpartiernas reservationer i dagens betänkande ser jag att de är ganska många numerärt, men när man går igenom dem är innehållet ganska begränsat. Det är lite krusningar på ytan. Man slår in öppna dörrar och begär utvärderingar, precis som om vi inte gör sådana kontinuerligt. Hit räknar jag alla reservationer utom nr 3.

Beträffande reservation nr 3, *Kommunalisering av hemsjukvården*, är det från Centerpartiet en absolut vilja och ambition att vi ska uppnå detta. Det finns så mycket i dag som talar för att det har ett stort värde. Två

tredjedelar av kommunerna har genomfört det, och här kan man välja strategi – med piska och tvång eller att stimulera och stödja. Vi har valt den senare, men målet från vår sida är klart, nämligen en kommunalisering av hemsjukvården.

I reservation 5 har vi just de ideologiska låsningarna. De förslag som vi har, vi vill riva hinder och ha neutralitet mellan dem som driver verksamheter, får nobben av vänsterpartierna.

Reservation 10 gäller meddelarskyddet och ett ja till öppenheten och inriktningen. Nuvarande opposition klarade det inte när de var i majoritet. Vi tar nu ett steg genom att markera vad vi vill, men inte heller vi kan redovisa förslag till en lagstiftning.

Fru talman! Från Centerpartiet har vi föreslagit att LOV ska bli obligatorisk så att det blir valfrihet i hela Sverige, även i de röda kommunerna. Vi har föreslagit att fler ska kunna påverka innehållet i hemtjänsten. Vi har stärkt det hälsofrämjande och fallolycksförebyggande arbetet.

Vi ser tydligt att mat är hälsa. Vi har påbörjat satsningen på småskalighet, närproducerat och hög kvalitet. Det är ganska mycket. Mat ska dofta och smaka. Från Centerpartiet har vi även föreslagit att diskutera ett lex Sparring utifrån en medarbetare i vår Herres hage som heter Camilla Sparring, ledare för Matupproret.

Vi jobbar för ökad valfrihet i boendet, för att utveckla demensvården, förstärka geriatriken och satsa på de mest sjuka äldre. Vi vill släppa fram entreprenörskapet och ser behovet av kompetent personal som någonting mycket viktigt.

Fru talman! Jag vill avsluta med att noga poängtera att vi ska ha respekt för våra gamla. Vi ska ha mer självbestämmande samt högre kvalitet och därmed bättre användning av resurserna. Centerpartiet och övriga allianspartier medverkar till att gamla mor och far ska kunna njuta frukterna av att ha varit med och byggt upp välfärdslandet Sverige och att vi själva kan känna trygghet inför vårt eget och våra medmänniskors åldrande.

(Applåder)

Anf. 32 EVA OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Det passar bra att fortsätta diskutera maten. Jag vet att Kenneth Johansson har diskuterat mat i radion. Det gällde närproducerad mat från en lantbruksskola i Dalarna. De tyckte att man inte skulle binda avtalen till kommunerna.

Jag var helt nyligen i Lund i Skåne där man ska ta ställning till eget kök. Det finns ett storkök som inte fungerar längre. Det kanske kommer att avskaffas, jag vet inte. Många äldreboenden har inte kök så att de själva kan laga mat. Många väljer att gå över till Dafgårdsvakuumpackningar som värms upp eller använder sig av plastlådor eller dylikt som ofta transporteras långa vägar.

Jag har sett två väldigt lyckade exempel när det gäller mat. Det ena var Lyckåsens demensboende utanför Hässleholm. Där finns en kock, Niklas, som satsar på bra närproducerade råvaror, beställer hem vinkartonger och gör vitvinsås, inga pulversåser där inte, bakar brödet själv. Jag har också sett Tre Stiftelsers Vegahusen i Göteborg där man gör likadant. Jag kan säga att båda dessa kockar och ansvariga för maten fått ta en ganska hård strid vad gäller inköpsregler och halvfabrikat samt fått

utbilda personalen så att de vant sig vid att inte värma mat utan i stället laga riktigt god och näringsrik mat.

Därför skulle jag vilja fråga Kenneth Johansson varför ni avstyrker vårt förslag att titta på hur man ska kunna laga mat i äldreomsorgen. Ni nöjer er med frågan hur man ska kunna använda tid till egna aktiviteter och frågan om arbetsmiljön. Maten tas inte med. Om vi inte får med maten kommer det att bli dyrt.

Anf. 33 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Eva Olofsson pratar så att man blir hungrig. Det är precis det som är poängen – det ska vara lockande, det ska vara inbjudande, det ska dofta och smaka väl. En stor del av kvaliteten vi kan skapa gäller just maten, att den har hög kvalitet.

Från Centerpartiets och alliansregeringens sida har vi jobbat mycket med det goda matlandet. Vi satsar väldigt mycket. Inte minst ligger jordbruksministern och statsrådet Maria Larsson bakom mycket av de stora satsningar som nu görs för att Sverige ska bli det goda matlandet och gå i bräschen. Inom äldreomsorgen är det jätteviktigt. Även jag har många goda exempel på vad vi kan göra.

Det måste dock slås fast att det är kommunerna, vårdföretaget, den som driver en verksamhet som har ett ansvar. Här finns stora möjligheter att genom lagen om valfrihet få fram olika alternativ, och då kan Eva Olofsson och jag själva göra ett val. Vi kan välja ett boende som erbjuder hemlagad mat som doftar gott och där kocken ser kunden. Det vill jag välja. Det vill jag ha. Jag vet att man runt om i landet börjar få upp ögonen för att stordriftsfördelarna, som enligt mig under alltför lång tid påtalats, inte håller, utan man börjar ta fram kvaliteterna.

Regeringen och riksdagens majoritet har anslagit särskilda stimulanspengar, kvalitetspengar, som jag vet att flera kommuner använder för att se hur man löser frågan om god matkvalitet. Kocken ska se kunden, det är viktigt för oss.

Anf. 34 EVA OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Vi är helt eniga om att satsa de 1,35 miljarderna. De fanns redan 2006, innan vi bytte regering, i den utvecklingsplan för äldreomsorgen som s, v och mp antog. Där har vi aldrig skilt oss åt. Det som oroar mig när man inte tar med maten och köken då man tittar på hur äldreboendena ska utvecklas framöver är att om man gör sig av med egna kök och därmed möjligheten att laga mat innebär det stora investeringar för kommunerna att göra det i efterhand, om man inte lagt in dessa möjligheter i äldreboendena. Då finns det ingen valfrihet.

Det finns inte ett överskott på platser så att jag kan välja bort allt utom det egna hemmet eller Lyckåsens demenscentrum, som har växelvård. I nästan alla kommuner får man ta de platser som finns lediga. Vi vill ha bra kvalitet i hela äldreomsorgen. Vi behöver satsa på bra mat oberoende av vilket boende vi får plats på. Risken är dock att man gör sig av med möjligheten, att man skapar äldreboenden där detta inte kan göras på ett bra sätt. Har man väl tagit bort möjligheten är det jättedyrt att göra det i efterhand.

Jag skulle gärna vilja veta vad lex Sparring skulle innebära. Skulle det innebära att man måste se till att det finns förutsättningar att kunna laga mat?

Jag är glad att vi är överens om att par ska kunna bo tillsammans. Där är vi helt överens. Nu får vi se till att det blir verklighet hela vägen. Om kommunerna inte ser till det måste vi, anser jag, fundera på lagstiftning.

Däremot blir jag bekymrad om vi ska tvingas till fri etableringsrätt inom den äldreomsorg som finns inom primärvården. Jag hör hur man inte kommer överens i Stockholm mellan olika utförare för att på bästa sätt ta hand om multisjuka äldre. Det är ingen bra utveckling. Det krävs helhetssyn och samarbete i stället.

Anf. 35 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Min erfarenhet är att många kommuner förbyggt sig. Många kommuner har med ett tidigare synsätt haft stora enheter och stora produktionskök. Jag tycker att vi ska stimulera kommunerna till att ha ett synsätt som innebär att det blir mer överskådligt, småskaligt, närproducerat – att producera på lokal nivå. Jag tror att det är en bra lösning för kvaliteten. Men det är de som driver verksamheten som fattar besluten.

Ytterst är det vi som framtida konsumenter inom äldreomsorgen som, i det samhälle som jag vill vara med och bygga upp, ges möjligheter att göra de egna valen och bedöma om vi får den kvalitet vi vill ha på den ena eller andra platsen och boendet. Jag får göra det valet själv och behöver inte låta ett kommunalråd eller en socialnämndsordförande bestämma. Jag får bestämma var jag vill ha mitt boende. Det är därför vi lyfter fram frågan om att göra LOV obligatorisk. Det finns ett antal röda kommuner som nekar personer att få göra de här valen. Bor man i till exempel Borlänge ska man av ideologiska skäl inte få göra det. Makt till folket är någonting som vi borde kunna enas om, Eva Olofsson. Men jag står upp för det i praktisk handling.

När det gäller lex Sparring är idén att utveckla en metod som gör att man om det finns brister kompletterar tillsynsuppgiften med en möjlighet att anmäla och på det sättet kvalitetssäkra ytterligare.

Anf. 36 CATHARINA BRÅKENHJELM (s) replik:

Fru talman! Jag lyssnade nogsamt på Kenneths anförande, och det var fantastiskt fint. Men jag kan känna att Kenneth svävar ut lite grann i det blå. Jag kan hålla med om väldigt mycket som Kenneth sade, men jag hittar dess värre ingenting av det konkret i propositionen.

Jag har en fråga om kompetensutveckling hos personalen. Åtminstone från vår sida anser vi att det är viktigt att man är utbildad när man tar hand om våra äldre sköra människor. Det finns ingenting i propositionen som styrker att man vill ha utbildad personal. Är det viktigt att det är utbildad personal som tar hand om våra äldre? Vi vet att lärarna ska vara utbildade. Det är viktigt, tycker vi. Men vi tycker att det är minst lika viktigt att den personal som ska ta hand om dem som kommit till livets slutskede och behöver omsorg är utbildad för att ta hand om dementa äldre och äldre som har andra behov. Vad anser Kenneth Johansson om det? Varför har ingenting hänt genom den här propositionen? Man hade verkligen chansen.

Anf. 37 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tror inte att Catharina Bråkenhielm har läst betänkan-
det riktigt. Det är bara att slå upp s. 17 och läsa innantill. Där står det om
ett antal olika initiativ som regeringen har tagit, som uppdrag till Social-
styrelsen att utveckla den goda kvaliteten för att se vad det är för behov
av framtida kompetens som vi behöver. Där kan man se väldigt tydligt att
det finns uppdrag som vi väntar in svar på.

Det finns inte någon skillnad mellan oss i synen på hur viktigt det är
att vi har personal med kompetens och utbildning som har fått förutsätt-
ningar för ett bra bemötande. Det finns ingenting där som gör att vi
skulle stå emot varandra.

Vi kan också konstatera att de tidigare satsningarna tyvärr inte har lett
till att vi har särskilt många fler utbildade. Vi ligger fortfarande på en
alldeles för låg nivå. Det är en uppgift för kommunerna – eller det före-
tag som driver verksamheten – att se till att få en personalförsörjning
som fungerar med kompetent personal. Det kravet tycker jag att vi ska
ställa. Vi har via Socialstyrelsen möjlighet att följa att det verkligen blir
så.

Återigen: Här ger vi möjligheter till enskilda att göra egna val. Man
kommer i framtiden att kunna kolla upp vad det finns för personal och
vad den har för kompetens. Man kan göra det redan i dag på vissa ställen.
Är jag nöjd kanske jag väljer det boendet. Är jag inte nöjd väljer jag ett
annat. Så ser det ut i vårt samhälle.

Anf. 38 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att verkligheten är så enkel när man börjar
bli gammal och är i behov av vård. Då kanske man inte orkar gå in och
välja mellan olika boenden och ta reda på vilken grad av utbildning den
personalen har. Jag tror inte att det är så enkelt. Då får man ha väldigt
starka anhöriga som gör det. Det är samhället som ska se till att våra
äldre, oavsett vilken kondition de är i, ska tas om hand av rätt utbildad
personal. Det är också ett sätt att stärka yrket och få upp lönerna. Det är
en markering av att det är ett viktigt yrke att vårda våra äldre.

Jag kommer från Bohuslän. Kenneth började med att visa upp en arti-
kel om att en kommun skilt ett par åt. Tyvärr ser det ut så på samma
ställen. Sotenäs kommun är en borgerligt styrd kommun som har varit
mycket omskriven i tidningarna för att man inte lät ett par som hade levt
ihop sedan de var unga fortsätta leva tillsammans utan skilde dem åt.
Först när massmedier grep in fick de ett ja till att mannen skulle få följa
sin fru till äldreboendet. Det är ganska skrämmande. Man kan inte tro att
vi har kommunpolitiker som agerar på det viset.

Man kan väl säga att det inte räcker med det som finns i den här pro-
positionen – det är löst, man utreder, man förväntas och så vidare – utan
det behövs lagstiftning på väldigt många områden, och det saknar jag lite
grann. Jag har läst det här och kunde inte se några konkreta förslag av det
slag som vi debatterade förut. Däremot tycker jag att det är jättebra in-
riktning på många av förslagen. Jag skulle bara önska att man gick lite
längre.

Anf. 39 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag börjar med det sista. Oavsett vem som är i majoritet i en kommun tycker jag att det är bedrövligt om man skiljer ett par åt som vill bo tillsammans. Det har markerats mycket tydligt från alliansföreträdare i riksdag och regering. Vi kommer inom kort, tror jag, att ha ett förslag om en form av parboendegaranti att ta ställning till. Vi har från allianspartierna uttalat att vi vill ha det i lagstiftningen. Jag har inte sett det från oppositionens sida. Nu har inte Catharina Bråkenhielm någon replik kvar, men någon gång kan ni kanske framföra att även ni vill ha en sådan lagstiftning. Jag har inte sett det hittills.

När det gäller utbildning: Ja, det behövs kompetent personal. Jag menar att vi här kan både ställa krav och välja det som fungerar bäst. Jag tror inte att privata och kooperativa alternativ behöver skämmas i jämförelse om man har utbildad kompetent personal. Jag tror inte att man behöver skämmas i jämförelse när det gäller lönenivåer och liknande. Det är det som är själva poängen: Vi har flera alternativ, och de stimulerar varandra. Vad har ni gjort som har varit bra? Vad har ni gjort som gör att ni lyckas? Vad kan vi ta efter? Det kan vara åt båda hållen. Oavsett vad vi väljer för boendeformer och oavsett vem som driver det ska vi ha en värdig vård med hög kvalitet. Det gäller omvårdnaden, omsorgen, maten och helheten. Det är våra äldre värda.

Anf. 40 MARGARETA B KJELLIN (m):

Fru talman! Jag ska börja med att läsa upp en kort historia.

Fredagen den 12 februari kl. 14.30 besökte jag min mor vid hennes äldreboende. Jag fann henne då vilande i sin säng, som sig bör. Runt hennes mun, haka och hals fanns fullt med intorkade matrester. Matresterna hade runnit ned på halsen. Hon låg på rygg iklädd en kortärmad topp och ovanpå den en cardigan i sweatshirtkvalitet. Plaggen var högt uppdragna i tjocka veck bakom ryggen och upp till nacken. Axelsömmarna hade dragits långt fram på bröstet och ärmsömmarna var hårt vridna. Allt satt hårt och vridet. Mamma hade fått en särskild sportbehå för att det skulle bli mer luftigt under bysten. Även behån var högt uppdragen och satt mitt över bysten. Halva bröstet var alltså utanför behån.

På grund av att tröjorna dragits upp baktill blev uringningen vid halsen långt neddragen, och mamma låg och nöp sig själv i ”hals- och bröstskinn” så att hon var illröd. Byxorna var även de uppdragna och veckade högt upp.

Mamma kan inte ”snurra” eller vrida sig själv i sängen, och hon grabbar tag i något att hålla i hela tiden. Hon är mycket stark i fingrarna, och det är lätt att hon gör sig själv illa.

Detta är en alldeles sann berättelse från ett kommunalt äldreboende. Utifrån dagens debatt kan jag säga att detta kommunala äldreboende har jobbat med värdegrund enligt Kompetensstegen och etikutbildning. Detta är inte den första berättelsen om den här kvinnan, och tyvärr inte den sista.

Detta visar på behovet av en lagstiftning för ett värdigt liv inom äldreomsorgen. Det är ett tydliggörande av ett förhållningssätt att de äldre upplever att de har ett värdigt liv och känner välbefinnande. Handlar det inte enbart om utbildning? Det är säkert en viktig del. Men det är också en ledarskapsfråga och framför allt en prioriteringsfråga.

Varje person som arbetar inom äldreomsorgen ska känna ansvaret av att skapa ett värdigt liv med respekt för individen. Det gäller allt från att få sina kroppsliga behov tillgodosedda men också rätt till ett fortsatt självbestämmande. Det gäller till exempel att få välja utförare av vården och när och hur den ska ske. Det gäller allt från handläggning av ärendet till själva utförandet.

En lagstiftning om värdegrundsmärkning – man kan kalla det kvalitetsgarantier, om man tycker att det är bättre – ger underlag för den enskilda att välja rätt och kunna påverka.

Jag undrar ibland: Vad är det i vår kultur som gör att människor som har fyllt 65 år och har ett vårdbehov helt plötsligt saknar förmågan till självbestämmande? Catharina Bråkenhielm sade nyss: De orkar inte. I varje fall verkar Socialdemokraterna tro att den lokala politikern alltid gör det bättre än den enskilda äldre. Det är min erfarenhet utifrån att ha bott i en socialdemokratiskt styrd kommun i många år.

När jag läste vänsterkartellens motion trodde jag för ett ögonblick att regeringens text kommit in fel i motionen. Där står följande: De äldre ska bemötas med respekt, kunna styra över sin vardag och ha inflytande över vilka insatser de får. De anhöriga ska kunna känna sig trygga i vetskapen om att de närstående har det bra. Det skriver vänsterkartellen, och ändå reserverar man sig mot nästan alla förslag som leder till det man vill ha.

Det räcker inte med bara vackra ord. Man måste visa i handling att man menar allvar. Det gör man om man medverkar till att det finns alternativa utförare och skapar reella möjligheter att välja och påverka sin vardag. Det är vad vänsterkartellen säger nej till.

Regeringen öppnar också i detta sammanhang möjligheten till ekonomisk kompensation till den enskilda. I stället för att pengarna ska gå runt som i dag mellan kommunala och statliga instanser skapas det möjligheter för den enskilda att själv ordna sin omsorg i väntan på att kommunen blir klar med sina bekymmer eller när den inte klarar av sitt uppdrag. Det viktiga här är den tydliga signalen till kommunerna att ta det fulla ansvaret att verkställa de beslut som man fattar. Det säger vänsterkartellen nej till.

Regeringen föreslår i propositionen en frivillig lokal värdegrundsmärkning för att ytterligare skapa underlag och stimulans till högre kvalitet i vården. Förhållningssätt som skapar ett värdigt liv finns inte i dag i dagens kvalitetsregister och öppna jämförelser. Detta är ytterligare ett steg för att skapa en tydlighet i vad som är ett värdigt liv.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att tillsammans SKL, Famna och vårdföretagarna utveckla kriterier för denna värdegrundsmärkning. Det tycker vänsterkartellen är flummigt. Jag beklagar verkligen att de så saknar förståelse för vikten av ett värdigt liv inom äldreomsorgen.

Fru talman! En annan gammal fråga som än en gång söker en lösning är vem som ska ha ansvar för hemsjukvården. I dagsläget ser det väldigt olika ut. Mellan många kommuner och landsting har det tecknats avtal, och i andra är det strikta linjer i ansvarsfördelningen. Där kommer i många fall den enskilda i kläm.

Här är det viktigt med en långsiktig lösning. Den nationella samordnaren behövs för att stimulera och framför allt kartlägga hinder som finns för ett kommunalt övertagande. Det har så många år stått still och utvecklats så många olikheter mellan kommuner. I mitt hemlän är snart allt som

hemsjukvården gör egenvård. Jag vet inte vad som kunna skatteväxlas där.

Det är kanske så att man redan när man gjorde det kommunala övertagandet av äldreomsorgen i början på 90-talet skulle ha tänkt vidare och lite längre.

En viktig nyhet finns här. Kommunen får rätt att anställa läkare. Det har jag efterlyst i alla år. Men naturligtvis menar vänsterkartellen att detta med hemsjukvården ska göras direkt utan lokal anpassning. Det är vad man inte lyckas göra själv under alla år vid makten.

Slutligen ska jag ta upp frågan om meddelarskyddet. Det är en viktig del inom offentlig verksamhet men också svår att lagstifta om inom privat verksamhet. Det var en verklighet när socialdemokraterna satt i regeringen, och det är en verklighet i dag. Det är bara i opposition som det är lätt att säga: Så här gör vi snabbt, och så går det bra.

Den här propositionen är ett steg på vägen. När man har en offentligt finansierad verksamhet är det kommunen som har möjlighet att skriva in i avtalet om sådana delar. Den nya skrivningen i lex Sarah kommer också att göra det lättare för de enskilda att anmäla eftersom det bara behöver vara misstänkt missförhållande.

När det gäller lagen om ett valfrihetssystem kommer det att visa sig att när man sätter kvalitetskriterierna i varje verksamhet måste man granska både den privata och den egna utförda verksamheten i kommunal regi.

Jag är glad för den proposition som ligger på bordet som stärker den enskildes rätt till ett värdigt liv inom äldreomsorgen. Men jag är djupt bekymrad över vänsterkartellens förhållningssätt till propositionen. Det handlar mer om principen att säga nej till regeringens förslag, och det känns inte trovärdigt.

Allt är fel. Det är för fort, för sent, för mycket eller för lite, men det är fel. Den här propositionen innehåller betydligt mer än vad den socialdemokratiska regeringen åstadkommit för att stärka den enskilda äldres rätt.

Alliansregeringen stärker den enskilda, ökar kvaliteten och sätter människan i centrum till skillnad från oppositionen som vill begränsa, hämma utvecklingen och sätta det politiska systemet i centrum.

Jag blir lite förvånad när jag hör diskussionen om maten. Det är nästan så att jag tror att oppositionen har läst det moderata partiprogrammet som arbetsgruppen har arbetat fram. Där talar vi om matens betydelse, tar upp middagssällskap på recept och att man ska kunna känna doften av nylagad mat.

Det de socialdemokratiskt styrda kommunerna har gått före i är cook and chill, eller cook and kill, som jag brukar kalla det. Ni ska veta att om man har ett cook and chill-kök behövs det bara ett stekbord för att det ska vara ett fullständigt kök. Det är ganska enkelt att gå vidare i den delen. Där jag kommer ifrån säger socialdemokraterna nej.

När jag lyssnade på Eva Olofsson funderade jag ett tag om det var samma debatt. Jag tyckte att det mer var en allmänpolitisk debatt än en debatt om den proposition som ligger på bordet. Sänkt skatt för en under-sköterska ger också mer i plånboken och inte bara heltid.

När jag lyssnar på Socialdemokraterna tycker jag att det verkar som om ni aldrig har suttit i makten. Ni kan ju göra allting i opposition, men gjorde så lite i majoritet.

Eva Olofsson pratar om att det sker nedskärningar i kommunerna. Det har varit en finansiell kris. Regeringen har satt av 12 miljarder extra till det, och sätter fortsättningsvis av 5 miljarder. Vi får väl avvakta och se hur krisen utvecklar sig. I dagsläget ser vi att sysselsättningen ökar. Ni vet att det är 70 000 fler i sysselsättning nu än det var 2006. Då kanske man inte behöver ha de där 12 miljarderna extra, utan kan lägga dem på andra kvalitetssäkringar inom många av de områden vi har.

Fru talman! Jag yrkar återigen bifall till propositionen och till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 41 EVA OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Jag blir alltid lika förvånad när det är privatisering och marknadsanpassning som ska stå för inflytandet för den äldre. Vi har inte kopierat regeringens text. Gå tillbaka och läs Vänsterpartiets motioner under många år så kan du se att vi har satt den äldre i centrum, Margareta B Kjellin! Vi har sagt att man ska titta på individen och att alla ska ha verklig valfrihet. Det innebär dels att vi ska ha en äldreomsorg som kan se hela människan och har tillräckligt med resurser och personal, dels att man i mycket större utsträckning får besluta till vad man vill använda den biståndstid man får. Man ska få bestämma när man får hjälpen och hur den ska utföras.

Vi har tydligt sagt att man ska kunna bestämma över sitt eget liv på äldreboendet och att detta kräver utveckling av organisation, av hur man jobbar och av hur personalen tänker. Men det kräver också tillräckliga resurser.

Jag kan ta ett exempel – Serafens äldreboende på Kungsholmen, som jag har besökt. Det har gått mellan två privata utförare och är nu återkommunaliserat. Den borgerligt styrda stadsdelsnämnden bestämde en utförare. Man sade: Det går inte ihop med det pris vi har fått att gå ut på upphandling. Man tog i stället en utförare som begärde ett pris som var 10 procent lägre än det som inte gick ihop. Det fick som resultat att man i princip sänkte sysselsättningsgraden för samtliga anställda. När man återkommunaliserade boendet hade man i stället för ca 200 anställda 70 vakanta tjänster.

Detta ska då vara äldre människors valfrihet. Alla de 170 som bodde på Serafen kunde inte välja att flytta någon annanstans. Det fanns inte 170 tomma platser att flytta till. De fick i stället protestera så högljutt att man fick återkommunalisera verksamheten.

Är detta den valfrihet Margareta B Kjellin tycker är så bra?

Anf. 42 MARGARETA B KJELLIN (m) replik:

Fru talman! Det är en sak att säga att man sätter den äldre i centrum. Det är en annan sak att faktiskt göra det. Det handlar hela tiden om att ni till exempel säger nej till lagen om ett valfrihetssystem där det inte är konkurrens mellan de stora bolagen utan där man kan titta på den enskilda utföraren. Man sätter kvalitetskriterier. De måste uppfyllas och detta till det pris som kommunen avgör är lämpligt. Det blir alltså inte priset som är avgörande.

Jag gillar verkligen lagen om ett valfrihetssystem. Jag ser med spänning fram emot den dag när alla kommunalt drivna verksamheter måste kvalitetssäkras på samma sätt som man gör när det är alternativa utförare.

Jag har aldrig hört talas om att Eva Olofsson när hon säger att hon sätter människan, och hela människan, i centrum verkligen låter människorna få en reell valfrihet. Vilken valfrihet har dina äldre när det alltid är kommunen och kommunalpolitikerna som ska bestämma över dem? Vi har aldrig sett att det ger någon större valfrihet.

Anf. 43 EVA OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Jag kan bara säga att det är flera kommuner som politiskt har beslutat att äldre ska få bestämma inom den biståndsbedömda ram som de får hjälp med. Sedan är det bara att hoppas att man också skickar med så mycket pengar att ramen blir tillräckligt stor.

När jag var på besök här i Stockholm visade det sig att man hade dragit ned på tiden för promenader från en timme till en halvtimme därför att pengarna inte räckte till i det borgerligt styrda Stockholm. Det är väl ingen vidare valfrihet att inte få komma ut och gå mer än en väldigt kort tid.

Det som skiljer oss åt handlar om att se människor som medborgare med rättigheter och skyldigheter. Vi ser att man påverkar politiken och ger uttryck för hur man vill ha det. Medborgarna är inte kunder. Detta är inte att vara kund; man flyttar inte från Serafen runt till andra äldreboenden. I stället ska vi ha en bra äldreomsorg överallt med tillräckligt med personal, med långsiktiga satsningar på personalutveckling och utveckling och med tillsyn, kontroll och öppenhet. De äldre ska självfallet vara i centrum och påverka livet där. Det ska vi jobba för.

Men bara för att vi har lagen om valfrihet finns det inget som säger att man därför får påverka de insatser man får. Jag har varit nere i Lund, och funderade då på det här med maten. Carema hade infört Dafgårdsvakuumsförpackade mat. Lunds kommun ska titta över sin matsituation. Om de också skulle bestämma sig för Dafgårdsvakuumsförpackade storförpackningar som man värmer upp – vart ska jag då flytta om jag bor på ett äldreboende i Lund och vill flytta in på ett boende där de lagar maten själva? Jag bara undrar.

Det är helt andra saker som måste till för äldres valfrihet. Det är inte vi politiker som ska bestämma. Vi ska ge förutsättningar för människor att påverka sitt vardagsliv. Det handlar inte om företagen. Det är de stora företagen som har 70 procent av äldreboendena. Det är inte efter deras intresse äldreomsorgen och sjukvården ska organiseras; det är efter människors behov.

Anf. 44 MARGARETA B KJELLIN (m) replik:

Fru talman! Merparten av de äldre lever inte på ett äldreboende, utan de har hemtjänst. Om man bara får bestämma om innehållet i biståndet men inte om vem som utföra det – var är då valfriheten? Om jag inte är nöjd med utföraren – vilka möjligheter har jag då att påverka den situation som jag befinner mig i?

Det finns många exempel på dem som inte får promenader alls. För inte så länge sedan läste jag i tidningen om ett kommunalt demensboende där man inte hade fått duscha på ett halvår. Då kan man fundera. På vil-

ket sätt är det en bättre kvalitet än när man får möjligheter att påverka genom att välja utförare?

Återigen kommer Eva Olofsson tillbaka till maten. Jag säger samma sak som jag har sagt tidigare: Det är den socialdemokratiska ledningen i kommuner och landsting som har drivit fram mycket av det som kallas för cook and chill, där man snabbkyler mat och levererar den i lådor. Jag skulle vilja se hur många av de kommunalt styrda verksamheterna som verkligen lagar mat själva och som ger de äldre de promenader som de har rätt till.

Det är det propositionen lägger grunden för. Eva Olofsson har inte förstått att vi lägger fram en proposition om ett värdigt liv i äldreomsorgen där man faktiskt ska kunna påverka detta. Vi lägger fram det i lagstiftning och i föreskrifter. Men ni vill inte göra någonting av det här. Ni säger nej till det och menar att det är för lite och att det är fel.

Ni borde i stället säga: Halleluja, det här är jättebra och det här stöder vi verkligen! Varför säger ni inte det? Egentligen kanske ni stöder det, men ni måste ju säga nej av principskäl. När ska ni lägga principerna åt sidan och se hela människan och de äldre? Det är det som vi gör. Välkommen till verkligheten!

(Applåder)

Anf. 45 CATHARINA BRÅKENHJELM (s) replik:

Fru talman! Det här var en kraftfull, bitter och nedvärderande kritik av det Margareta B Kjellin kallar för vänsterkartellen. När hon talar om regeringens förslag finns inte ordet regering med, utan det är jag, jag och jag. Jag vill, jag har erfarenhet och jag tycker – så säger Margareta B Kjellin. Jag tycker att det är en konstig kontrast och ett dåligt sätt att sköta en debatt.

Det som har hänt på Margareta B Kjellins mammas boende, som väl måste vara offentligt eftersom det är så oerhört dåligt, har jag svårt att koppla ihop med att man på det boendet hade fått en utbildning. Jag tror att det finns lika bra och dålig vård oberoende av om det är privat eller offentlig omsorg. Det viktiga är att man har rätt kompetens och rätt utbildning och att det finns en insyn. Det måste finnas en kontroll om det skulle vara så att det är fel person på fel plats.

Det kan väl ändå inte vara så att Margareta B Kjellin och regeringen tycker att utbildning och kompetens är det som ger det som anförandet började med. I så fall är det bedrövligt. Är det verkligen så, Margareta B Kjellin?

Anf. 46 MARGARETA B KJELLIN (m) replik:

Fru talman! Först och främst: Jag läste talet innan till och nämnde regeringen ett antal gånger.

Det här var inte min mammas äldreboende. Det är en anmälan som har gått till Socialstyrelsen.

Jag kommenterade bara därför att ni i era anföranden hela tiden framhöll kompetensstegen som det viktiga ledet för att man skulle ha en kvalitetssäker äldreomsorg. Därför lade jag till den delen i mitt anförande. Trots att den här personalen hade gått de här utbildningarna kan detta hända. Kompetensstegen var minsann ingen garanti för att det skulle bli bättre. Det behövs mer.

Vi måste vara tydliga och visa att det här är en viktig prioritering. Det gör vi genom den här lagstiftningen. Vi säger att vi kräver en värdighet inom äldreomsorgen. Och det är ju det som vi står upp för i hela den här propositionen.

Vi försöker inte att prata bort vare sig meddelarfrihet, kompetensutveckling eller någonting annat. Det finns många vägar att nå en värdighet inom äldreomsorgen. Det vi säger här är att målet ska vara tydligt. Varje äldre människa ska känna att han eller hon har ett värdigt liv som man själv kan påverka i. Det är det som är det viktiga här. Vi ska inte lägga in någonting annat.

Det här var bara ett exempel på vad som händer i vårt land. Trots att det är kommunalt styrt, trots att man har gått utbildning har det inte räckt. Vi måste göra mer, och det är det vi gör.

Anf. 47 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik:

Fru talman! Jag håller till fullo med om att det inte har räckt. Vi har aldrig sagt att det har räckt. Men regeringspartierna slår ju till bromsen och stoppar utbildningen.

Ingen har heller sagt att det inte ska finnas någon värdighet när vi tar hand om våra äldre. Jag tror ingen kan ställa sig upp och säga att det ska vara ett ovärdigt omhändertagande. Men det handlar om att man behöver stärka upp och få en utbildning av den personal som tar hand om våra äldre. Vi vill ha mer resurser till kompetensutveckling och utbildning av personalen som tar hand om våra äldre. Hur den ska se ut om regeringen utformar den må så vara, men det finns inte något initiativ. I utskottets ställningstagande rapar man upp att man lämnar uppdrag till Socialstyrelsen. Det är olika uppdrag hit och dit att se över, men det finns ingenting som gör att det blir någon verklighet i det här.

Hur ska äldre multisjuka och kanske dementa personer kunna välja? Hur ska de kunna veta att de får ett värdigt liv om det inte finns någon som kan tala om om det råder missförhållanden? Varför, Margareta B Kjellin får det inte vara samma spelregler för privata och offentliga aktörer? Vi har sagt att det är helt okej från vår sida att det finns privata aktörer på det här området, men samma spelregler ska gälla, samma insyn och samma meddelarskydd. Varför är det så känsligt för regeringspartierna?

Anf. 48 MARGARETA B KJELLIN (m) replik:

Fru talman! Känsligt var det tydligen också för den gamla regeringen eftersom ni inte klarade att leverera något beslut om meddelarskyddet.

I lagen om ett valfrihetssystem ska det också finnas ett icke-vals-system om man inte kan eller vill välja. Det ingår i den delen.

Vi har 30 procent utbildad personal och det tror jag till stora delar beror på att det är timanställda som blir inlasade utan att ha en utbildning. När jag har diskuterat det i olika sammanhang har det sagts att har man jobbat i så många år har man säkert kompetens. Som vårdlärare tycker inte jag det. Jag tycker att man ska ha en utbildning. Och den frågan jobbar vi med.

Om man nu ger Socialstyrelsen i uppdrag att se över hur kompetensen fortsatt ska se ut inom äldreomsorgen, tror ni att vi gör det och sedan struntar i vad de säger? Det är alldeles självklart att det finns en plan

framåt. Den plan ni hade var kompetensstegen till och med 2008. Vi genomförde allt det som ni hade satsat, men ni hade ingen plan längre än till 2008. Det var den tid ni satte av till den.

Det var ju väldigt många timmar. Jag var med på de där timmarna när alla satt i olika grupparbeten och använde massor av kompetensstegspengar till det som inte gav någon mer kompetens.

Det som ger ett värdigt liv i äldreomsorgen har vi startat i och med den här propositionen. Vi sätter den äldre i centrum. Vi sätter kompetensen som en viktig del. Vi har gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda. Det är alltid människan och inte systemen som är det viktiga i regeringens politik.

Anf. 49 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Förra veckan fick jag ett mejl som lyder så här:

Vi som är omvårdnadspersonal ställs dagligen inför etiska dilemman. Vi har flera fall där vi i personalen är oense om vad som är etiskt rätt. Till exempel: Får man bända upp munnen på en av de boende för att ge medicin och mat? Finns det några allmänna riktlinjer som vi kan använda oss av? Var hittar man i så fall dem?

Det här kom förra veckan, och det är ju förfärligt att det inte skulle vara självklart att bejaka den äldres självbestämmande så som det här uttrycks kroppsligen. Det är ju därför som vi behöver den här propositionen, *Värdigt liv i äldreomsorgen*.

Jag tyckte länge att det väl måste räcka med socialtjänstlagens allmänt hållna välvilliga mål och likadant i hälso- och sjukvårdslagen. Men det här och många andra exempel är tydliga bevis på att vi behöver ett förtydligande och att vi behöver den här propositionen som lyfter fram att man intill livets sista dag har rätt att få leva ett värdigt liv, ett liv med självbestämmande, med valfrihet och att man blir bemött på ett bra sätt.

Den här propositionen vill jag också påminna om är en av många saker som vi har gjort under den här mandatperioden inom äldreområden. Kenneth Johansson redovisade det så jag kommer inte att gå in närmare på det och upprepa vad han sade.

En sak som tas upp här är hur man gör värdegrundsmärkningen. Det har givits ett uppdrag till Socialstyrelsen att utreda hur det ska ske. Som jag ser det, med erfarenhet från andra områden, ska man visa hur man lokalt kan utforma en bra värdegrund att arbeta vidare från. Om man lokalt i boendena får ta fram att så här ska vi se till att våra äldre får leva ett värdigt liv är det en lärandeprocess som är väldigt viktig för att man sedan ska följa det som är skrivet på papper. Kommer det uppifrån tas det inte emot på samma sätt som när man själv har varit med och utvecklat det.

Det behövs också ett bra ledarskap i äldreomsorgen där man ger utrymme för begrundan, att i hela personalgruppen fundera över vad vi har gjort bra och vad vi har gjort mindre bra under den senaste veckan, tvåveckorsperioden eller något sådant.

Man ska göra det i en förlåtande miljö: Vi kan alla göra fel, men om vi diskuterar vad felet berodde på och hur vi kan arbeta på ett bättre sätt blir det bra för alla. Det blir bra för de äldre i boendena, men det blir också bättre för personalen som känner en arbetstillfredsställelse när de har fått diskutera vad som gick bra och vad som gick dåligt och hur man

kan bli bättre. Det här är en lärandeprocess som är väl så viktig som att gå på kurser och studera vidare. Jag ska inte förringa det heller, men det behövs ett både och.

Jag är väldigt stolt och glad över att just självbestämmandet, att se människor som individer, är så tydligt här. Det är ju en viktig liberal, folkpartistisk grund som vi står på inom alla politikområden.

Flera har nämnt parboendet. Det är bra att alla nu ställer upp på detta. Folkpartiet gjorde i vintras en undersökning av hur det ser ut i kommunerna. 44 kommuner sade ja, självklart, 45 kommuner sade nej och 118 kommuner sade ja, i vissa fall. Vilka argument hade de som sade nej? För dyrt, det går inte att hitta bostad och vad gör vi med den friska äldre när den sjuka har gått bort?

Ja-kommunerna sade: Marginella kostnader. Det går att hitta boenden om man vill. Situationen med den kvarlevande maken eller makan går också att ordna om man diskuterar det i förväg och ser till att det finns en annan bostad att flytta till. Det går att både hitta boenden och få råd med att lösa situationen för den som överlever.

Det har också talats lite grann om boenden. Jag vill lyfta fram att här står tydligt att vi ska satsa vidare på trygghetsboenden. Vi ska satsa på att öka antalet platser i vård- och omsorgsboenden, särskilda boenden som det heter i lagtexten, med investeringsstöd.

Jag har åkt till alla möjliga olika ändar av landet och besökt många boenden och konferenser om äldreboenden. Jag ser att här finns ett mycket stort intresse att skapa ett varierat utbud av boenden. Här kommer maten in i bilden vid både de stora konferenserna och besöken i äldreboenden. Den första fråga vi diskuterar är hur det är med maten.

Socialstyrelsen och Livsmedelsverket har tydliggjort att man får laga mat i boendena om man iakttar en god kökshygien. Det ska inte behöva vara så att det ska finnas restaurangkök på de små enheterna. Det är ett budskap som måste gå ut överallt. Vi upplever att i andra beslutsfattande organ, miljö-, hälso- och skyddsnämnder, och allt vad de heter, finns inte kunskapen. Det här måste alla trumma in: man får laga mat. Det ska också göras möjligt.

Här är en sak som jag också tycker man ska lyfta fram. Vi ger ofta en elämbild av hur det är i framför allt vård- och omsorgsboenden och för dem som bor kvar hemma. Det finns mycket som vi måste förbättra, men vi måste också bli bättre på att lyfta fram de goda exemplen. De finns. Det kan inte vara så roligt för vare sig boende eller personal i de bra boendena att det alltid beskrivs hur eländigt det är. Vi måste lyfta fram de bra boendena. De kan sedan dra utvecklingen vidare. Det är möjligt att som i Göteborg för 82 kronor per dag per person laga fantastiskt bra mat. Jag känner mig just nu, när klockan är nästan halv tre, jättehungrig på den maten. Då måste väl andra kunna göra det också.

Jag är stolt över allt som Alliansen har gjort så här långt när det gäller att förbättra situationen för äldre, att människor ska våga bli gamla. Men det finns en hel del kvar att göra. På Folkpartiets landsmöte i höstas fattade vi beslut om att äldre inte får diskrimineras, att äldre inte ska utsättas för våld och övergrepp, att utveckla de hushållsnära tjänsterna så att de blir ännu billigare för mycket gamla personer. Där har jag fått reaktionen tillbaka att det är bra om det kan bli så låga kostnader, för då behö-

ver man inte besvära biståndshandläggaren om hemtjänst eftersom man kan klara det själv.

Med detta vill jag avrunda med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.
(Applåder)

Anf. 50 EVA OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Det är alltid roligt att lyssna på Barbro. Vi håller med varandra i mycket, om än inte i allt. Vi har ätit samma mat på Tre Stiftelsers äldreboende i Göteborg. Jag har varit på ett annat ställe som jag ska skicka dig till, Barbro, nämligen Lyckåsens demenscentrum utanför Hässleholm. Kocken Nicklas och vårdhundar låter som något för dig.

Jag är glad över att vi är överens om parboendet. Jag frågade Göteborgs kommun i samband med att man fattade beslut där. Man säger att man numera inte har de ledsna äldre människorna som ska skiljas åt. Det är inte fråga om många, omkring tio i en stor stad i Sverige – Göteborg. Det är fråga om att tänka till och vara humanist.

Jag håller med dig om lärandeprocesserna. Vi har aldrig sagt nej till de värdegarantierna. Däremot har vi undrat om de kommer att göra så stor skillnad om de inte kopplas ihop med annat – med tillräckligt med personal, långsiktig satsning på kompetenshöjning och tydligare kvalitetskriterier.

Det jag har sett vid de äldreboenden jag har besökt är att man har jobbat fram värdegrunder. Det handlar mycket om det finns en pågående utvecklingsprocess där värdegrunden hålls levande, till exempel den lärandeprocess som du pratade om. Kompetensstegen handlade mycket om verksamhetsutveckling. Man jobbade med genombrottsmetoden, tänkte till och reflekterade över hur verksamheten skulle förbättras för dem man jobbar med. Det handlar också om närvarande chefer.

Hur ser du, Barbro, på frågan om att lyfta fram en långsiktig kompetenssatsning för dem som jobbar i äldreomsorgen? Den frågan ser vi inte i propositionen.

Anf. 51 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Det är flera saker som behöver göras. I utbildningarna av sjuksköterskor, sjukgymnaster, läkare och så vidare måste vi ge större utrymme åt geriatriken. Vi måste ge högre status till området. Det för över till forskning inom området. I primärvården är det fråga om att arbeta i team med multisjuka patienter med alla yrkesgrupper tillsammans. Det ska vara läkare, sjuksköterskor, apotekare, sjukgymnaster, undersköterskor och så vidare. Då blir det lärande i vardagen, som jag ser som väsentligt. Det har vi inte i dag.

Under 2004 var jag lobbyist. Jag är glad att som före detta lobbyist kunna se allt som har hänt. Vi tog fram ett manifest där vi sade att det finns resurser i äldreomsorgen men de används inte tillräckligt väl eftersom det inte finns en dirigent. Det behövs en dirigent som samordnar insatserna runt den äldre. Vem ska denna dirigent vara? Det kan vara en sjukgymnast, kurator, sjuksköterska eller en läkare. Det beror på omständigheterna. I det här kommer en lärandeprocess in.

Anf. 52 EVA OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Jag håller med vad Barbro Westerholm säger om att teamarbete och lärandeprocess är viktigt. Hur gör vi med situationen i vissa stadsdelar i Stockholm i dag? Där är helt enkelt för rörigt med olika utförare inom primärvården och äldreomsorgen. Man kommer inte överens om att skriva avtal om ett samarbete med helhetssyn för de äldre. Det är ett problem som måste tas på allvar.

När jag ställer frågor om detta får jag veta att det är så det ser ut i delar av Stockholm. De får inte ihop det hela runt de multisjuka äldre. Det är för spretigt och för många, och helhetssyn och samarbete gäller inte.

Jag funderar på frågan om hushållsnära tjänster. Jag vet att de betyder mycket för äldre. Vi har sagt att vi inte tycker att vi ska skattesubventionera friska människor som har råd att köpa dessa tjänster. De pengarna ska satsas där de behövs, för till exempel äldre människor. Det som oroar mig är att om du är en pensionär med låga inkomster får du gratis hemtjänst. Om det ska vara hushållsnära tjänster blir det fråga om att betala, det vill säga en tudelning mellan fattiga och rika pensionärer som tidigare har funnits i samma organisation.

För en person som finns med i hemtjänsten finns det någon som rapporterar att Anna Johansson inte äter som hon ska. Det finns i äldreomsorgen ett ansvar att rapportera och prata med biståndsbedömaren om fler insatser. Inom området hushållsnära tjänster finns inte ett sådant ansvar. Där finns inte en apparat som har ett samhälleligt ansvar att på bästa sätt stötta de gamla.

Jag skulle gärna vilja höra hur du tänker hantera de här två frågorna, uppdelningen av de äldre efter inkomst och detta att man missar att se när de behöver mer hjälp – inte minst viktigt för dem som inte har anhöriga som kan ge hals.

Anf. 53 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! När det gäller Stockholmssituationen är det klart att det är komplext. Man kan då lära mycket av det projekt i Norrtälje som kallas Tiohundra. Där har man lagt ihop de kommunala och landstingskommunala pengarna. Man har gjort just detta team av läkare som arbetar i slutenvård, öppenvård och primärvård, övriga personalgrupper och även de som arbetar i hemtjänsten. Det här flyter väldigt väl. Nu kopplar man också in privata entreprenörer i systemet. Det går att lösa.

Om Stockholm tittar på hur man kan göra i den lilla kommunen borde det inte vara omöjligt att överföra erfarenheterna därifrån till den stora kommunen.

Om jag sedan tar de hushållsnära tjänsterna ska man komma ihåg: Människor är olika, tycker, känner och vill olika och är individer. En del kommer säkert med den plånbok de har att föredra att gå till biståndshandläggaren och få hemtjänst den vägen. Andra känner: Nej, jag vill bestämma själv. Man vill klara sig själv på den kanske ganska svaga ekonomi man har och gå till ett företag som kan garantera hemtjänst och att samma person kommer tillbaka gång efter annan. I områden där det finns många utförare är det en stor fördel att man kan få samma person som kommer vecka ut och vecka in.

Anf. 54 ANDERS ANDERSSON (kd):

Fru talman! Den här debatten har inneburit att nästan alla har givit olika exempel från sina hemorter. Jag ska inte berätta hur det är i Hultsfred – framför allt i matfrågan skulle vänstergänget få rysningar i så fall, tror och hoppas jag. Jag ska i stället säga att jag från min hemort har ett levande exempel – precis som Barbro antydde finns det goda sådana. Det är äldreboendet i Hjorted i Västerviks kommun som lokalt har utvecklat en nära service som verkligen inkluderar både den som har ett ganska aktivt liv och den som har stora äldre- och omvårdnadsbehov.

Så här inledningsvis kan jag inte låta bli att säga att Götene kommun, när vi nu talar om olika kommuner som leder verksamheter, blev årets seniorkommun. Jag känner ju lite extra för det, eftersom vi som parti i ledningen under mandatperiod efter mandatperiod har varit med och sett till att jobba målmedvetet.

Det vi nu har att diskutera är en viktig proposition, som sätter fokus på att de goda exempel vi har inte får bli enstaka öar runt om i landet. Det är viktigt att värdighet och värdigt liv i äldreomsorgen är något som kan gälla från Ystad till Haparanda, något som omfattar alla äldre människor i vårt land.

Värdighet, respekt och bemötande är viktiga delar i vården och framför allt inom äldreomsorgen. Som kristdemokrat gläder jag mig åt att vi efter många debatter och en lång kamp för värdighet och en värdighetsgaranti inom äldreomsorgen nu äntligen kan se att vi når målet. I dag har vi en proposition på riksdagens bord som är ett viktigt regeringsförslag där fokus är på värdighet för alla äldre. Jag ser fram mot riksdagens beslut som innebär att den 1 januari 2011 ändras socialtjänstlagen för att därefter markera att det även i lagstiftningen finns inskrivet att det är en rättighet för äldre personer att få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

Denna lagstiftning kommer nu äntligen på plats. Egentligen är det anmärkningsvärt att tidigare regeringar, där vi under hela tolv år i sträck hade olika socialdemokratiska ministrar med ansvar för dessa frågor, inte vågade eller ville se vikten av att markera en gemensam värdegrund för vården av våra äldre. Det är ju lika självklart att vi har en värdegrund för våra äldre som att vi har en värdegrund för den skola som vi har gemensamt i vårt land. Nu föreslår regeringen och vår äldreminister Maria Larsson en nationell värdegrund för äldreomsorgen.

När detta förslag läggs fram inför riksdagen i dag kan vi höra från vänsteroppositionen att man inte ska yrka avslag, som någon uttryckte det. Det är ju välkommet. Men man har inte haft förmåga att tidigare lägga egna förslag som markerar en värdegrund för äldreomsorgen som är lika självklar som en värdegrund för skolan. Det är att beklaga. Regeringen har sett till att vi i dag har denna proposition på bordet, och det är alliansregeringen som ligger bakom att den faktiskt lyfts fram.

I regeringens proposition markeras de äldres rätt att så långt som möjligt kunna välja när och hur hjälp och stöd i boende och annan lättåtkomlig service ska kunna ges. Detta stärker möjligheterna att följa upp med lokala värdighetsgarantier som kan användas av både kommunen och enskilda verksamheter.

Fru talman! Jag har som företrädare för Kristdemokraterna tillsammans med övriga allianspartier varit med om att bedriva en opinionsbild-

ning för en äldrepolitik som syftar till att skapa möjlighet för ett åldrande med värdighet. Vi anser att det behövs ett perspektivskifte i synen på äldre personer och i synen på åldrandet. Äldre kvinnor och äldre män ska inte behöva ge avkall på sin personlighet eller identitet när det uppstår behov av vård och omsorg. Det är viktigt att äldreomsorgen tar hänsyn till individens behov att få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande hela livet.

Det är därför som denna proposition från regeringen är så viktig. Nu införs en nationell värdegrund för äldreomsorgen som förtydligar den befintliga lagstiftningen, som helt uppenbart på många håll inte har varit tillräcklig.

Fru talman! Jag vill också framhålla den del i lagstiftningen som innebär att kommunerna ska kunna kompensera enskilda personer som inte får garanterade tjänster utförda inom en rimlig tid. Många äldre som är i behov av äldreomsorg har av olika skäl svårt att framföra kritik och hävda sin rätt. Jag hoppas att individens rätt stärks och synliggörs genom denna förändring.

Jag noterar med glädje, i likhet med ställningstagandet från oss i socialutskottet, att äldre personers fria val och inflytande över det stöd och den hjälp som äldreomsorgen ger måste förstärkas. En förutsättning för ökad valfrihet är att det finns flera utförare att välja bland. Valfrihetsreformen är en del och ett viktigt steg i ambitionen att sätta brukaren och den enskilde pensionären i centrum.

När jag lyssnade till Eva Olofsson från Vänsterpartiet avslöjades var skillnaden i våra synsätt finns. Från Vänsterpartiet säger man nej till Carema och andra vårdbolag. Man har inte tilltro till att människor själva kan svara ja eller nej när det gäller vilken utförare man vill ha. I det avseendet ska det finnas en överrock i form av ett vänsterparti, en stat eller en kommun som gör detta val. Vi tror att det är viktigt att myndigförklara alla generationer, också den äldre generationen.

Med en formulerad värdegrund för äldreomsorgen får vi en inriktning där värdegrunden omfattar både handläggning av ärenden och utförande av insatserna. Jag är övertygad om att vi kommer att påverka både bemötande och agerande.

Jag är också övertygad om att en nationell värdegrund inom äldreomsorgen förbättrar förutsättningarna för att äldreomsorgen ska tillgodose äldre människors olika behov, önskemål och intressen. Det är viktigt att äldres rätt och möjligheter att göra sin röst hörd på olika områden tas till vara. Detta tar vi som en självklarhet.

Vi var ett antal företrädare från socialutskottet som hade ett samråd med PRO, SPF, RPG och SPRF. Dessa fyra pensionärsorganisationer, som representerar en stor del av landets pensionärer, lyfte på nytt fram vikten av äldres rätt och möjlighet att göra sin röst hörd.

Denna påverkansmöjlighet är en grundläggande del, och den markeras i den lagstiftning som nu läggs fram. Jag är övertygad om att man på det sättet också markerar vikten av att individen har ett eget och unikt värde. Det ska vi hela tiden markera. Och det ska slås vakt om det i lagstiftningen men också i tillämpningen inom äldreomsorgen.

Fru talman! Vi vill se en äldreomsorg som kan erbjuda trygghet, värdighet och en meningsfull tillvaro. För mig, som kristdemokrat, handlar trygghet, värdighet och en meningsfull tillvaro om att vi inom äldre-

omsorgen självklart ska ha kompetent personal för både grundläggande och specifika arbetsuppgifter. Vi ska inom äldreomsorgen ha personal som samverkar med geriatriker. Och vi ska utveckla samverkan mellan äldreomsorgen och sjukvården och ta till vara geriatrikens kompetens.

Vi ska, för att skapa trygghet, värdighet och meningsfullhet, bejaka en valfrihet där vi tilltror människor att fatta egna beslut. Vi ska inte sätta en åldersspärr för valfriheten. Den ska gälla hela livet för alla. Och detta gäller alla pensionärer i vårt land.

Sedan handlar det om maten, mat som ger doft och smaker och mat som ger hälsa.

Detta är oerhört viktiga delar i den trygghet, värdighet och meningsfullhet som vi vill skapa. Jag vill säga att den proposition som vi nu har att behandla i riksdagen är en bra grund. Vi välkomnar och ser fram emot riksdagens beslut som innebär att vi manifesterar ett värdigt liv i äldreomsorgen.

Fru talman! Jag vill med de här kommentarerna yrka bifall till förslaget i socialutskottets betänkande i den här delen och bifall till propositionen från regeringen.

(Applåder)

Anf. 55 Statsrådet MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag förstår att alla nu är hungriga efter allt tal om mat. Det har nästan varit lite orgier över det. Och ni har suttit här länge. Ändå vill jag ta de här minuterna i anspråk för att tala om en proposition som jag är stolt över och som jag känner en väldig glädje över att kunna överlämna till riksdagen för beslut. Det är den sista äldrepolitiska propositionen den här mandatperioden.

Jag vill också ta tillfället i akt och blicka tillbaka lite på vad vi har gjort. Vi har infört lagen om valfrihetssystem och därmed flyttat beslutsmakt från oss som är politiker till de äldre själva. Vänstersidan har sagt nej till den självbestämmanderätten. Äldre ska inte, i vänsterkartellens värld, få bestämma själva.

Vi har förtydligat lagen när det gäller anhörigvård och därmed erkänt anhörigvårdarens viktiga betydelse. Vi har satsat på byggande av fler boenden för äldre. 18 000 platser försvann mellan 2000 och 2006. Vi har försökt skjuta på i byggandet av fler boenden.

Vi har ökat anslagen till äldreforskning och till utveckling av teknik för äldre. Vi har utvecklat kvaliteten på vården och omsorgen genom betydande stimulansbidrag. Totalt har faktiskt 8,7 miljarder kronor avsatts i riktade satsningar på vård och omsorg om äldre. Det kan jämföras med 1,5 miljarder de tidigare fyra åren, under socialdemokratisk ledning.

Vi har genomfört en stor tillsynsreform som handlar om att man kan titta på hela vårdkedjan för äldre. Vi har sänkt skatten för pensionärer två gånger och aviserat det ytterligare en gång. Vi har gjort väldigt mycket på äldreomsorgens område.

Propositionen i dag, *Värdigt liv i äldreomsorgen*, avslutar mandatperiodens insatser för äldreomsorgen. Men den är samtidigt början på ett tankeskifte – ja, ett paradigmskifte.

I politiken och debatten betonas nästan alltid konkreta beslut. Inte sällan missar man normernas betydelse. Men genom att arbeta med och

införliva värderingar kan företag, organisationer och offentliga verksamheter utvecklas.

Tankeskiftet innebär att äldreomsorgen helt ska inriktas på att äldre personer ska få leva ett värdigt liv och att de ska kunna känna välbefinnande. Välbefinnande är ett nyckelord. Kvalitet i vård och omsorg om äldre personer handlar inte bara om omvårdnad och medicinskt omhändertagande. Människan är inte bara kropp. Det har enligt min uppfattning länge saknats ett perspektiv där äldreomsorgen på allvar ställer frågan till varje person, till varje äldre: Vad vill och behöver du för att du ska kunna känna välbefinnande?

Här finns inga kollektiva lösningar som fungerar. Välbefinnandet är olika för dig och för mig. Därför måste frågan ställas till var och en av de äldre. Och hela äldreomsorgen måste inriktas på att åstadkomma just det välbefinnandet för den enskilde.

Man kan tycka att det handlar om en självklar individuell anpassning av insatserna, och man kan se det som en motpol till det kollektiva och standardiserade sätt som välfärden använt sig av under lång tid. Men man ska inte behöva göra avkall på sin identitet eller sin personlighet när det uppstår behov av omsorg. Man ska få fortsätta att vara den person man har varit tidigare i livet också när stöd och hjälp behövs, därav vårt tillägg i socialtjänstlagen, att man ska ha inflytande över hur och när omsorg ges i det egna hemmet.

Är jag morgontrött kan jag önska mig att hemtjänsten kommer kl. 8.30 i stället för kl. 7 på morgonen. Det är den valfrihet som vänstersidan så länge har talat om men aldrig gjort någonting åt i lagstiftning. Vi gör det. Vi stärker den äldres rätt i väldigt många avseenden.

Vi behöver inte krama systemen. Vi har inte byggt upp dem. Vårt enda fokus är den äldres självbestämmande, den äldres välbefinnande och möjligheten till ett värdigt liv.

Fru talman! Arbetet med äldre ställer stora krav på personalen. De måste vara lyhörda. De måste ha förmåga att tolka signaler. Många situationer i äldreomsorgen kräver en god förmåga hos medarbetarna att ge ett gott bemötande och att visa empati. Därför är värdegrund, förhållningssätt, bemötande och etik viktiga kompetensfrågor.

Kunskaperna i de här frågorna behöver självklart underhållas och successivt förstärkas genom möjlighet till samtal och reflexion på arbetsplatsen. Vi vet också att det finns en stor efterfrågan bland äldreomsorgens personal när det gäller att arbeta med värdegrundsfrågor.

Chefer och medarbetare måste naturligtvis känna till och arbeta efter värderingarna, som vi nu lägger fast i värdegrunden. Därför har vi avsatt 90 miljoner kronor 2010, och därefter 80 miljoner kronor, för utbildning för att implementera värdegrunden i äldreomsorgen via personalen.

Vi har också stärkt äldreomsorgens personal. Undersköterskor har fått mer i lönekuvertet under den här mandatperioden. Det är de värda. Det är nästan en månadslön till per år. Det är klart att det gör skillnad.

Fru talman! Äldreomsorgen styrs av lagar som ger stor frihet för kommunerna vid bedömningen av behov och vilka insatser som ska ges. Det skapar ett flexibelt system och en möjlighet att anpassa äldreomsorgen efter lokala förutsättningar.

Men här finns också en uppenbar baksida. Personer som får äldreomsorg upplever det ibland som svårt att veta vad som konkret utlovas

av verksamheten. Det finns ingen tydlig beskrivning av vad äldre och deras anhöriga kan förvänta sig av den äldreomsorg som erbjuds. Det är inte bra, eftersom tydlighet och förutsebarhet är lika med trygghet för den äldre personen.

Värdighetsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande att värdighetsgarantier ska utformas lokalt. Skälet är naturligtvis att kommunerna har ett huvudansvar för utförandet av omsorgen och vården. Regeringen gör samma bedömning. De kvalitetsnivåer som behöver finnas inom äldreomsorgen är varje kommuns ansvar. En nationell värdighetsgaranti skulle innebära att staten garanterar en verksamhet för vilken kommunen är ansvarig. Det blir naturligtvis orimligt.

Fru talman! Regeringen har ett mycket starkt intresse av att värdighetsgarantier upprättas. Under kommande år kommer regeringen i samarbete med SKL att skapa ekonomiska incitament för kommunerna att upprätta lokala värdighetsgarantier. Vad kan då en sådan innehålla? Garantin bör innehålla en konkret beskrivning av vad den äldre personen, de anhöriga och övriga kommuninvånare kan förvänta sig av de tjänster som kommunen erbjuder inom äldreomsorgen. Man bör till exempel konkretisera vilka möjligheter som finns till promenad varje dag. Garantin kan innehålla förtydliganden och konkretisering av hur kommunen arbetar med lagreglerade nationella krav och hur man arbetar med Socialstyrelsens föreskrifter men också sådant som promenader, utevistelser, mat och så vidare.

Lokala värdighetsgarantier ska alltså ge en ökad tydlighet om vilken service man kan förvänta sig. Men det finns också en annan konsekvens, nämligen att kvalitetsutvecklingen inom äldreomsorgen kan ta fart med hjälp av värdighetsgarantier, inte minst på grund av att medarbetare kommer att få en tydligare bild av sina arbetsuppgifter och vilka prioriteringar man ska göra.

Jag noterar att oppositionen uttrycker en viss skepsis över lagändringen som ger kommunerna befogenhet att lämna kompensation till enskild person. Självklart ska lagstiftningen följas, men jag vill säga att det är ett mycket viktigt förslag som har en alldeles särskild avsikt. Det ger nämligen incitament att åtgärda innan brister vid utförande av äldreomsorg har uppstått. Vem är vinnare på det, om inte de äldre? Det ska levereras rätt och bra från början.

Många äldre personer som är i behov av insatser inom äldreomsorgen har av olika skäl svårt att framföra kritik och hävda sin rätt. För de kommuner som så önskar kommer det nu att finnas ett instrument för att tydliggöra för brukare och övriga medborgare att individens behov ska respekteras. Några kommuner har redan detta. Man kallar det servicegarantier eller tjänstegarantier. Det kan till exempel handla om mat som ska levereras varm, men är kall vid framkomsten. Då säger kommunen att maten inte behöver betalas.

Jag vill vara med och bygga ett system där tilliten mellan människor – medborgare och politiker – kan öka. Då måste man jobba med en tydlighet i vad man kan förvänta sig och kompensera när det brister. Den här lagstiftningen stärker alltså genomslagskraften för lokala värdighetsgarantier. Alla våra förslag bildar en genomtänkt helhet där den äldre hela tiden är i centrum. Incitament för kommunerna i form av ekonomiska system, uppföljning och tillsyn ska vi ha på plats för att se till att detta

blir en värdegrund som blir ett verksamt dokument tillsammans med de övriga ingredienserna.

Fru talman! Den här regeringen står för ett nytt tänkande med nya perspektiv på kvalitetsutveckling. Min uppfattning är att politiken inte riktigt på alla nivåer har vågat befatta sig med de perspektiv som faktiskt återfinns i den här propositionen, att den äldre är huvudperson. Det handlar visserligen om ibland svårfångade och subjektiva begrepp vars betydelse är beroende av den enskildes uppfattning, men det behöver inte bli vare sig flummigt eller till intet förpliktande honnörsord.

När krafterna avtar och behov uppstår måste samhället kunna hantera det och samtidigt ta de individuella olikheterna i beaktande. Därför är det så centralt att den äldre alltid kan vara delaktig i besluten, ha inflytande över sin vardag och få uppleva en känsla av sammanhang och mening genom hela livet. Min och regeringens drivkraft är att stärka den äldres rätt att få fortsätta att vara den person man har varit tidigare också när man behöver vård och omsorg. Det vill jag att min mamma och pappa ska få uppleva när de nu åldras. Det vill jag att alla äldre i det här landet ska få uppleva. Till det syftar hela den proposition som vi nu vill stärka äldreomsorgen och de äldre med.

(Applåder)

Anf. 56 EVA OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Jag börjar med att instämma i en del av det som Maria Larsson sade, nämligen att man ska få fortsätta att vara den man är, att man ska få frågan vad man behöver och hur man vill ha det och att man ska kunna påverka vad man får hjälp med, hur det utförs och när man får hjälp. Det är vi helt eniga om.

Jag vill ta upp en fråga som statsrådet inte nämnde och som jag ofta har träffat på den senaste tiden. Det gäller ett bra, tillgängligt och tryggt boende. Jag har varit på flera pensionärsutfrågningar där frågan har kommit upp. I propositionen står det att de flesta kommer att bo kvar i ordinarie bostäder. Det står också att man inte kommer att lägga några pengar på att göra dem mer tillgängliga. Det är svårt att bo utan hiss och inte kunna komma ut och in själv. Självständigheten och valfriheten begränsas då mycket.

Regeringen har ett ROT-avdrag för egna hus, och vi föreslår ett för flerfamiljshus. Det skulle vara ett sätt att påverka tillgängligheten. Det måste byggas nya moderna hyresrätter för dem som inte har pengar eller vill binda upp pengar i en bostadsrätt. I dag är det brist på bostäder, inte minst på bostäder som passar för äldre. Det har Boverket sagt, och det säger pensionärerna. Det andra problemet är att många pensionärer inte har råd med hyran för nya hyresrätter.

Vi har förslag om ett statligt investeringsstöd på 500 miljoner, 900 miljoner om två år och därefter permanent kopplat till förhandlad hyra så att hyran ska bli lägre.

Vad vill regeringen göra för att äldre ska ha råd att bo i tillgängliga moderna lägenheter?

Anf. 57 Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Eva Olofsson började med att säga att vi är eniga om mycket. Vi gör en hel del som ni aldrig gjorde, som ni aldrig kom till

skott med. Vi genomför en kraftfull lagstiftning. Det är synd att ni inte lyckades påverka när ni tidigare satt i regeringsamarbete. Det har varit många vackra ord från Vänsterpartiet genom åren, men inte särskilt inte mycket handling när det gäller äldreomsorgen.

Vi har självklart gjort saker när det gäller boende. Vi har avsatt 500 miljoner kronor per år sedan 2007 för att fler boenden ska byggas och för att kostnaden ska bli lägre så att man har råd att bo också i det som är nyproducerat. Det är stor brist på bra boenden för äldre, för dem som vill sälja sin villa eller vill flytta från en lägenhet och byta till något som är mer lättillgängligt. Det behövs investeringar. Fastighetsägare måste göra den typen av investeringar. Det är möjligt att det kan komma något ytterligare som skjuter på i den riktningen.

Vi har verkligen tagit ansvar för boendet. Något investeringsstöd för att bygga äldreboendestäder har inte funnits tidigare. Vi har infört det. Vi var i EU och notifierade stödet när vi tillträdde som regering.

Jag är intresserad av något som Eva Olofsson kanske kan svara på. Eva Olofsson sade i sitt anförande att hon vill förbjuda vinstdrivande bolag i äldreomsorgen och nämnde ett par vid namn. Är det hela vänsterkartellens mening att så bör ske, och kan vi vänta oss ett sådant förslag? Innebär det också att man kommer att riva upp LOV som lagstiftning? Det tror jag att många äldre är intresserade av att veta.

Anf. 58 EVA OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tar mina frågor först.

Visst gjordes det en hel del. Vi har kompetensstegen, Anhörig 300, pengar till kommunerna och utvecklingsplanen för framtidens äldreomsorg. Maria Larsson och regeringen har ju fortsatt med de 1,4 miljarderna och de satsningar som skissades där. Där låg också förslag på investeringsstöd till äldreboende.

Jag frågade nu om det som är viktigt för många äldre, nämligen att kunna flytta till en modern lägenhet.

Man kanske inte vill bo i ett separat äldreboende, utan man vill bo bland andra i en hyresrätt med bra tillgänglighet, där man kan klara sig fast man behöver rullator.

Jag har också mött en oro över vad det kommer att bli av trygghetsboendena. Kommer jag att ha råd om jag inte klarar en hyra på 5 000 kronor i månaden? Om jag har lägsta pensionen och bostadstillägg för pensionärer, kommer jag då att ha råd att flytta in i dem? Om jag inte har råd att köpa dem som blir bostadsrätter utan måste efterfråga en hyresrätt, har jag råd då? Kommer avgifterna och hyran för gemensamhetslokalerna att läggas på mig som person eller kommer någon annan att stå för detta?

Det är därför vi har lyft upp frågan om att det är så oändligt viktigt att boende för äldre inte bara får bli bra boende för de pensionärer som har mycket pengar, utan att det måste bli bra boende också för dem som har den lägsta pensionen, också för de kvinnor som har jobbat deltid i äldreomsorgen i hela sitt liv och behöver bo någon annanstans när de blir 80–85 år.

De frågorna vill jag ställa till Maria Larsson.

Det är självklart så att jag tycker att styrning av skattepengar ska ske av kommuner och politiskt valda människor. De äldre ska ha stort infly-

tande över den hjälp de får. Gärna kommunala, gärna kooperativ, gärna ideella organisationer, men varför ska skattepengarna gå till stora riskkapitalbolag och koncerner som har sina kontor på Jersey eller Guernsey?

Anf. 59 Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi har som sagt försökt få fart på byggandet av äldreboendestäder, och det handlar inte bara om särskilt boende utan också om trygghetsboende som det nu finns investeringsstöd för från den 1 januari i år. Där finns det ett väldigt efterfrågetryck, och enligt mina uppgifter är det 90 kommuner som nu planerar för den här typen av byggnation, vilket är väldigt glädjande och mycket välbehövligt.

Investeringsstödet finns just för att få ned produktionskostnaden så att också hyresnivåerna kan bli möjliga för alla att klara av. Det är naturligtvis någonting som vi följer väldigt noga och som vi är angelägna om.

Jag tolkar Eva Olofssons svar när det gäller LOV så att privata äldreboenden kommer att förbjudas om Vänsterpartiet får bestämma i vänsterkartellen vid ett eventuellt regeringsskifte. Får jag då bara upplysa Eva Olofsson om att en liten undersökning som vi gjorde via Tillväxtverket som har studerat hur LOV har fungerat i sex kommuner visar att antalet företag inom hemtjänsten har ökat med drygt 30 procent. Ungefär 80 procent av dem är fristående och inte dotterbolag eller på annat sätt knutna till en koncern. Det är alltså vårdens medarbetare – personalen – som både Eva Olofsson och jag värnar om som startar eget, som prövar vingarna på egen hand, som står på egna ben och tycker att det är roligt att utveckla verksamheten.

Det är det här som Eva Olofsson vill förbjuda. Det var ett bra besked – tack för det!

Anf. 60 THOMAS NIHLÉN (mp) replik:

Fru talman! Jag tänkte ställa några frågor till statsrådet Maria Larsson som handlar om mat.

En av målsättningarna med den aktuella propositionen är att ge våra äldre en större valfrihet och ett ökat välbefinnande. Min fråga är: Gäller utökad valmöjlighet och utökat inflytande även mat och matsituationen för de äldre?

Det är välkänt att utvecklingen inom framför allt hemtjänsten går mot att allt fler äldre får sin mat i plastlådor som sedan ska värmas i mikron. Min fråga till statsrådet Maria Larsson är: Kommer fler äldre inom hemtjänsten att kunna välja bort plastlådorna och i stället kunna välja hemlagad och nylagad mat, med hänvisning till värdegrundslagstiftningen och större valmöjligheter, större inflytande och bättre välbefinnande för våra äldre? Blir det någon skillnad?

Anf. 61 Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Det hoppas jag verkligen, för just ordet ”välbefinnande” handlar om att vårdens personal ställer frågan: Vad är välbefinnande för dig? Om jag skulle bo på ett äldreboende skulle jag till exempel önska mig kroppkakor då och då, för det tycker jag är så fantastiskt gott. Den möjligheten att framställa sina egna önskemål och att kanske ha olika alternativ att välja mellan är något som nu händer i många kommuner i

de här undersökningarna vi gör och där det har funnits stimulanspengar för att utveckla just maten och måltidsinnehållet.

Det har gjorts ett utvecklingsarbete. Det finns inte på plats överallt, men det här stärker möjligheten och rätten för individen att framställa sina önskemål. I lagstiftningen står det att så långt det är möjligt ska detta efterlevas och efterkommas av kommunen.

Problematiken är dock att för en del av de här sakerna, exempelvis när det gäller hemtjänsten, kan det behövas olika leverantörer så att man får lite olika saker att välja mellan. Thomas Nihlén skulle gärna få avleverera ett svar här om hur det blir med LOV-lagstiftningen. Håller Thomas Nihlén med Eva Olofsson om att det som är privat företagsamhet ska förbjudas och inte få finnas till i äldreomsorgen, trots att vi vet att detta skapar konkurrenskraft och utvecklar verksamheten och trots att Miljöpartiet alltid har talat sig varma för valfrihet tidigare?

Jag tror att väljarna och de äldre vill ha besked på den här punkten.

Anf. 62 THOMAS NIHLÉN (mp) replik:

Fru talman! Jag tänkte fortsätta hålla mig till matfrågan.

I mitt anförande tog jag upp frågan om det faktum att många äldre inom äldreomsorgen lider av undernäring. Jag hänvisade då till forskning som visar att ca 70 procent av alla äldre inom äldreomsorgen är i riskzonen för undernäring. Jag påstod också att sjukdomsrelaterad undernäring är ett vanligt undervärderat och underbehandlat problem.

Min fråga till statsrådet Maria Larsson är om hon delar den uppfattningen. Jag hoppas att jag får ett jakande svar på den frågan, och i så fall vill jag ge statsrådet Maria Larsson möjlighet att redovisa vilka åtgärder hon avser att vidta för att minska risken för att våra äldre ska vara undernärda inom äldreomsorgen.

Anf. 63 Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag håller till stor del med om att maten och måltiden är en kvalitetsfaktor där det i dag sker mycket av arbete som måste utvecklas till en helt annan nivå. Maten och det sociala innehållet är de två områden där de äldre själva är minst nöjda. Det betyder att här finns en jättepotential.

Ett sätt är att vi har försökt skjuta på med stimulanspengar, och det händer en hel del spännande saker i Sverige. Tre Stiftelser har nämnts här, men jag har besökt ganska många äldreboenden där det händer spännande saker. Man börjar laga mer ute på de enskilda enheterna, och de äldre är med i matlagningen.

Problemet har varit de som bor kvar hemma och får sin mat hemlevererad. Där sker det alldeles för lite. Jag ser några goda exempel som jag hoppas kan växa, där man med en hemtjänstpersonal eller med någon från väntjänsten lagar mat ett par gånger i veckan i ett matlag. Då får man både sällskap och trevligt.

Det här är ett jätteproblem, och här vill jag se väldigt mycket mer av kreativitet. Därför kommer vi att fortsätta att stimulera den här sektorn på olika sätt.

Min fråga står dock obesvarad, Thomas Nihlén, och jag tycker att väljarna och också kammaren måste få ett svar från Miljöpartiet på den frågan. Jag upprepar inte hela frågan, men jag förväntar mig ett svar.

Anf. 64 GÖRAN THINGWALL (-):

Fru talman! Värddigt liv i äldreomsorgen är en blocköverskridande, icke partipolitisk självklarhet. Jag upprepar: Värddigt liv i äldreomsorgen är en blocköverskridande, icke partipolitisk självklarhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

*Förändringar i
studiestödssystemet*

7 § Förändringar i studiestödssystemet

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande 2009/10:UbU18
Förändringar i studiestödssystemet (prop. 2009/10:141).

Anf. 65 AMINEH KAKABAVEH (v):

Fru talman! Jag måste tyvärr, på grund av ett möte, gå när jag har hållit mitt anförande. Att jag inte stannar beror alltså inte på att ämnet inte är intressant. Det är mycket intressant.

Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 2 och 3.

Fru talman! I dag debatterar vi förändringar i studiestödssystemet. Regeringen föreslår i propositionen *Rättvist och effektivt – förändringar i studiestödssystemet* ett antal godtyckliga förändringar av studiestödet. En av dessa regler gäller Centrala studiestödsnämnden, CSN, som ska kunna säga upp studielån för dem som inte återbetalar. Det föreslås också att CSN ska kunna hålla inne utbetalningar eller minska beloppen till dess att beslut fattas.

Vi i Vänsterpartiet menar att en av de viktigaste förutsättningarna för att göra kunskap och utbildning tillgängliga för fler människor är ett studiestödssystem som ger social och ekonomisk trygghet för studerande, från vuxenutbildning till universitet och högskola. Studiemedlen är en viktig aspekt som gjort att den sociala snedrekryteringen till högskolan har minskat med åren. För att studiemedlen ska fortsätta att ha denna effekt måste de svara mot de studerandes levnadsomkostnader. Vänsterpartiet anser därför att studiemedlen måste höjas med 690 kronor i månaden.

Den höjning som högerregeringen genomförde den 1 januari har tyvärr en mycket negativ effekt för de flesta studerande i ett längre perspektiv. Andelen bidrag blir mindre, och lånedelen ökar för första gången sedan det moderna studiestödssystemet infördes 1965. Samtidigt ökar avgifterna för dem som betalar tillbaka på studielånet. Vänsterpartiet vill också återställa bidragsdelens andel av det totala beloppet.

Fru talman! I den studiesociala kommitténs slutbetänkande *Stärkt stöd för studier* finns en rad förslag till förbättringar för studerande. Bland annat menar en enig kommitté att studiemedlen behöver höjas med 700 kronor per månad.

I förhållande till behovet av en studiemedelshöjning är inget av regeringens förslag till förändringar särskilt akut.

Vi i Vänsterpartiet tycker att det är märkligt att regeringen nästan helt bortser från kommitténs förslag, trots ett brett parlamentariskt stöd.

För regeringen verkar det vara viktigare att höja fribeloppet så att studerande kan arbeta i stället för att plugga. Men ett höjt fribelopp kan aldrig ersätta höjda studiemedel. För den som studerar på heltid ska arbete vid sidan av studierna vara en möjlighet och inte en nödvändighet.

Fru talman! Studerande har olika förutsättningar att arbeta vid sidan av sina studier, och ett höjt fribelopp kommer därmed inte alla studerande till del. Studieort, tidigare utbildning och erfarenheter och brist på kontakter inverkar på möjligheten att över huvud taget få ett arbete. Vissa utbildningar är mer undervisningsintensiva än andra och innehåller fler obligatoriska inslag, vilket innebär att det är väldigt olika hur studerande kan disponera sin tid.

Fru talman! Regeringen föreslår vidare att CSN ska få möjlighet att stoppa utbetalningar av studiemedel till dem som det finns misstankar om inte längre har rätt till studiestöd.

Vänsterpartiet anser, i likhet med den studiesociala kommittén, att oskyldiga studerande riskerar att drabbas av innehållna utbetalningar och att detta inte är tillräckligt rättssäkert.

Vi anser också att de kontroller som görs i samband med ansökan om studiemedel samt möjligheter till återkrav är fullt tillräckligt.

Den studiesociala kommittén föreslog dessutom att studiemedel ska betalas ut i efterskott och månadsvis, vilket skulle innebära färre felaktiga utbetalningar. Därför föreslår vi att riksdagen avslår propositionens förslag att CSN ska få möjlighet att tillfälligt hålla inne studiestöd eller ge ett mindre belopp.

Fru talman! Att studerande som vårdar barn eller anhöriga får möjlighet att få studielånen avskrivna på samma sätt som vid sjukdom har vi inga invändningar mot. Däremot anser vi att karenstiden bör sänkas till 14 dagar i stället för 30 dagar både vid sjukdom och vid vård av barn eller anhörig.

När det gäller prövning av studieresultat är en viktig aspekt i studiemedelssystemet att de studerande ska kunna planera sina studier. Därför behövs det förutsägbarhet och rättssäkerhet för de studerande.

Regeringens förslag till nya regler för bedömning av studietakten kommer att minska den flexibilitet som hittills har funnits. Det finns en viktig poäng med regeln om att det räcker att ta hälften av sina poäng för att fortsatt få studiemedel under förutsättning att den studerande har nått upp till ett studieresultat på 75 procent under hela utbildningstiden.

Det nuvarande systemet är inte bara mer flexibelt utan också tydligare och lättare att tillämpa än vad en bedömning av varje enskild students särskilda skäl kommer att vara.

Det underlag som presenteras i propositionen är dessutom otillräckligt för att man ska kunna bedöma följderna av den föreslagna förändringen. Det saknas bland annat en analys av vad som händer eller kommer att hända med dem som inte beviljas mer studiemedel. Vi tror att det finns en risk att fler kommer att hoppa av sina studier.

För att studiestödssystemet ska bli rättvist och därigenom kunna motverka social snedrekrytering på ett bättre sätt behöver det förändras i grunden. Vänsterpartiets vision är därför att införa studielön och jämställa studier med arbete. En investering i studielön åt dem som studerar måste på sikt anses vara ekonomiskt och socialt gynnsamt, både för den studerande och för samhället. Det skulle betyda större möjligheter för

studerande att få en bra utbildning och öka deras förmåga till ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Anf. 66 LAGE RAHM (mp):

Fru talman! Vi ska i dag diskutera propositionen *Rättvist och effektivt – förändringar i studiestödssystemet* och två motioner som har väckts.

Jag vill börja med att påminna om det som jag hoppas att vi är ense om, nämligen hur oerhört viktiga studier är för vårt samhälle. Det är en enorm tillgång att så många studerar på högskolan och tar ut examen och bidrar med kunskap till vårt samhälle och också bidrar till samhället på andra sätt, genom jobb och så vidare. Det finns många sätt.

När det gäller bakgrunden till propositionen är en av de viktigaste sakerna Studiesociala kommitténs betänkande som jag här har med mig. Där finns en avsevärd mängd riktigt bra förslag. Väldigt många av förslagen var vi helt eniga om. Utredningen leddes av den ekonomisk-politiska talespersonen för ett av de partier som ingår i regeringen, men av det hela bidde det i princip en tummetott. Extremt få av förslagen har på något sätt realiserats.

I regeringens budgetproposition för förra året höjdes studiebidraget med 38 kronor. Det är bra men på tok för lite. I övrigt finns något litet förslag från Studiesociala kommitténs betänkande med – i övrigt inget.

Man måste betänka hur situationen i dag är. Nu senast har vi fått en rapport om att över en tredjedel av alla studenter lever i fattigdom. Det är inte rimligt.

Vad gör man när man nu lägger fram en proposition om studiesociala frågor? Ja, tidigare har man i en proposition lagt fram förslag om en studiemedelshöjning med 38 kronor. Nu lägger regeringen fram ett förslag om att man från och med den 31:a dagen man är hemma för vård av sjukt barn eller av anhörig har möjlighet att få studielånet avskrivet.

Vi i Miljöpartiet tycker att det är ett bra förslag och en förändring som behövs. Vi menar dock att 30 dagar är en alldeles för lång tid. I den här delen borde något ske redan efter 14 dagar. Men låt oss vara realistiska och inse att förslaget i princip inte berör någon. Det är extremt få studerande som i mer än 30 dagar är hemma för vård av sjukt barn. Barn är sällan sjuka så länge, vilket är väldigt bra. Barn är sjuka ofta men inte så länge. Väldigt få människor berörs alltså. Egentligen är detta inte något som vi borde prata så mycket mer om, även om regeringen i sitt pressmeddelande när man lade fram propositionen fokuserade på just detta.

Jag tycker också att det är rimligt och att det är en riktig förändring att göra det möjligt att kräva studerande som sedermera bor utomlands på återbetalning av studielån. I vissa fall har man försökt undanhålla staten de pengarna. När man tar lån är det rimligt att återbetala om man har möjlighet att göra det – detta i enlighet med de regler som alla får följa. Det som föreslås är bra och ingen stor förändring.

I princip är förändringen detta, plus förslaget om att CSN får möjlighet att hålla inne studiemedel vid misstanke om att en studerande inte har rätt till studiemedel.

Det stora problemet är kanske att över 120 000 studenter lever i fattigdom, att studenter inte har möjlighet att sjukskriva sig på deltid och att studenter i praktiken inte har några möjligheter att skaffa barn om det

inte finns någon annan som försörjer dem. Föräldrapenningen omfattar inte studerande som inte jobbat tidigare och lyckats se till att inte vara borta någon dag från jobb och från studiemedel så att säga.

Nu lägger regeringen fram ett förslag om att CSN kan hålla inne studiemedel. Särskilt ironiskt blir det efter de senaste dagarnas debatt. CSN har ju i princip krävt tillbaka studiemedel från människor som studerat på heltid och som klarat alla sina poäng på utbildningen. Ändå krävs de på återbetalning.

Jag tror inte att man ska blunda för de signaler som regeringen skickar ut om att det är oerhört prioriterat att komma till rätta med bidragsfusket. Jag håller med om att vi ska komma till rätta med bidragsfusket, men det är knappast det största problemet när till exempel 120 000 studenter lever i fattigdom. Men det är vad CSN nu prioriterar. De känner av klimatet från regeringen och prioriterar att driva in studiemedel från studenter som rimligtvis borde ha rätt till studiemedel.

När vi genomför den här förändringen, som gäller från den 1 juli, och om CSN anser att de som studerar exempelvis på Chalmers och KTH inte har rätt till studiemedel borde misstanken om att man inte kommer att ha rätt till studiemedel rimligtvis omfatta alla som börjar på Chalmers och KTH. Med de nya reglerna borde man kunna säga: För dem som börjar på Chalmers och KTH brukar vi dra in studiemedel, så du har nog inte rätt till studiemedel. Redan från början skippar vi att betala ut studiemedel.

Detta är en orimlig konsekvens av beslutet och något som aldrig någonsin, hoppas jag, blir verklighet. Ändå måste riksdagen ta detta på allvar. Vi kan inte bara inrätta nya regler i hopp om att myndigheter inte tolkar dessa i enlighet med hur de tidigare tolkat regler. Vi har inte fått något tydligt besked från regeringen om att något sådant absolut inte ska få förekomma. Regeringen har bara sagt att det verkar orimligt och tycker att man från myndigheterna får sätta sig ned och komma överens. Det är klart att man borde göra det, men detta borde över huvud taget inte vara ett problem. Den som faktiskt studerar på heltid borde ha rätt till studiemedel.

När det gäller de signaler som skickas ut samt möjligheten att hålla inne studiemedel kan man fråga sig om problemet med att studenter lever i fattigdom därmed minskar, om studenterna blir rikare när de inte får sina studiemedel trots att de studerar. Så är det rimligtvis inte. Rimligtvis är det inte heller så att de som kommer från studieovana miljöer nu känner sig mer triggade och känner sig säkra på att de klarar att studera vid högskola. I stället är det här fråga om ett förslag som ytterligare undergräver deras känsla av att ha rätt till studiemedel. Det som föreslås är inte rimligt. Dessutom är det en ganska onödig förändring.

I stället borde vi i enlighet med förslag som Miljöpartiet fört fram förut och på andra håll – tyvärr inte i samband med det här betänkandet – verka för högre studiebidrag. Vi har föreslagit 900 kronor i stället för regeringens 38 kronor. Vi menar att fler studentbostäder borde komma till, att det borde vara möjligt med en rimligare nivå på föräldrapenningen för dem som studerat på heltid samt att det borde vara möjligt att sjukskriva sig på deltid – varför det inte finns med i betänkandet förstår jag verkligen inte.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 67 PATRIK FORSLUND (m):

Fru talman! Det svenska studiestödssystemet är generöst utformat. Det ger många personer goda ekonomiska förutsättningar att vidareutbilda sig i Sverige.

Vi i Alliansen eftersträvar ett effektivt och sammanhållet system som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilda studenten. Systemet måste enligt oss vara långsiktigt, samhällsekonomiskt hållbart, och rätts-säkerheten inom systemet måste självklart vara väldigt hög. Det är också därför som det, menar vi, är viktigt att säkerställa att utbetalningar som görs från systemet är riktiga, korrekta, och att lånedelen återbetalas fullt ut.

Vid årsskiftet 2009/10 var den totala studieskulden i Sverige uppe i 183 miljarder kronor. CSN redovisar att ungefär 24 miljarder kronor av dessa utgörs av så kallade osäkra fordringar. Därför bedömer regeringen att det krävs ytterligare insatser för att upprätthålla den grundläggande princip som vi har: att alla som lånar pengar inom studiestödssystemet ska betala tillbaka de pengar som lånats.

Dels för att minska de studerandes skuldsättning, dels för att öka genomströmningen inom högre utbildning genomför nu regeringen ett antal förändringar i studiestödssystemet. Det är det som vi här i dag har att debattera.

För det första föreslår regeringen att en möjlighet införs att säga upp studielån till omedelbar betalning – detta självklart om låntagaren trots påminnelser och krav inte betalat vare sig årsbelopp eller avgifter. Förslaget i sig syftar till att ge CSN bättre verktyg i sin hantering av obetalda fordringar, och det gäller främst låntagare som en gång har studerat i Sverige men sedan flyttat utomlands för att jobba.

Studiestöd lämnas med allmänna medel ur den budget vi tillsammans finansierar, och för att kunna fortsätta tillhandahålla ett generöst studiestödssystem för framtida studenter krävs att de studenter som tar lån också betalar tillbaka dem. Utskottet och Alliansen anser därför att det finns skäl att införa en möjlighet att säga upp studielån till omedelbar betalning retroaktivt för alla låntagare.

För det andra, fru talman, införs en möjlighet för CSN att besluta att studiestöd får hållas inne eller lämnas med ett delvis lägre belopp i framtiden, till dess att ett slutligt beslut om rätt till studiestöd har fattats i ett ärende. Detta får man göra endast om det finns sannolika skäl att anta att rätten till studiestöd har upphört eller att studiestödet kommer att minskas.

Enligt regeringens mening är det troligt att en möjlighet att hålla inne utbetalningar som med stor säkerhet kan antas vara felaktiga skulle minska antalet felaktiga utbetalningar av studiemedel samtidigt som det även minskar de studerandes skuldsättning, vilket är till gagn för studenterna.

För det tredje anser regeringen att det är angeläget att minska skuldbördan för studenter som försenas i sina studier på grund av vård av sjukt barn eller närstående. En studerande som behåller sina studiemedel under den tid han eller hon vårdar ett sjukt barn eller en sjuk närstående person har med dagens regler ingen möjlighet alls att få avskrivna sina studielån. Det innebär att en student i denna situation har en mindre förmånlig

situation än vad man hade haft om man hade avstått ifrån studier på grund av egen sjukdom. Detta tycker vi inte är rimligt.

Enligt Alliansens mening är det viktigt att studier och föräldraskap kan kombineras på ett bra sätt utan att det får negativa ekonomiska konsekvenser i framtiden. Därför föreslår vi att det ska vara möjligt att skriva av studielån helt eller delvis för den tid man har varit hemma och vårdat sjukt barn eller någon av sina föräldrar. I och med detta ger man studerande med studiemedel samma ekonomiska skydd i dessa situationer som vid egen sjukdom.

Till sist, fru talman, föreslår Alliansen att framtida studiemedel för studier på eftergymnasial nivå får lämnas till en studerande som tidigare har bedrivit studier i normal takt, i stället för som i nuläget då det baseras på en bedömning av om det är sannolikt att den studerande kommer att slutföra sina studier inom normal tid. Detta är en anpassning som även gäller för andra nivåer i studiesystemet.

Sammantaget menar vi att dessa förändringar gör det lättare för CSN att säkerställa att alla lån återbetalas. Det förbättrar studenternas sociala situation, och det minskar studenternas skuldbörda. Det är något vi alla har intresse av.

I och med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

I detta anförande instämde Tina Acketoft (fp).

Anf. 68 LAGE RAHM (mp) replik:

Fru talman! Patrik Forslund anförde att det är för att det ska vara rättssäkert som CSN ska få möjlighet att vid misstanke hålla inne med studiemedlet så att det inte ska ske några felaktiga utbetalningar. Då undrar man ju vems rättssäkerhet Patrik Forslund pratar om. Det är knappast den enskildes rättssäkerhet, eftersom det inte finns möjlighet att överklaga något som de facto är ett beslut, utan det är helt tydligt statens rättssäkerhet att inte behöva betala ut minsta krona till någon som inte ska ha den.

Det är utmärkt om staten inte betalar ut pengar till folk som inte ska ha det, och betalas det ut ska det förstås betalas tillbaka. Men vad har vi egentligen för perspektiv? Hur ser detta ut? Vem är det som har möjlighet att faktiskt hävda sin rätt, och ur vems perspektiv pratar vi egentligen om rättssäkerhet? Hur kan det vara så att det när vi pratar om rättssäkerhet på andra områden inte är statens rättssäkerhet vi pratar om utan faktiskt medborgarnas och de enskilda individernas? Är det inte rimligt att det är så även på detta område? Är det inte rimligt att faktiskt inse att detta förslag inte gagnar rättssäkerheten utan snarare undergräver den?

Jag skulle också vilja fråga Patrik Forslund om det inte är så att det faktiskt är ett stort problem att över en tredjedel av alla studenter lever i fattigdom. Och om det nu är ett stort problem, varför har inte regeringen gjort mer för att åtgärda detta?

Anf. 69 PATRIK FORSLUND (m) replik:

Fru talman! Först och främst måste jag säga att det är självklart att vi talar om studenternas rättssäkerhet. Jag tror inte att staten – vem det nu är som säger sig vara staten – anser sig ha något problem med rättssäker-

heten i Sverige. Det är alltid så att systemet är till för studenterna; studenterna är inte till för systemet. Det är självklart detta perspektiv Alliansen har i studiesociala frågor.

Sedan håller jag med om att det är ett problem att studenter har en relativt låg ekonomisk standard jämfört med andra, men det är också under en begränsad period. Sverige har ett av världens mest generösa studiestödssystem. Vi har gjort mycket. Vi har höjt bidraget, sänkt skatten på arbete och höjt fribeloppet, senast vid årsskiftet, med 30 procent. Vi har alltså goda möjligheter för studenter i Sverige att tjäna extra pengar, kunna ta extra lån och få extra bidrag under sina studier.

Jag måste säga att vi i Alliansen är väldigt eniga kring vår utbildningspolitik, och när det gäller dessa frågor tycker vi att det är viktigt att man om man en gång har lånat pengar ur ett generöst system som vi alla tillsammans betalar in skattemedel till också är skyldig att betala tillbaka.

Det finns även en aspekt som är viktig, och det är att det är många studenter som kanske börjar vid ung ålder och pluggar under lång tid. Då har man en hög skuldsättning när man går ut och ska få sitt första jobb och kanske köpa sig sin första bostad eller bil. Då är det bra och tryggt att veta att politiker i Sverige har skapat ett system som inte ökar skuldsättningen för studenter. Det är delvis därför vi lägger fram denna proposition.

Jag skulle vilja veta vad Miljöpartiet och Sveriges riksdags samlade opposition, som lyser med sin frånvaro i dag, har för egna förslag när man från Miljöpartiets och Vänsterpartiets sida är helt emot detta medan Socialdemokraterna är helt med Alliansen.

Anf. 70 LAGE RAHM (mp) replik:

Fru talman! Patrik Forslund gör en kraftigt förenklad genomgång av vad vi tycker.

Jag kan börja med att säga att det är väldigt konstigt om man menar att det är för studenternas bästa de inte ska få ta på sig lån, eftersom de sedan är tvungna att betala tillbaka dem. Då undrar man om Patrik Forslund menar att studenterna inte använder det de lånar till något vettigt, utan det är bara ett problem sedan när de ska betala tillbaka det. Rimligast för att minska skuldbördan är att öka studiebidraget, alltså bidragsdelen av studiemedlet. Vi har ett väldigt bra förslag i Miljöpartiet om 900 kronor, som också är finansierat.

Patrik Forslund nämner att vi har det mest generösa systemet och goda möjligheter för studenter att ha jobb och få extra studiebidrag och extra studielån. Möjligheterna att få extra studiebidrag och extra studielån skulle jag gärna vilja veta vari de består. Jag känner inte till några sådana, eller så kanske jag missuppfattade frågan. Jag tycker ändå att jag har relativt goda kunskaper i detta efter att ha suttit i Studiesociala kommittén.

Slutligen vill jag bara säga att det gläder mig att även Patrik Forslund menar att det rimliga när man pratar om rättssäkerhet är att utgå från de enskilda, i detta fall studenterna. Men det är ingen rättssäkerhetsaspekt att eventuellt inte få saker som man ändå har rätt till. Det är inte rättssäkerhet i ett samhälle att någon har rätt att hålla inne något som du kanske ändå har rätt att få, och så kan du dessutom inte överklaga det. Det är inte rättssäkerhet, och det gagnar inte de studerande. Det gagnar särskilt inte

dem som kommer från studieovana hem, en andel som vi – trodde jag – vill öka.

Prot. 2009/10:124
24 maj

Anf. 71 PATRIK FORSLUND (m) replik:

Fru talman! När jag gick hit till kammaren i dag trodde jag att debatten skulle handla om propositionen och betänkandet, som syftar till att av dem som inte sköter sina återbetalningar ska pengarna kunna krävas tillbaka tydligare och enklare och att de som inte studerar på heltid inte heller ska ha studiemedel på heltid. Det trodde jag att debatten skulle handla om. Men snabbt gick det över till att Vänsterpartiet och Miljöpartiet ville prata olika nivåer på studiestöd och studiebidrag, nämligen hur mycket pengar man ska få om man pluggar. Och det kan vi absolut göra. Det brukar vi ju göra i debatterna om de andra propositionerna och betänkandena som vi har här i kammaren, och det brukar alltid gå ut på samma sak: Socialdemokraterna tycker ingenting – det kanske är därför de inte är här i dag. Vänsterpartiet har högst bidragssumma, 900 kronor per månad men ofinansierat – det var kanske därför de gick härifrån. Miljöpartiet, som är det enda av partierna som har sitt bidrag finansierat, har 900 kronor medan Vänstern har 690 kronor i månaden.

Problemet är bara att ingenting av det här nämns när ni ska presentera det i stort, sammanföra det, slutförhandla det och finansiera det på riktigt, nämligen i er gemensamma motion. Där stod det ingenting om studiemedel.

Det måste betyda att med Alliansens politik får man höjt bidrag, höjd lånedel och höjt fribelopp med 30 procent, trots att det är en finansiell kris fortfarande ute i Europa. Samtidigt skärper vi systemet så att CSN får ökade möjligheter att dra in pengarna från dem som inte sköter sina skuldåterbetalningar till statskassan igen.

Mot Alliansens tydliga politik på studiestödsområdet står den samlade oppositionen som har tre olika förslag, inte debatterar betänkandena på rätt plats och i rätt tid, inte finansierar förslagen, inte presenterar dem i sin gemensamma budgetmotion och inte ens närvarar i kammaren. Det känns lite oseriöst, måste jag säga.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

8 § Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet 2009

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2009/10:UbU19
Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet 2009 (redog.
2009/10:RJ1 och redog. 2009/10:RRS25).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)

*Förändringar i
studiestödssystemet*

9 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motion
med anledning av prop. 2009/10:217 Kreditvärderingsinstitut
2009/10:Fi16 av Ulla Andersson m.fl. (v)

Justitieutskottets betänkande
2009/10:JuU23 Advokaters vittnesplikt och andra processrättsliga frågor

Skatteutskottets betänkande
2009/10:SkU39 Införande av trängselskatt i Göteborg

Civilutskottets betänkanden
2009/10:CU15 Luftfartens lagar
2009/10:CU23 Ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare

Trafikutskottets betänkanden
2009/10:TU18 Tillgängliga elektroniska kommunikationer
2009/10:TU23 Ålderskrav vid buss- och taxitransporter m.m.

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2009/10:MJU26 Hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande
biobränslen m.m.

Socialutskottets betänkande
2009/10:SoU21 Personlig assistans och andra insatser – åtgärder för ökad
kvalitet och trygghet

10 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 21 maj

2009/10:493 Tåg i Bergslagen

av *Pia Nilsson* (s)
till statsrådet Åsa Torstensson (c)

2009/10:494 Finansieringen av ny Skurubro

av *Christina Axelsson* (s)
till statsrådet Åsa Torstensson (c)

2009/10:495 Koldioxidskatten som ett effektivt verktyg i klimatarbetet

av *Anders Ygeman* (s)
till miljöminister Andreas Carlgren (c)

2009/10:496 Kulturpolitiken 2006–2010: 1 252 242 färre museibesökare

av *Leif Pagrotsky* (s)
till kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth (m)

2009/10:497 Privatiseringar och avregleringar av grundläggande samhällsfunktioner

av *Lena Hallengren* (s)

till statsrådet Åsa Torstensson (c)

2009/10:498 Lärartätheten i den svenska skolan

av *Ibrahim Baylan* (s)

till utbildningsminister Jan Björklund (fp)

Prot. 2009/10:124

24 maj

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 1 juni.

11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 24 maj

2009/10:830 CSN

av *Göran Lindblad* (m)

till statsrådet Tobias Krantz (fp)

2009/10:831 Helikopterinköpen

av *Gunilla Wahlén* (v)

till försvarsminister Sten Tolgfors (m)

2009/10:832 Starkare arbetslinje också för anhöriginvandrare

av *Luciano Astudillo* (s)

till arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (m)

2009/10:833 Kraftigt ökad försäljning av receptfria läkemedel

av *Phia Andersson* (s)

till socialminister Göran Hägglund (kd)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 1 juni.

12 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmäldes att skriftligt svar på följande fråga inkommit

den 24 maj

2009/10:810 Funktionshindrades ekonomiska villkor

av *Ann-Christin Ahlberg* (s)

till statsrådet Cristina Husmark Pehrsson (m)

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 1 juni.

Prot. 2009/10:124 13 § Kammaren åtskildes kl. 15.41.
24 maj

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdet början till och med 6 §
anf. 29 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med anf. 59 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

KARI HASSELBERG

/Eva-Lena Ekman

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträden	1
3 § Anmälan om inkommet protokollsutdrag från utskott	1
4 § Lex Sarah och socialtjänsten – förslag om vissa förändringar	1
Socialutskottets betänkande 2009/10:SoU19	1
Anf. 1 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	1
Anf. 2 EVA OLOFSSON (v)	2
Anf. 3 MAGDALENA ANDERSSON (m).....	3
Anf. 4 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c)	4
Anf. 5 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (fp)	5
Anf. 6 LARS-AXEL NORDELL (kd).....	6
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)	7
5 § Ökad kvalitet vid läkemedelsförskrivning.....	7
Socialutskottets betänkande 2009/10:SoU23	7
Anf. 7 KENNETH JOHANSSON (c)	7
Anf. 8 ELINA LINNA (v).....	8
Anf. 9 THOMAS NIHLÉN (mp)	10
Anf. 10 FINN BENGTTSSON (m)	12
Anf. 11 ELINA LINNA (v) replik.....	14
Anf. 12 FINN BENGTTSSON (m) replik	14
Anf. 13 ELINA LINNA (v) replik.....	15
Anf. 14 FINN BENGTTSSON (m) replik	15
Anf. 15 GUNNEL WALLIN (c)	16
Anf. 16 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	17
Anf. 17 ANDERS ANDERSSON (kd)	19
Anf. 18 ELINA LINNA (v) replik.....	21
Anf. 19 ANDERS ANDERSSON (kd) replik	21
Anf. 20 ELINA LINNA (v) replik.....	21
Anf. 21 ANDERS ANDERSSON (kd) replik	22
Anf. 22 Statsrådet MARIA LARSSON (kd)	22
Anf. 23 ELINA LINNA (v) replik.....	23
Anf. 24 Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik.....	24
Anf. 25 ELINA LINNA (v) replik.....	24
Anf. 26 Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik.....	25
(Beslut skulle fattas den 26 maj.)	25
6 § Värdigt liv i äldreomsorgen	25
Socialutskottets betänkande 2009/10:SoU18	25
Anf. 27 LARS-AXEL NORDELL (kd).....	25
Anf. 28 CATHARINA BRÅKENHJELM (s)	26
Anf. 29 EVA OLOFSSON (v)	29
Anf. 30 THOMAS NIHLÉN (mp)	32
Anf. 31 KENNETH JOHANSSON (c)	34
Anf. 32 EVA OLOFSSON (v) replik	36

Anf. 33	KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	37
Anf. 34	EVA OLOFSSON (v) replik.....	37
Anf. 35	KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	38
Anf. 36	CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik.....	38
Anf. 37	KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	39
Anf. 38	CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik.....	39
Anf. 39	KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	40
Anf. 40	MARGARETA B KJELLIN (m).....	40
Anf. 41	EVA OLOFSSON (v) replik.....	43
Anf. 42	MARGARETA B KJELLIN (m) replik.....	43
Anf. 43	EVA OLOFSSON (v) replik.....	44
Anf. 44	MARGARETA B KJELLIN (m) replik.....	44
Anf. 45	CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik.....	45
Anf. 46	MARGARETA B KJELLIN (m) replik.....	45
Anf. 47	CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik.....	46
Anf. 48	MARGARETA B KJELLIN (m) replik.....	46
Anf. 49	BARBRO WESTERHOLM (fp).....	47
Anf. 50	EVA OLOFSSON (v) replik.....	49
Anf. 51	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	49
Anf. 52	EVA OLOFSSON (v) replik.....	50
Anf. 53	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	50
Anf. 54	ANDERS ANDERSSON (kd).....	51
Anf. 55	Statsrådet MARIA LARSSON (kd).....	53
Anf. 56	EVA OLOFSSON (v) replik.....	56
Anf. 57	Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik.....	56
Anf. 58	EVA OLOFSSON (v) replik.....	57
Anf. 59	Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik.....	58
Anf. 60	THOMAS NIHLÉN (mp) replik.....	58
Anf. 61	Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik.....	58
Anf. 62	THOMAS NIHLÉN (mp) replik.....	59
Anf. 63	Statsrådet MARIA LARSSON (kd) replik.....	59
Anf. 64	GÖRAN THINGWALL (-).....	60
	(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	60
7 §	Förändringar i studiestödssystemet.....	60
	Utbildningsutskottets betänkande 2009/10:UbU18.....	60
Anf. 65	AMINEH KAKABAVEH (v).....	60
Anf. 66	LAGE RAHM (mp).....	62
Anf. 67	PATRIK FORSLUND (m).....	64
Anf. 68	LAGE RAHM (mp) replik.....	65
Anf. 69	PATRIK FORSLUND (m) replik.....	65
Anf. 70	LAGE RAHM (mp) replik.....	66
Anf. 71	PATRIK FORSLUND (m) replik.....	67
	(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	67
8 §	Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet 2009.....	67
	Utbildningsutskottets betänkande 2009/10:UbU19.....	67
	(Beslut skulle fattas den 26 maj.).....	67
9 §	Bordläggning.....	68
10 §	Anmälan om interpellationer.....	68

11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	69	Prot. 2009/10:124
12 § Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	69	24 maj
13 § Kammaren åtskildes kl. 15.41.....	70	<hr/>

Tryck: Elanders, Vällingby 2010